

August Laurij

Eestlased

Inimsoo ürgisad

ja

ürgaja keel

Keele wõti

Pärnus, 1926.

A. JANSEN'I TRÜKK, PÄRNUS.

August Laurij.

Eestlased

—

Inimsoo ürgisad

ja
ürgaja keel.

—

Keele wõti.

ELIS Kõrvaldi
KIRJASTUS
TALLINN

2-40806

Autori kirjastus.

1926.

Tõlge ja järeltrükk autori loata keelatud.

Alle Rechte, insbesondere das der Übersetzung, vorbehalten.

Sissejuhatuseks.

Sooome-ugri rahwaste päritolu küsimused ei waiki. Eesti rahwas — nii waike, kultuurilmas peaaegu tundmata — on juba ammust ajast teadlaste ja uurijate tähelepanekut äratanud. Käesolewal aastal awaldati „Postimehes“ mõnes artiklis arwamisi ja kriitikat eesti rahwa minewiku uurijate kohta. Need arwamised on liiga pääliskaudsed ja warased sõnad.

Nii kaua, kui ühe ehk teise uurija järeldused mitte lõpulistult põhjendatud ja õigekstunnistatud ehk etteodud tõendustega ümberlükatud ei ole, ei tohiks nende tööd kergest käest tühjaks tunnistada (iseäranis kui kriitikas mingit wastalist uurimismaterjaali ei pakuta), ja uurijaid nagu Tacitus't, Fählmanni, Kreuzwaldi ja A. von Glebe't Soome sugu rahwaste minewiku kaunistajateks nimetada. Uurija ei aja mitte au ega kasu taga, see wiiks teda hõlpsasti eksiteele. Tõsine ja erapooletu uurija näeb selles, mille alal tema töötab, ainult uurimise materjaali; see, mis teda ettewõetud sihi poole juhib, sellewastu awaldab tema muudugi iseäranis huwi, ilma et ta kedagi meelitada ehk ise meeldida tahaks. See oleks ikkagi kasupüüdmine ja ei lubaks enam erapooletu ja õiglase olla. Kasuallikad on muutlikud, neid ei saagi tõsine uurija oma juhtnöbriks wõtta. Uurimine nõuab eluaastaid, ja kasu on — pärg haua pääl.

Rahwaste päritolu ja keeleküsimus käiwad käsi-käes. Inimsoo keeleküsimus on juba mõnituhat aastat uurijatele peamurdmisel annud ja on ka wanemad uurijad eesti rahwa ja eesti keele tähtsuse pääle juhtunud ja juhtinud, et küll tolajal eesti rahwa poolt meelitamise ja minewiku kaunistamise eest mingit kasu loota ei olnud. Weel rohkem uuritakse ja otsitakse üld-inimsoo päritolu ja arenemise jälgi, kuid teadus ei ole weel otsusele jõudnud, kas ahw inimesest wõi inimene ahwist wäljaarenenud on.

Piibli järele oli alguses üks ainus Jumal. Adami ajal olid Jumalal ka inglid. Oli üks ainus keel. (Alguses oli sana, ja sana oli Jumala juures. Ewang. Joh. 1, 1).

Niisama kui inimesesugu tänani elab, elab ka veel inimese keel (sana); inimesest arenesid välja rahvaste sugupered ja ainumast keelest omapärased keeled. Keeled ei ole enam ühesugused ja arusaadavalt, peab üks nendest algupärasem olema, s. t. keel, mis kõige vähem ärasfegatud ja äramuudetud on, tuleks algupärasemaks ehk ürgkeeleks nimetada. See keel ei pruugi sugugi nõndanimetatud kultuurkeel olla, ta ei tohigi ja ei saagi seda olla, sest kus kõrgem kultuur, sinna woolavad harilikult kõigest maailmast inimesed kokku. Nii oli see juba wanal ajal enne omapäraste keelte väljaarenemist ka Babiloonias kui ka w. Egiptuses; sääl sigines teadus, sääl segines keel; sääl kaswas kultuurakandja puu peaaegu taewani ja pidi langema, sest taewasse ei kaswa ükski puu, ei saa ka torni ehk pilve-lõhkujat taewani ehitada.

Müüd on küsimine: mis suguseid keeleid ehk keelt räägiti enne keelesegadust ja enne omapäraste keelte väljaarenemist?

Selle küsimuse lahendamiseks olen ma palju aastaid tegewn olnud, waikusen uurinud ja päewa töö ja elu raskuste pääle waatamata, oma õõd ohwerdanud, et keele arenemist ja sellega ühtlasi ürgkeelt kindlaks teha. Kõikidest raskustest hoolimata tulin lõpulikule otsusele, et eesti keelt põhi- ehk ürgkeeleks nimetada tuleb, millega kõigil teised keeled, enam ehk vähem, suguluses seisawad.

Pean tähendama, et Tallinna kirjakeel (mida leslaja Plooftri- wõti kirjakeeleks nimetada wõiks), ürgkeelest kõrwale tahab minna (isesugusel põhjusel), kuna Tartu-Wõru-Wiljandi rahwakeel peaaegu puhast ürgkeel on.

Arusaadavalt on siis wanem keel kõige õigem wõti rahvaste keelte analüseerimiseks ja etymologia kindlakstege- miseks (Etymologia: sõnade päritolu ja nende põhitähenduste teadus).

Mis etymologiasse puutub, on sitamaani ainult see nimetus olemas, kuid reegleid ja süsteemi, mille järele etymologiateadust käsitada, ei ole tänani veel leitud ega üleskäetud. Käesolew raamat tahab alles sellele teadusele põhja panna.

Mis see raamat pakub — on lühendatud kokkuvõtted. Mitmetel põhjustel ei ole wõimalik täielikumalt tööd trükitis avaldada, mis arusaamist kergendaks. Kellel laiem üldteadus

ja laugemale ulataw waimupill puudub, sellele on, kahjuks, mõnigi rida arusaamata mõistatus (sellegi pärast leiab iga lugeja raamatust üht ehk teist, mis teda huvitab), ei jää niisugustele muud, kui minu seletusi uskuda ehk mitte uskuda. Kes aga mõtleb wastuwaielda, sellele pean tähendama et tühjade sõnadega üffi midagi ümberlülkata ei saa. Ja kes minu anlüüsi ja etymologiat waleks tunnistada tahab, toogu ette loogilised põhjendused ja näidaku oma etymologia wõtit ja wõtme leeli. Seletagu kõige pakk ära, mis tähendab dieti sõna „etymologia“, millest tuleb see sõna ja mis mõttes sai see sõna alguse. Gond. Lexikoni järele tähendab etymologie „die Wissenschaft vom Wahren oder Echten, d. h. die Untersuchung der Grundbedeutung, des Ursprungs der Wörter“. Dudenti järele: „Wortforschung, Lehre vom Ursprung der Wörter, Wortbildungslehre“.

Need on „etymologia“ kohta käidawad umbkaudsed seletused, aga mis tähendab see sõna põhtmõtteliselt, teistiti: mis on „etymologia“ etymologia ehk selle sõna „Ursprung“? Kui seda ei teata, siis ei ole, loogiliselt wõttes, ka mitte etymologia teadust olemas. Dige seletus oleks minu etymologia ja anlüüsi digeks tunnistamine. Sinna-tanna arwamistel ei ole wäärtsust.

Raamatus on rohkesti lugeda eesti rahwa kirjgisedest, milles sühtlast ka selle rahwa laugem minewik wastupeegeldub.

Eesti rahwa minewiku warjab tume udu, nagu miski kaitsew wari. Lühike ajalugu räägib rahwa wiletsusest, wae-susest ja pimedusest. Aga suurem osa eestlast ei usu seda ajalugu — ei ole ka kunagi uskunud — waim, see sisemine hääl, räägib teisiti. Ja nendel on õigus, sest ajalugu kirjutab pahatahtlik waenlane, kelle käes wõim oli. Leidub ka siiski eestlast, kes usuvad ja arwawad, et nende eestwanemad alg-algusest liitwakünka koopas ja wiletsas onnis elasid ja muud ei osanud kui „muu ja mää“. Tõepoolest ei olnud see nii. Eesti rahwal oli suur ja kuulus minewik, enne, kui neil wõtklustes waenlasega jalad „põlweni“ alt ära löödi ja nad orjakammitjasse langesid. See minewik oli niiwõrd suur, et ime ei ole, kui mina oma seletustega wähe usku peaks leidma.

Mispärast?

Rahwas on ajajooksul wõõra wägiteõimu all olles, niiwõrd sügawassee langenud, et nad enam uskuda ei

juolge, kes nende kaugemad eestvanemad olid, orjaaeg on
luu ja liha sisse lastanud. Kuid luu ja liha kandis kam-
mitsaid, aga waim oli waba, waim uinutati küll ajuti,
aga arahäwitada teda ei saa, üksford ärkab ta jälle.

Müüd on kammitsad langenud —
waim on ärganud — puudub weel usu.
Usku pakub see raamat, loe ja usu!

August Laurij.

**Pärnus,
1926.**

Anagramm.

Rogu maailm — ja kõik mis maailma pääl — on müstiline (mõistuline), täis seletamata mõistatusi ja saladusi. Need müstilsed mõistatused (Rätsel, Gleichnis, dunkle Rede) on ühe kõrgema tahtmise järele ilma tekkinud, Temale teatawal põhjusel. Ja kui inimesel vähegi antud on oma waimuküünalt „waka“ alt wälja wõtta, muutub mõnigi pimedusepilt walgeks. Walguses loeme, mis tähendab anagramm. See awab loori ja ilmutab mõndagi saladuslikku, mille äratundmiseks on tarwis: 1) waim, 2) Uku wakk, 3) loogika, loogika, loogika. Kui üks neist kolmest puudub, puudub kõik ja mingi walgustus ei sa wõitu pimeduse üle.

*

Pühakiri ütleb: „Häda teile, kirjatargad, teie käes on (oli!) wõtti, ise teie sisse ei saa (ei saanud!) ja keelate ära teistel sisse minna.“

Niisama ütleb kiri, et kivid lord rääkima hakkawad.

Need on sügawa mõttega mõistusõnad (Gleichnisse) ja ettekuulutused, mitte tühjast tuulest, waid Pühast Waimust.

*

Inimsoo ürgajast ja eel-ajaloolisest minevikust ei teata kõige vähematti.

Mis need üsifikud maa seest leitud, ajahambast äranairitud pealuud, kivist kirwed, nooli- ja odaterad kivi-ajast meile räägitawad? Midagi — ehk siiski?

Ulkse üldse arwamisel, et ürgaeg jäädawalt minewiku rüppes uinub ja kõik uurimised ja teadused säält midagi enam ilmsiks ei too, mis meile neist aegadeist räägiks.

Uga kiri ütleb, et kivid rääkima hakkawad ja neid on meil üliküllalt. Ehk hakkawadki rääkima?

Selleüle kahlewad rumalad — ja naerawad targad: kuidas wõiks küll kivi rääkida?

Räesolew raamatule näitab ja seletab, et kivid kirja põhjal (kirjad kivi põhjal) rääkida wõitwad ja pühakiri täide läheb.

*

Maгу fogu maailm — ja kõik mis maailma pääl ühest vägeva looduse seadusest juhitakse, nii seisab ka inimese kõnekeel ja kiri selle võimsa seaduse all. Keeles ja kirjas peituvad suured saladused, sest sõnad sisaldavad pääle harilikku tähenduse veel saladuslikke mõtteid. Sellepärast küsitakse ka tihti, kust see ehk teine sõna pärit on ja mis ta dieiti põhimõtteliselt tähendab (etymologia). Isegi wana kreekaaja keeletarkadele — ja veel wanematele — andsid need küsimused palju peamurdmist. Kõik asjata — niisama kui meieaja uurijadki etymologiaga sammugi kaugemale ei ole jõudnud.

Mispärast?

Sellepärast, et selleks aeg ei õlnud.

Mispärast?

Sellepärast, et hää-waim kammitsas oli.

Mispärast?

Sellepärast, et kuri-waim waba oli. Ei tohi siis uurijatele etteheiteid teha, ei olene järeldused neist ja ja nende hääst tahtmisest ära.

*

Pühakiri jutustab meile keelesegamisest Babilonia maal, kus kirjakiil (s. t. meie uues kirjakeeles kirjakeel) tarwitusel oli. Ka meil tuleb eelpool pikem jutt keelesegamisest ja kirja-kiilest (keelest) kus näitan, kuidas „kirjakiilud“ ja „kiilkirjad“ ära segatud on (anagrammid).

Keelesegamise selgitamisest osavõttes, on ausal lugejal tarwilik järgmist tähelepanna ja ikka meelespidada:

„Anagramm“ (kreeka keeles): tähtede ümberpaigutamine ühes ehk mitmes sõnas, et selleläbi üht uut sõna wõi uut lauset luua. See sünnib, kas sõna tähti tagurpidi kirjutades, näiteks Roma, Amor ehk paigutatakse tähed soowii järele segi, näiteks: Lied, Leid; Vastari, Avstria. Anagrammi kodumaa on hommitumaa. (w. Mey. Konb. Lexikon 5. Aufl. Band 1, S. 551).

Lisan omapoolt veel mõned anagrammid siia juurde: Blick (saksl. l.), pill (eesti l.); emad, Dame; igäwe, ewige; ini me see, me ini she ehk Mensch; kolk, klot (Glock). Eespool näitan veel rohkem.

Kolk on meil (ka mujal) mõisjades ja taludes tuntud, posti riputatud kõlalaud, (kõla-ke = anagramm

„kolf“ ehk „klof“) millele puu-nuiaga lüüakse, kui kõlabäält tarvis anda.

Kõik keeled seisavad koos anagrammsõnadest, aga kõik sõnad ei ole anagrammid, mõned on lühendatud laused. Sarnane lause on, näiteks, saksa k. sõna Klöppel (Klöppel ripub Glocke, s. t. kõla küljes) ja tähendab täislausel „ke-lõ-pääle“, sest see on see nui, „ke pääle lõ“ (kes pääle lõõb) kui kõla tarvis on ja ikka kloki (Eesti murdkeeles loff) juures ripub.

Niisama ei ole inglise k. sõna „she same“ mitte anagramm, vaid erineb eesti keelest ainult oma digekirjaga, sest „she same“ tähendab seda sama, mis eesti keele „see sama“. Selle sõna väljarääkimist ingl. keeles võib lühendatud lauseks nimetada.

Loodan, et need eespool toodud seletused lugeja juures huvi ja tähelepanekut äratavad järgneva loo pääle, kus „kitvid“ räägivad.

* * *

Kuuleme enne, mis ütleb Eesti keele kohta kadunud Dr. Friedrich Robert Fählmann, kõrge waimujõuga õnnistatud Eesti rahwa minewiku ja Eesti keele uurija, kes tähtsamad ennemuistsed rahwajutud kirja pani ja Kalewipoja laulud rahwasuust kokku korjas, sellega „Kalewipojale“ põhja pannes. Igasugustest wastalistest hoolimata elab Kalewite eepos.

Omas kõnes (v. Bericht über die Wirksamkeit der gelehrten Ehstnischen Gesellschaft zu Dorpat für das Jahr 1842) hindab Dr. Fählmann Eesti keelt järgmiste sõnadega:

„ja waatamata sellepääle, et Eesti rahwas — uuesti ärgates — need kodumaa põuest päewatwalgele tulnud wanawatwaleidused oma eestwanemate omaks tunnistab, waatamata kõige muu pääle, tuleb meil keelt tähtsamaks mälestusambaks lugeda, mis rahwa põlguseta minewikku tunnistab. Rahjaks seisab see väljasurew keel ühe suure kunstteosse waremifuna meie ees. Keelt nimetan ma kunstteoseks, mida ta — nagu iga teinegi — on.

Laikunifel Babelist sai iga rahwas oma osa ligi, ja kui meie seda osa nagu toorest materjaali hindame, siis loos iga rahwas sellest oma kunstteose, ilusama, wõi wähem ilusa, ja see kunstteos — nagu iga teinegi — tunnistab kunstniku wäärtusest, (Würdigkeit). Ja nii peame ka meie, kui meie selle, kõikidest keeltest reegli päresema, eesti keelesse sügawamalt waatame, enesele ütleva: see rahwas, kes selle keele loos, ei ole mitte suuruseta minewikku (nicht unbedeutende Vorzeit) läbielanud, kuigi tema teod mitte teaduse makulaturregistrisse, mis ennast maailma ajalooks ja maailma kohtuks (Weltgericht) nimetab, registreeritud ei ole“.

Need julged sõnad tunnistawad, et Gählmann rohkem teadis, kui omas kõnes awaldas. Tema waim juhtis mind ja näitas mulle teed.

*

Wanaisa keel.

Geniste arwamiste järele olewat Eesti keeles wäga palju teistest keeltest laenatud sõnu. Keelte analüüs näitab aga, et asjaolu just ümberpööratud on ja et paljud keeled (kui just mitte kõik) ürgkeelest pärit on, s. t. paljude rahwaste eestwanemate pered „rööpsid“ kauges minewikus „esete“ järele ja hakkasid alles pika aja jooksul, pärast laikuminekut, keele muutmise tõttu, oma keelt rääkima.

Piibel on müütus ja müütus on püha ajalugu (püha, tuleb sõna „puhas“), mis kirja puudusel rahwa suus põlwest põlwe edasi elas, kuni wiimaks moonutatud ja ärasogatud, kirja pandud sai ja siis „parandamise“ ja keele anagrammitamise tõttu weel segasemaks läks. Piiblisel mahutati ka weel rahwaste wanemate ja preestrite poolt wäljaantud säädused.

Piibli järele oli Jumal ja inglid enne inimese loomist olemas. Jumal kõneles Adami ja Ewaga. Sellest järeldame, et kõnekeel enne m olemas oli, kui adamiitide sugu.

Eesti müütuse järele andis muinasaja Wanaisa enne keele walmisskeetmist esimesele rahwale oma keele ja ütles: „keel ei ole weel walmiss, aga et teie esimestena ilmusite,

annan mina teile oma keele; teie peate minu keelt rääkima ja end minu esimeseks rahvaks nimetama; minu keel olgu ka teie oma“.

Järgmistele rahvastele jagas Wanaisa oma pa'ast (Babelist) keelesegu (Mischsprachen), ühele klaaremat, teisele segasemat, nõnda kuidas need rahvad seda ärateenisid ja kuidas „ta wa'esa“ hääks arvas.

Seda keelesegu saab klaarida ainult selge weega, s. t. Wanaisa westega, keelega ja meelega; (meel = Sinn, Gedächtniß, Verstand), teisiti beldud — wana Eesti keelega. See klaarimine ongi see keele analüüs ja tähendab segu lahutamist põhisilpidesse (Grundlaute, Urlaute) ja nende foondamist põhilausestesse.

Selles on keeleteadlased tõesti õigel teel, et hiina keelt silpidekeeleks nimetavad. Aga mitte üksi hiina keel, waid ka kõik teised keeled seisawad silpidesest koos ja igal silbil on oma algupärane tähendus ja mõte. Nende üksikute silpide tähendused on aga lausete lühendamise tõttu kaduma läinud, mis Babilooniamaal (anagrammide kodumaal) keelesegamise päewil alguse wõttis. Sellepärast on igas sõnas (lausetes), mis silpidesest koosneb, pääle harilikku tähenduse weel saladuslikud tähendused. See on see saladusline wesi (weste), millega Wanaisa keeled segi kiitse (segitse); teisiti beldud: iga sõna, mis keeles ta ka oleks, tuleb nagu eesti keele sõna lugeda ja eesti keele waimus mõista, nagu eespool juba mõne sõnaga näitasin ja allpool weel rohkem näitan. Lagemise raskus seisab selles, et sõnades (lausetes) ikka mõned wokaalid (silbid) lause ehk sõna lühendamiseks wäljalangenud ja tihti ka ümbermuudetud on. Kõla poolest wähe erinewad tähed on tihti ära wahetatud, iseäranis b, p ja w, m ja n, g, j, ja d; „raske keel“ sundis R ja L ära wahetama; ch asemel seisab mõnikord k, ja ümberpöördukt j.n.e.

Iga sõna on lühendatud lause, ehk üks osa endisest lausest, mis lord alg- ehk põhisilpidesest koosnes. Neil sõnadel on nüüd meie ajal küll oma teatud tähendused, aga algupärase lause sifu ja mõte on selles lühendatud sõnalausetes peidus, niisama kui selle endised silbid ja nende silpide tähendused sääl saladuslikult peitunud.

„Eesti“ keelele (esete keelele — der Väter Sprache) seisawad Euroopa keeltest ligemal Ungari, Soome, Saksa ja Wene keel.

Üks rahwas ja selle keel ei ole mitte ikka ühest ja sellest samast perest pärit. Nõndanimetatud puhast tõugu ei

ole olemas, ei ole ka segamata keelt olemas. Puhtamaiks keeleks võib eesti keelt lugeda, seda näitan pärast analüüsi teel. Keeled on segi ja rahvad on segi. See peab nii olema ja selleks on oma sugune põhjus. Rõnda seisab ungari rahvas keele poolest eestlastele ligemal kui sakslased, kuna walgetverd sakslased werepoolest eesti rahwale ligemad sugulased on. Põhjus on see, et saksa-pere eeswanemad pika aja jooksul nii palju keelt muutnud on, et see ees-esete keelest nähtawasti täitsa lahku läheb. Allpool näitan, et see lahkumine nii wäga suur ei olegi.

Nagu öeldud, seisab lause ehk sõna omapäraste tähendustega silpidest koos. Üht asja ehk mõtet võib ühede ehk teiste sõnadega kirjeldada. (umschreiben, beschreiben). Kõlaliselt lähewad need laused lahku, aga mõte on neil ühine. Näiteks, wõime lausuda: „ema ja isa nutawad“ ja teistiti „wanemad walawad filmapisaraid“. Kui meie nüüd üht kui teist lauset lühendame ja anagrammsõnadeks muudame, nagu sõnad ajajooksul lausetest wälja arenenud on, oleks kumbki sõna täitsa omapärase kõlaga, aga mõlemad peaks üht ja sedasama mõtet sisaldama, sest põhilausestel oli ju ühine mõte. Kui nüüd üks pere need laused oma wiisi ja naabripere teist wiisi sõnadeks lühendab, siis ei saa nemad mõne aja pärast üksteise jutust enam aru, sest nemad ei säädinud lause silpe mitte ühisel wiisil ritta, waid wiskasid silbid segi. Sellest siis arenesid dialektid ja nendest oma keeled. Üks küsib kala ja teine pakub temale kivi. Esimene tegi alglausest „wiis-le“ (mis wiis, wees on) = Si-she, Sisch ja teine „ki-wi-se“, kiwi-se. („Kiwi se“ annab wale rõhuga „ki wiis“). Kirjawiisi pääle ei tule rõhku panna, see on muutlik. „Digekiri“ ei ole weel digeks jäänud, waid parandatakse ikka ja ikka, kuni uus digekiri wana digekirja waleks tunnistab. Ei ole ka weel kirjatahti olemas, et kõiki lauseid nii kirjutada wõiks, kuidas nad tõepoolest kõlawad. Meie näeme, kuidas inglise ja prantsuse keel selles sibil weel arenemisel on, neis lähewad wäljarääkimine ja digekiri täitsa lahku.

Nii on ka „grammatika“ muutlik ja on selle lause algupärane tähendus teine. See lause sisaldab eesti-keele sõna „raamat“ ja wene-keele „gramota“, s. o. kiri, kirjutud keel, mis räägib. Ja kui need kirjad (tähed) kivi pääle raiutud on, siis räägib see kivi, olgugi, et temal küll suud ega keelt ei ole.

Sõnade ja lausete muutmiseks oli — ja on — isearanis mõjuts keele painduvus suus. Ühel rahval arenes keel (Zunge) varem, teisel hiljem kõnemaalms. (Zungen-fertigkeit). Mõnedel rahvastel on praegugi veel „raske keel“, (2. Moosese raamat 4, 10) keele ots ei vibreeri, ei saa „brrrr“ teha. Nii on näiteks hiina keeles R täht väga vähe — peaaegu sugugi — tarvitusel, kuna jaapani keele sõnaraamatus L täht täitsa puudub. Nagu teada, on „õ“ paljudel raske väljarääkida, osalt ka Ü ja Ö. Suu-keele algupärane ülesanne on toitu suus hammaste vahele jagada ja neelatamiseks ettevalmistada, viimaks on ta ka rääkimise lohused oma pääle võtnud.

Sõna „keel“, „keele“ sisaldab silpe „ke-äle“, „ke-hääle“, see tähendab: kes häält teeb. Keeltels nimetame ka pilli keeli, „ke hääle-teeve“. „Keel on sun“, sellepärast saksa keeles: Zunge. (Z on moonutatud S). Ka saksa keel tunneb sõna „keel“, „keele“ — kirjaviis „Kehle“ — mõtleb aga sellega lööri (kõri), sest ka saäl on keele, (Stimmbänder) ke hääle-teeve. Need kõri-keeled võivad küll kõlarikkalt lõriseda ja häält teha, aga ainult sõnadeta, kuna „Sun-keel“ (Zun-gel) hääled konsonantideks ja vokaalideks murrab ja painutab. Nendest seob siis inimese mõistus tarvilikud sõnad kokku. Sellepärast tähendab Konsonantevokale = koonsonan-tewo-ke-äle, (zusammen Worte machen (bilden) welche sprechen), sest ükssinda on konsonant, kui ka vokaal tumm (stumm), rõõkida võivad küll, aga mitte rääkida ehl kõnehäält teta (kõne-hält-a, kõneleda, kõnelda).

Keeleküsimise selgustamine nõuab ka Jumala nimetuste äraseletamist. Need on iga rahva juures omasugused, sisaldavad aga ükssilulisi silpe alglausest, mis Jumalat nimetab.

Ürg-rahvastel ja ka kaugema mineviku kultuurrahvastel oli üks suur „hää Jumal taewas“, ainult kelle abil elu maapääl võimalik on. Ta annab soojust, tõstab wett äles taewa alla ja jagab seda maale, sest maa nõuab wett ja weji maad, elu sigitamiseks ja ülespidamiseks.

Sõna „taewas“ on ühtlasi Jumala nimetus. Sõnast „Taewa-ese“ on lähendatud wana kreeka keele nimetus TEVS ja sellest siis muudetud Zevs, Zeus (Tsevs). Läti keele wana kirjaviis „Tehws“ (tehws = isa, tebbes = taewas). Wanas ladina kirjas olid U ja V ühetaolised ja kirjutati mõlemad tähed nagu V. Nii siis sai sõnast TEVS = Deus, Deos. Mõned rahwad on ainult ühe

ivõdi paar silpi „hää-Jo-ma-la taewa-ese“ nimetamise lausest oma Jumala nimetamiseks võtnud. Nii ungari keeles „(Jo)-isten“. „Jo“ tähendab selles keeles „hää“ ja „isten“ on vanas keeles „isa“, „iset“ (esa, eset), nii siis „hää ese“, ehk „hää esete“. Saks- ja mõnes teises keeles on nimetus: Gott, God. Digem oleks Jott, Jot. (Jo-t...) „God“ tähendab „gut“, meie keeles „hää“, niisama kui ungari keeles „Jo“ = hää on. Lause „Hä-Zummal“ (Hjummal) on Saks- keeles „Himmel“ ja läheb kõla poolest väga vähe lahku, niisama kui taewas, Taewa-ese, Tews, tehws, tebbes, Deus vähe erinevad.

Wanal ajal, kui inimene loodi (ja ka hiljem), oli ka maapäälseid Jumalaid olemas ja neil olid oma wereft ja sugust pered (Jumalate sugu — Göttergeschlecht). Nad asusid wee pääl, s. o. saartel ja järwede ja jõgede ääres, wee pääle ehitatud wetekodades (Pfahlbauten = Waalpaoten). Nende sugunimetus „Jowe“ (ojo we) tähendab weepäälset eluviisi (saartel, järwedel, jõgedel) ja nimetas tolleaja inimsgu (maa, mägede ja metsade elanikud) neid wee- ehk waa-eseteks (Wasserwäter).

Nii siis oli taewa Jumala ja maapäälse Jumala (Jo-perete esa = Jupiteri) nimetuse wäkel wäike wähe. Taewa esa elas ülehel — taewas ja maapäälne „ta waa esa“ (der Wasserwäter) all — wee pääl. Maapäälne esa oli taewa esa asemil oma rahwale. Taewaesja, Jowelaste Jumal, (Jote isa — Jotewäter — Jötterwäter) s. t. Jo-perete ehk Jo-rahwaste isa troonib üle pilwede (päälweede = über zu-Haupten-Wässer) ja kannab walitussemärgina wälku. Tema alamjumal on Poseidon, see walitseb üle maalaweede (über untere Wässer, Erdentwässer).

Ürginimesed olid arwamisel, et sinaw taewas kogu wesi on, ajuti lainetades, ajuti wäikne ja et sääl — nagu mere päälgi, maa-ala-wetes, s. t. all maawetes — saared ja elukohad asuwad. Saksakeeles „Unterwelt“ tuleb mõista „die untere Welt“ s. t. mitte maa-alune ilm, waid „maa-ala-ilm“. (Unterwelt: Erdentwelt, Erdendasein; Oberwelt: Astralwelt).

Weejumala Poseidoni walitusesepp (scepter, scepter) on wäster (wäster, wästra saks. f. Fischstecher: wästra = wäse tera, wese tera = Wasser Klinge, Wasserstecher; sellest: „wee-ese-tera“ = Wasserwäters Klinge; tera: Klinge,

Schärfe, Spitze). Tema, s. t. Poseidoni nimi kirjutati wanasti Posetos, nagu prof. Ludwig Weiser'i Bilder-Atlas, Taf. 76, pilt 14 seda tõendab. Pildi kohta käidaw kirjeldus nimetud raamatus imetleb: „merkwürdig“, mis-paraft siin Poseidon nime Posetos kannab? Seletus on lihtne: nimi on enam algupärane, ainult W on P-ks muudetud (W—F—P); õige on „Wosetos“ = woo esete see = der Wasservater, ehk teistiti woote ese = der Gewässer Vater.

Nimetud Bilder-Atlas zur Weltgeschichte nach Kunstwerken alter und neuer Zeit, von Prof. Ludwig Weisser, Verlag v. Paul Neff, Stuttgart toob tahwl. 73, pilt nr. 44, huvitawa Gemmepildi. Kust see Gemme, (profs, pres, Brosche) leitud, wõi wäljakaewatud on, ei ole öeldud. See wõiks Zoonlaste (Jonier) õitseajast pärit ja umbes 2500 kuni 3000 aastat wana olla. Pildi kohta on N. 44 all lugeda:

„Zeus läßt von seinem Götterthron, neben welchem der Adler neugierig zuschauend sitzt, den goldenen Regen zu der eingesperrten Danae hinabströmen. Der den Blick haltende Schwan kann nur Zeus sein, der in dieser Gestalt abermals zugehen ist. Der Gemmenschneider hat also neben der Tochter des Akrisios auch an die des Glaukes gedacht.“

„Zeus laseb oma Jumalate troonilt, kelle kõrwal kotkas uudishimulikult päältwaadates istub, kuldset wihma wangistatud Danae peale woolata. Wälku kandja luik wõib ainult Zeus olla, kes sel kujul jällegi jääb juures on. Gemmelõikaja on siis Akrisiose tütre kõrwal ühtlasi ka Glaukose tütre pääle mõelnud.“

Müütus on ajalugu — sellest peame wastutõrjumata kinni hoidma — ja ajalugu nõuab loogikat, selle peale waatamata, kelle kohta see „ajalogie“ läib. Kus loogika puudub, on loo sisu sassi läinud — nagu „Gordiose illesõlm“ — olgu kas sõnade anagrammitamise, tõlkimise, wõi muude segaduste läbi.

Kuningas Akrisiose tütre Danae muinasaja elulugu ise-enekest meid siin ei huvita, ei lähe ka meie midagi korda, mis kujul ja mis abinõudega wangistatud Danae sugutamine juhtus; kõik sarnased seletused ei wasta loomulikele (looduslike) wõimalustele. Need on ainult metaphüsilised arusaamatused ja metaphraasilised läänud, s. t. hingeelu walesti mõistmine ja kõneläänud, mis muinasaja sündmisi

ja juttusid segaseks teevad ja neid väärtusetaks muudatvad. Meil on see Gemmepilt koguni teises mõttes tähtis ja võtame ta kohe harutusele.

Kõigepäält tuleks küsida: mispärast peab Zeus veel kord luigena pildil olema, kui juba ise troonil istub? Mispärast usaldas tema walgunoolide kimbu luige hoole alla, kui omal teine käsi waba on?

Kõik wastused, nii ehk teisiti, oleks jällegi ainult arvamised. Et Gemmelõikaja, kes selle pildi kiwile kriibustas, (scribe, scriptus) ühtlasi ka Glaukose tütre päale mõelnud olla, on niisama arwamine. Jätame arvamised arwamisteks ja katsume uurimise teel selle piltkirja tähendusl leida.

Meil on siin piltkirjaga tegemist. Piltkiri on mõistukiri, mida mõistatama peab. (Rebus, Bildschrift, bildliche Schrift, bildliche Wiedergabe). Piltkirjades on sõnade asemel pildid, mille nimetused mõeldud sõnadega ühehõlalised, ehk ligi ühehõlalised, olema peawad ja kokkuveeritult mõeldut lauset ehk salmi sisaldawad. Niisuguseid piltkirjasid peab mõistatama, s. t. lugema ainult selles keeles, milles nad kirjutajalt mõeldud on, teisiti öeldud: neid üksikuid pilte ei peab nendesama nimedega nimetama, nagu s' kriipsutaja (see olla ladina k.) neid nimetas. Tabetakse üht piltkirja mõnes teises keeles, teiste sõnadega mõistatada, leidub piltkirjale ikkagi mõni mõte, kuid see ei wõi algupärane olla, ta saab muudetud sõnadega nüüd just mõistuliseks s. t. müstilises, sest põhimõtteline loogika läheb kaduma. Sel wiisil loeti ja weeriti kõik ürgaja piltkirjad walesti kokku, see tekitas segadust ja nendest segadustest on mõnigi loogikata müütus alguse saanud. Isegi ladinakeele tähtedega ei ole teisiti. Riipea kui nende tähtede nimetused aramuudeti oli sõnasegadusele põhi pandud. Näiteks on:

wenekirjas B (B)	ladinakirjas B (be)
X (S)	X (iks)
H (N)	H (ha)
P (R)	P (pe)
C (S)	C (tse ehk t)
Y (U)	Y (i, ü)

ja veel mõned teised.

Ka ladinakeele kirjatähed on piltkirjadest wäljaarenenud. Wene nimetused muudeti ümber ja sellega segati ka sõnad ära. Näiteks oli wanal ajal „wee“ (wesi) tähend

lainetaoline pilt , millest W täht väljakujunes ja peaks venekeeles вода asemel „Woo-da“ kirjutatama ehk B tarwis ümber pöörata, saab taast jälle W (W).

Kuidas tuleb kõnealla mõtetud Gemmepilt lugeda?

- 1) Zeus, wana kirjawiis TEVS = tewas, täwas = taewas = taewa esa;
- 2) „wihm“, „wihma“ seisab koos silpidest „wii-ha-maa“, teisiti, „wii-aa-maha“;
- 3) „maa“ on lühendatud lause (anagramm), mõtetud sõnast „ema“, (ema-ke-maa = Mutter-Erde; maa + terra = mater; terre anagramm = erde; maakeera, maakere pilkkiri on ema-keere, emakuju, s. t. emainimese pilt „emake maa“ on mõdistusõna ehk piltsõna;
- 4) pildil on „walge luik“, kes wälke kannab, ta pildistab taewaesa pilwe ja ujub taewa lainetes. „Walge luik“ on piltsõna ja tuleb lugeda „wälke lü ke“; sellepärast ta kannabki taewaesa wälke. (Sellest on mõtetud Saksa keele sõna Wolke).

Müüd tarwis nende üksikute piltide mõte kokku weerida. Enne aga oleks tarwis teada, et „wälke“ sõnast „walge“ tuleb, on ju taewas ja maa walge, kui wälke lüü. Taewa s' lüü walge = taewaesa lüü wälke.

1) Zeus, 2) wihm, 3) ema (maa), 4) walge luik; lause: „Taewa-esa wihma a maa, wälke lü ke“ = himmlischer Vater sendet Regen auf die Erde, Blitze schlägt wer (welcher), resp. es blitzt.

Juba see üks kiwike räägib meile, kuitõrdr lood muinasajast (Erzählungen aus der Vorzeit) ärasegatud on. Ja niisuguseid kiwikirjasid leidub palju, kõik ei ole arapurusstatud.

Ei saa nimetamata jätta Haussa keelt, mida Ahwrikas laugelt ja laialt räägitakse ja mida 15 kuni 20 miljoni hinge tarwitawad. Haussakeeles on wälk — walf'ihya, pl. walf'ihu. Kes tabaks küll tõendata, et Eestlased selle sõna Ahwrikast importeerinud on? Et seda sõna mitte juhuslikuks ei loetaks, toon weel mõned teised ette.

Eesti k.

Haussa k.

naine (abikaas)	mata, see on lühend. emata; emand
naine (naisterahwas)	matse, tuleb sõnast ematse, emate see; (weibliche)
konn	kwado, s. t. ke waado; (welcher im Wasser...)

kala	kifi, f. t. ke wii, ke wiis; Saff. f. fis-che (Fisch)
keel (Zunge)	halse, pl. halusa, f. t. häle se, hälu sa; (spricht dies)
ligi, koon kuus	kusan;
fugulased	zumunya, f. t. see umu inija; die eigen-Menschen)
fugulus	zumunta, f. t. see umunta; (die eigenen)
fugulane	zumu, f. t. see umu, oma, omane; se-um-mu (oma) (dies ist mein eigen)
saama	zama (Saff. f. werden).

Nagu näeme, lähebwad need sõnad ainult „uma“ murde ja kirjawiiisiga meie keelest lahku, (algworm ja põhimõte on neil ühine), niisama kui Saksakeele maine (meine) ja Eesti keele omaine; mainige = omaine ke; nii ka Ladina keele „omnia mea“ ja Wõru murdes „omine meä“ (mein was ist); ja Ingl. f. „mine“ on Eesti f. „minu“.

Eesti kirjakeeles ei tarvitata om, um, hum, uma, umaine, umaine-tä, küll aga rahwakeeles, Wõru ja Piikwa Eestlaste juures. Ürglause kõlab: „uma ini metä“, pl. „umu ini metä“; sellest umuni, umunta (uma inime ta, umu inime ta).

Mey. Konv. Lex. leian Zulufaffrite (Bantu) keeles lause: „umu ntu omu khle“, Saksakeele tõlkega: der Mann erscheint; „erscheint“ ei ole kohane sõna, üks neist kahest, kas see „inimän“ (anagramm Mann) tuleb ehk läheb, erscheini-ta wõib, kohapääl seistes, ei tea kui laua, ei lä, ei tule. See Zululause on Setufese keel, läheb meie kirjawiiisist wähe lahku. Meie kirjutaks „umuntu omu ke lä“ (pl.) ehk „omantu om ke lä“ (singl.) f. t. „oma-ine tu om ke lä“ (seigener Mensch, Mann ist welcher geht, resp. kommt). See lause ütleb, et jutt on oma inimesest f. t. oman-mees (Mann-mees), mitte wõõras, on tulemas. (Oma ini mes = oma inime se = oman mees = Mann, mees).

Sõnad „lä“ ja „tule“ on ühest juurest: lä-ke, tu-lä-ke = lä, tule; läke, läktem; tulge, tulgem (sellejärele õigem tulke, tulkem f. t. tule ke). Ka Hiinakeeles on „lä“ sellesama tähendusega.

Need eespool toodud sõnad avaldavad meie Wanaesa keelewaimu. Haussarahwa keelt arwatakse Hamiitide Keelkonda (keelkonda). Büibliloo järelle oli Ham Kanaanimaa isa (1. Mos. 9. 22.) ja seisis Noa walitsuse all. (Noa = Nowa = ino wanem = Menschen-Water).

Algaja uurimise mõttes on niisama tähtis Ewe keel, mida Togo ja Dahome piirides räägitakse. Toon mõned sõnad sellest keelest siin ette.

Eesti k.	Ewe k.
mina, ma	me,
meie, me	mi,
mina usun, ma usu	mesusu; seisab koos silpidest me- usu, ehk mes usu;
forsten	dzudzokplome; seisab koos sõna- dest ssuidso-kepalomo; (põlema- palama — plamja — flamma).
reisija (passagier)	mozola, wudola; f. t. maasso lä, wuudo lä; (zu Land gehn, zu Wasser gehn).
purj, purju	abäla; f. t. aa waala, ehk ä-waa-lä (treibt auf Wasser; gut a. Wass. geht)
purjulaew	abalawu; f. t. aa-waa-lawu (laewu) = treibt auf Wasser Schiff. (laewa = lä-wa, läwu, lä-we; Saks. f. Segelboot = se-ge-lä- woote, was geht auf dem Wasser)
aatw (haaw) kaswab finni, läheb kokku	abi la ku; f. t. aawi lä kuu ehk koku = die Wunde heilt zu, wächst zu, geht zusammen. j. n. e.

Weresegamine.

Ammu enne keelesegitsemist Baabelis (sellest on wõetud Prants. f. babelisme, babilage; Ingl. f. babble; Saks. f. habbeln; Ladin. f. babalus j. t.) ja ammu enne Adami loomist elas inimesetaoline Jowesugu (Jo-Wesen) hommiku-
maal, kelle järeltulejad — nüüd loomatwerega arasegatud —

inimestena laialt üle ilma elavad. Puhtamaks suguharuks neist võiks ehk walgetwerd inimesi lugeda, s. t. walge juuks-tega (blond) ja siniste silmadega inimesi, kuid need tunde-märgid ei ole üksi mõõduandvad, waid ka veri, were ana-lüüs. Were analüüsi ma ei tunne, see on omaette teadus. Ja mis mina sellest tean, on niisõrd wähe, et sellega mingit klassifitseerimist põhjendada ei julge, ei tohi.

Mitmetel põhjustel oleks wارا siin äraseletada, kuidas esimene inimene loodi. Jätkame lugu sääli, kus see inimloom juba poolinimesena maapääl oli. Jowesuguselti waltsuse all tõusis inimsugu samm-sammult „walguse“ poole ihuli-selt ja hingeliselt. See sündis Jo-were abil, ajate-ajates (Ladina l. aetates), sest inglid (= ine ge elle = inim'le walge = Menschen die weissen; Erzengel = erratse ine ge elle = Herren-menschen die weissen) täitsid Wanaesa käsku — nagu sellest Eesti maaloomise müütus seletab — ja segi-tasid, s. t. sigitasid mustade inide naistega mustadest puh-tamad, s. t. heledamat sugu (loe 1. Mos. pt. 6. salm 4). Need heitsid peresid, s. t. läksid metsikuse wabadusse elama — nagu Adam ja Ewa — ja said uute perede asutajateks. Nende järeltulejad hoolitsesid selle eest, et oma tõugu paran-dada ja hakkasid walgemaid ematseid omale teistest pere-dest tooma ehk rööwima. (Need, mõne sõnaga äraseletatud sündmused tulewad, muidugi mõista, pikka ajajärku arwata). Rahuliku eluviisi armastajad, tööklad pered olid wiimaks sunnitud hädaohhtlikust naabrusest lahuma ja uut asupaika otsima. (Noa wäljarändamine perega ja koduloomadega). Sest perewanemate waltsuse all seiswad inimesed ei hooli-nud enam Jumalate käsklusest, ei tahtnud mingit tööd teha, olles arwamisel, et juba küllalt Jowelaste sarnased olla ja neid käskusi ja õpetusi ei tarwita. Ühed poolwernikud (Halb-blüter, Bastarde) nimetasid end Jumalate lasteks, teised — taewa (t'ewa) poegadeks, olid ju nemad isa ehk emapoolt weresegamise läbi ikkagi Jowelaste sugust, kuid kaugeliki weel mitte Jowelased. Et nende ees-esa ehk ees-ema inisoost pärit oli, ei wõtnud nad arwesse, ei tahtnud sellest kuulda.

Eesti müütuse järele oli Eestlaste ürgpere esimene rah-was, kes Wanaisale järgnes ja end tema alla heitis. Seda peret wõime kindlasti Jachteti perekse nimetada, kellest kõik walgetwerd — ja walgemat werd — suguharud wälja-arenenud on.

Teesed ligemad pered olid Hami ja Semi pered (Hamilidid, Semiidid). Ham murdis esimesena truudust, siis — Sem, s. t. langesid Wanaesast ära. Wanaesa eluajal, s. t. Noa walitsuse ajal sai Babilontariit (Paradiis II) Euphrat-Tigrise maaalal asutatud. Tema ülemwalitsuse all seisis nimetud kolm tähtsamat peret. Berede esad olid algusel Jowelased (Jahweti perest) juhtidena ja eestegijatena (Führer und Vorarbeiter), kuni ajajooksul „omamehed“ juhtideks ja wanemateks said. Nii oli juba enne Noa langemist Ham Kanaanima a isa, (1. Mos. 9. 22.) kuid mitte isewalitseja, waid alamkuningas; ta oli ainult selle maa-ala isa ehk „herzog“, (hertsug = herrate sugo = Herrengeschlechts) kuni ennast Wanaesast lahku „läi“. Selle eest langes aga Ham Wanaesa neede alla. (Kuhu see rahwas ka rändas, ilka jälgis neid Wanaesa wanne [Wannfluch], kuni see wiimaks wana Egüptuse häwinemisega lõpulikult täide läks).

Wanaesa esimese rahwa noor-mehed läksid hä-Joese sugust ella emalsetega (emalasetega) paari ja elasid katten (Salsa keeles die Gatten), s. t. algasid korralikku abielu, kuna waremalt neil kõik emalset ühise pere naised olid, nagu nüüdki weel mõnede metsikute rahwaste juures kombeks on. Nii oli siis wiimaks hä Jo-ese oma esimesele rahwale äij, (äij, äijke, äijoke, äijo-esa = Schwieger-vater), s. t. Jo-perete esa oli nende suguluslikelt Jopapa, Jovater, Altvater ehk Großvater. Sellest peame järeldama, et walgetwerd rahwaste eeswanemad maapäälised Jumalad ja Pooljumalad olid, s. t. Jo-pateri ehk Jupiteri wäimehed ja wägimehed (wee-mebed = Wassermänner; wägimebed = Kraftmänner, Helden).

Wee-efed rändasid oma wee-inide meeskonnaga (wened, Wenden = Wassermenschen, Wasserbolt) laugel wetes ümber, Aasia ja Ahwrika randadest kuni põhja Euroopa randadeni, maid ja mägesid uurides ja laubatwetuses seistes oma asumaadega, kui ka wõõraste rahwastega, niiswõrd kui see orienti pronksajal tarwilik ja kasulik oli (Kaudajaga algas suur ajapööbre). Kus wähegi wõimalik — ja saak teregema waetwaga leida — jääl asusid nad kobe koha pääl oma jõuga — enamasti aga maaelanikkude abiga — mägedes „mäetele“ = „metalle“ uuritsema ja primitiivsel

viisil väljasulatama (Kalsjufirjad — Gelsenbilder). Mõnigi mägi avas nendele oma varandusi, tundsid ju nemad — nagu uurijad — mägede saladusi (saladusi = Geheimnisse; sala usse = geheime Türen), niipea kui nad sõnaga „sesam avata“ tööd algasid („Seesam“ anagr. = „mases“ ehk „mäses“, s. t. maasees ehk mäsees).

Arusaadavalt õppisid siis nende maade elanikud ka metallisid tundma ja väljatõõtama ja tarvitasiid töö eest saadud riistu ja asju wormide mudelileks (Sellest siis ka pronksaja asjad paljudes maades ühesugused). Ühtlasi õppisid nemad nende ivete ja mägede Zumalate käest ka keelt, kuid „raske keele“ tõttu puuduliku väljaraakimisega; ja mõnelegi sõnale — lausete viisi neid kuuldes ja omandades — andsid nad oma arvamise järele tähenduse, mis küll lauses asja kohta läis, kuid ükshilult asja ei taba. Sellest siis ka Ahvrilas ja teistes maades rahvaste juures rohkesti ürg-eesti keele sõnu ja lauseid. Mida rohkem ja kauem need rahvad valgete Zumalatega kokku puutusid, seda rohkem nende järeltulejate keeles Eesti keele sõnu.

Iseenesest mõista „puutusid“ need kangelased ja vägi-mehed igal pool maarahvaste naisugu, nendega werd segades ja nende sugu parandades (parandama veredeln). —

Meie võime enesele ettekujutada, et mõnedki valged või valgemad töölisid jäädavalt maale elama asusid ja ajajooksul maarahvaga ühte sulasid, sellega pere tüüpi ja sugu enam-vähem muutes. Kuid ükshilult ei võinud keele pääle mõjuda, nad hakkasid ise rahva keelt tarvitama.

Töö vabeaegadel ja õhtutel, koopas ehk onnis, tule ümber istudes, viideti aega jutujamisega endistest aegadest ja rändamistest. Mõnigi tõsine lugu sai esimese korraga müstilise aluse, ei võinud ju päälitkuulajad maalased, ehk keelekaesed töölisid oma mõistusega kõikidest seletustest põhjalikult aru saada. Kuuldud juttusid edasi andes, läksid need koguni segaseks.

Enne sügiseist vihimaega ja tormisid sõudsid ehk purjetasid need mere-maade kangelased jälle kodumaale tagasi, või sinna, kuhu matallide ja kalliskivide taganõudmine juhtis. Kohati jäid mõned nendest ajutiseks ehk pikema aja pääle uute asumaade valitsejateks. Sundis neid igatsus ehk mõni teine põhjus kodumaale sõudma, siis võeti tarvilik meeskond kohalikust maarahvast. Sõudsid viitased jälle

kord omaste kodu tagasi, siis oli neil lõpmata palju jutustada paradüümlikudest maadest ja taewalikudest linnadest, sõrivate kuld- ja hõbetornidega ja wärawatega. Sinna igatses siis mõnigi päältküulaja, nagu nüüdki weel meie ajal mõnigi külapoiss ehk tüdruk suure linna elu järele igatses, arwates, et säääl ainult lust ja rõõm neid ootab.

Nimetud („mainitud“ on wõõras anagramm) maade ja merede walitsejad — tänani weel tuntud mitme nime all, nii ka „Kalewid“ ehk „Kalifid“, s. t. „ke aa üle wiide“ ehk „ke üle wiide“ (welche fahren über Wasser, die über Wasser; Kalewide pojad = die Götter der [Herrscher] über Wasser) — tegid ka merereisusid kaugele üle „merewiide“ (sellest nimi Merowech, Merovig, Meroveus, Merowinger), ifka uusi rahwaid äratades ja õpetades, kuid ka orjastades. Nii on ka Liivimaa algnimi Kalivi ehk Kalewimaa. Enne Kalewide walitsust ja Kalewiperede (Eestlaste) maaletulekut elasid meie maal Soomaalased, nüüd tuntud nime all Laplased. Wiimased rändasid suuremalt osalt põhjamaale, osalt jäid koha pääle ja sulasid aegade jooksul Eestlastega ühte. Niisama on ka Soomlased kokkusegatud Eestlased ja Laplased, kuid nendes on just ümberpööratud wähem osa Eestlasti ja suurem osa Laplasti; sellest siis ka Soome keel analüütiliselt õige puudulik ja sõnatwaene. Needki sõnad, mis puhtalt üle läksid ja tarwitusele jäid, on paha wäljarääkimise läbi äramuudetud. Eestlased, kui ka Soomlased on oma rahwusesse ka Wene peresid wastuwõtnud.

Wanasti, rändamiste ja reisimiste hooajal, kui perede esad ja nende meeskonnad palju kodust ära olid, juhtusid säääl wähe ajal mõnedki pahad lood. Kodus olid üksi nõrgad wanakesed, naised ja lapsed ja hammitruuduslikud kodukaitsejad. Põllu ja aiamaad harisid naised, (nagu nüüdki weel wenemaal naised põldu teeswad, kuna wesi ifka weel mehi oma poole kujuk, olgu see wesi kas jumala puhas [õgi ehk meri] ehk põletatud wesi). Riisatused ja riisajad leidsid mahhi, kas wägisi, wõi jäeti kambriuks meelega lahti. Niisugusest kahelordsest juhtumisest jutustab üks Eesti müütus, kus kuu ja widewil woodis magawad, kuna sellajal hunt (Hunn) härjakese, s. t. widewiku noorema õe waol „äramurrab“. Küll hütiab õõpil ja käseb piitsa tuua — asjata kõil, widewil ärkab alles hommikul armsama kaisus meelemõistusele, (ämaril ehk ämmeril Saksja keeles d'ämmerig). Nii jooksid oma töölistel kui ka metsikul, ligemalt ja kauge-
malt — nagu küla kuled naabritalu kanade taga — ella

emätsete järele ja rikkusid alatafa puhtama iwere ära. Jõudsid Jowe-efad ja Jo-inid koduranda (rand = Et'rand) siis kaebasid efete ellad, Stella'd ja Estra'd (estra = sestra = astra), et töölistel ja mõned wõõrad neid „putnu“ olla. Mehed ja isad hakkasid taganõudma, kes kurja ti (kes kuradi) ja tüli läks lahsti. Ühed süüdistawad ähwardades: „teie (tõj) pute Jowe emätje!“ (teie puutuside Jowe naissi) ja need sõnawad salates wastu: „ke pute Jowe emätje?“ (kes puutus Jowe naissi?) Riid riuks, löömine löömiseks, aga iweri ja pered läksid ifka enam ja enam segi. Esiatgu putse emätseid üks ja teine wägisti ehk sala, wõõras sugu rööwis enesele walgetwerd naissi ja nende järeltulejad olid wiimaks meeldiwad inimesed. Need käisid siis juba awalikult kosima (sellest Saks. k. „kosen“, „liebkoosen“) ja olid warsti ninapidi „koosen“. Nii langesid Jumalannad ja Jumalate sugu inimlikule astmele, ühtlasi oma langemisega ka inimlooma samale astmele tõstes.

„Sina“, „teie“, „tema“ on iwanas Estikeeles te, tä, tu, temä; Wenekeeles tõj, tott; Saksakeeles du; Ingl. keeles thou; Ladinakeeles tu; Prantsuskeeles tu, toi; Katalania keeles tu. „Ke“, „kes“ on Prantsus ja mõnes teises keeles qui, que; Wenekeeles „kto“ on silpidest „ke-to“. Teised sõnad ülewalt pool tähendatud Wene k. jõimusõnas ei tarwita ligemat seletamist. Sellest lausest näeme, et Wenekeel iwanasti puhas Estikeel oli; ühtlasi näitab see lause, et sifu ja mõte algupärane on, s. t. meie küla rahwas räägib teda nii wälja ja n a a b r i küla rahwas teisiti, üks saab temast nii aru, teine teisiti, aga mõte on üks. Wähe on, et inimene seda toorel mõttel lausub ja mõtleb, kuna Wanaeisa keel seda ei tunne, sest ta on puhas „weste“ ja ei ole mitte „pa'as“ ärasegatud. Ka silbid selles lauses, nagu: ema, emate = matj ei läha palju lahku.

Paradiisi lagunemine.

Astume nüüd jälle kaugemasse minewikku tagasi ja wiiskame pilgu paradiisimaale.

Mustatwerd rahwad jõudsid enam ja enam wõimule. Sõdade ja rööwikäikude abil langesid kõik paradiisimaad üks teise järele nende kätte ja wõitute järeldusel ka palju wal-

gettwerd naiši, misläbi tumenahalised eduga heledamaks muutusid. Aga mis need rahwad wõitsid, oli wägitwallaga ja werewalamisega wõetud. Zaewa Jumala õnnistus puudus ja Jumal ja pühad esad jätsid neid maha. Tülid, rõõwimised ja sõjad üksteise wahel wiisid neid wiimaks hukatusetele. (4. Mos. r. ptk. 22. 23. 24.) Nemad ei tunnud enam looja (logose) säädusi (keelesegaduse läbi kaduma läinud) ja ei teadnud ka enam midagi hingeelust (Seelenwanderung), mis neid õige tee pääle juhtinud oleks. Maad ja linnad hukkusid. Hirmunud rahwad põgenesid araneetud linnadest ja küladest laiali ja toitsid end nagu loomad wälja pääl sellest, mis nad süü ehk säält leidsid ehk rõõwitsid. („Adam“ ei tahtnud „madu“ harida). Nendest paradiisi ajadest ja aiadest jäid järele ainult kõrbed, waremed ja waremete asemel, tulewastele sugudele hoiatuseks, ja katawad maid Egiptusest kuni Aastiani.

Suurem osa walgete rahwaste peredest olid juba ammu ennem põhjapoolses Wahemeremaades ja saartel uued kodukohad leidnud.

Kreeka mütoлогия tunneb neid Helleenlaste ja Zoonlaste eeswanemaid ja räägib, et Kreeklaste eeswanemad olewat Jumalatega ühes lauas istunud.

Zo-inide ehk Jonier'ide langenud järeltulejad on meie maal läänepoolsed ranna ja saarte elanikud. Neid nimetatakse praegugi weel Zoonideks ja Zoonlasteks, iseäranis Kihnlasi. Jaan, Johan tähendab (ini)mest Zo-inide sugust.

Aga sõjakad, toored Zo-werewaesed waenlased rändasid ilka neile järele, kust midagi rõõwida ja wõtta oli. Nad otsisid Jumalaid, kes neid toidaks ja sundisid walgete rahwaste pered ilka enam ja enam põhjapoolse rändama, (s. t. rannamaade mööda randama), ühed kuitwalmaal, teised mereteel ja kolmandad suuremate jõgede woogudel ja woogude randadel. Iga niisuguse kodumaa wahetamise korral sattus hull walgeid naiši waenlaste kätte, nii et wiimaks nende järeltulejad „walgeteks“ muutusid.

Nii läksid siis rahwaste pered ja wered täiesti segi ja „Zo-eso weri päästis“ niipalju kui teda päästmiseks ulatas.

Siin pean tähendama, et etteheitel Juudisoo rahwale ja tagatuksamised Jeso (Zo-eso) äraandmises ülekõhtused on.

Kristuse ristitujutused ja pildid on palju wanemad kui kristlik usk. See usk sai muinasaja juttude järele üleswõetud ja ülesehitatud tol ajal, kui Roomlased — rahwaste wägistajad — rahwaid orjastasid ja piinasid. Järelduseks oli Rooma riigi needmise alla langemine ja hukkumine.

Risti all „kannatamine“ ehk risti „kandmine“ tähendab ka — nagu teada — raske orjatöö kandmist. Lapsepõlweist mäletan mõned sõnad ühest wanast laulust: (Tartumaalt, Kambja kihelk.) „Oh mina waene wõdral maal, suure rahwa risti all“. . . Sellega ei ole mitte sõna tõsises mõttes risti mõeldud, waid tähendab Jo-ese rahwa orjapõlwe kandmist mustawerd rahwaste walitsuse all. Israellitide eeswanemad ei ole selle risti pärast mitte rohkem süüdi, kui teiste rahwaste tumenahalised eeswanemad, ühed puhastasid rohkem werd ja muutsid wärwi, teised wähem, mõnedki näüdsed „walged“ olid oma eeswanemates tumenahalised. Wiimastel oli omalajal rohkem wõimu kui Semiididel ja ajasid süü nõrgemate pääle, nagu see nüüdki harilikult ette tuleb. Sellega ei ole mitte öeldud, et tolleaja Semiidid ilmasüüta oleks olnud. Jowesugu häwitamises ja alandamises wõtsid paljude rahwaste eeswanemad osa, aga Semiidid ei olnud mitte esimesed truudusemurdjad. Seda teame juba sellest, et Wanaesa Kanaanimaal nendele kodumaaks määras; aga teised rahwad ei küsinud määruste, ei eesõiguste järele, waid omandasid rööwides walmisloodud maid. Tol ajal oli „thõhu wabhõhu“ (s. t. tühi wabbah) maad küllalt, aga keegi ei tahtnud waewaks wõtta uut maad looma hakata, mis tühi ja waba oli, waid püüdsid ikka walmisloodud asumaid riisumise teel omandada, eesolewaid maarahwaid orjastades, kes wõitjaid toitma pidid. Enamasti olid need wõitjad metsikud rööwjalgad, kokkujooksnud orjad ja langenud isikud, kes õiget keelt ega mingit tööd ei mõistnud; üht kui teist õppisid nad pärast, aja jooksul allahheidetud rahwa ja orjastatud teadlaste abil. Nii „loodi“ ka Rooma riik ja kultuur, mis tegelikult enne wõitjaid juba olemas oli, kus „rewupälik“ (Räuberhauptmann) walitsema asus, pärast endise rahwaisa ja tema sugupere äratapmist. Ja nii asutati endiselajal mõnigi riik.

Ka ürgaja Israeli rahwad (Estra-ella pered) tundsid ja tunnistasid wana Jowe-esat (Jahwet). Mõnigi Jo-esa kaotas tolleaja wõitlustes oma elu ehk langes „piinliku“ kohu alla (Ladina keeles poena, s. t. pooduna, puuna piinasurma surema). Riisuguseid piinlike (peinliche) juhtumisi

tuli ette juba ammu enne meie ajaarvamist, s. t. enne Kristuse sündimist.

Minul on üks wanem Buddha kujuk; ka sellel on naelahaarwad peopesades ja jalataldades. Kristus kannatas ristipuun, Buddha — puuda, s. t. metsas püha puu all, aga sellest ei ole kuski juttu, et Buddha puukülge kinninaelutatud oleks olnud. Ürgkeeles puu, on Saksja k. Baum, niisama ka Holz; Holz, kui ka Baum on Eesti keeles puu ja üks kui teine — puuda. See on Babeli keelesegaduse järelendus.

*

Paakoda.

Babiloni keelesegitsemise lugu (keele segikütmise) tundsid Eestlaste eeswanemad juba waremalt, kui need, kes seda ettelugema ja äraseletama tulid.

Pada, paa nimetus on ka katel, katla, wenekeeles kotel. Wesi ja tuli wõitwad ka mujal olla kui paa-all ehk paan. „Pa“ tähendab ka midagi muud.

Meie keeles on selle wana linna (lina) nimi, kus Jumal keeled segi ajas Babilon, Wenekeeles — Wawilon. Kumbki kirjutamis ei ole õige, waid peab kirjutama „Pawilon“, s. o. silpides „Pa-wi-lon“, ehk „Pa-wiilon“. Paakoda tähendab ürgkeeles ka üht eluaset, eluruumi ehk ehitust, kus inimesed „paole“ minna ja paon olla wõisid. Pa-wilon on üks niisugune ehitus ehk „lin“ „wi“ ääres (ehk wi püäl) enam wähem weega ümberpiiratud, waenlaste ärahoidmiseks. Saksakeele sõnal „Pfahlbau“ (Waalpao) on seesama tähendus. Et saksakeeles „pau“ pehme b-ga kirjutatakse, see ei ole tähtis, ühe õigekiri on nii, teisel teistiti ja peaks wanelane kirjutama nii kui ta räägib „pa-stroika“, ehk „pao-stroika“. Seesama tähendus kui pawilonil on ka sõnal „pawillon“ (pawiljon). „Palast“ (palais) on ka üks „pa“, on aga harilikult kõrgema koha püäl ehk kalju otsas, sest nimetuses puudub „w“ = wesi.

Niisuguseid Pa-godasid (koda, kota, kodu) wanast ajast on rohkesti Indias, ja ka mujal, sääl nimetatakse neid Pagode'deks (pae-koda, kalju-koda, kalju sisse raiutud eluruumid, kus ühtlasi ka paa-ase ehk paakoda on).

Nendes elawad nüüd Jumalate kujud ja preestrid. Need kujud ei ole mitte India rahwaste Jumalate kujud,

niisuguseid Jumalaid ei ole neil itaigi olnud. Keelesegaduse tõttu on need mitmetaolised ja mitmenäolised kujud müütuste ja wana rahwajuttude järele kujutatud sümbolid, just seltsamal wiisil, kui teistelgi rahwastel Jumalate pildid ja kujud muinasaja juttude järele wäljakujunenud on. India rahwa laugema minewiku uurimiseks on need pildiriklad kujutused wäga tähtsad. — Olgu need kujud mis näol nad on, India rahwas mõtleb sellegi pärast nende kujude ees õige Jumala pääle ja palwetab ühise inimesoo Jumala poole.

Sõna „Pa“ on alguse saanud esimesest kindlamast pääwarjust, kuhu ürg-inimesed paha ilmaga „kopa“ (koobas) „pa-ko“ läksid ja säääl „paon“ olid, kuni ilmad ilusaks muutusid, wõi waenlast enam karta polnud. Wenekeeles tähendab „pagoda“ ilma, — Saksakeeles Wetter, Untwetter, kus ilm tormab ja „Wett-ärä“ kooa ajab. Niisuguse ilmaga ei jäänud muud nõu üle, kui kopa pageda, s. t. kodupaika minna. Wenekeelne sõna „pagoda“ on ainult osa algausest, tarwilikud silbid juurelisades, tähendab see „kodupaika“; niisama on ka Saksakeelses sõnal (Gruben)- „Wetter“ algupärane mõte teine ja tähendas see wanal ajal wett, mis (taewatud) koopasse jooksis. Keskwa wihmasaju kohta, kui taewast wett maha woolab, öeldakse Saksa k.: „ist das ein Wetter“.

Kus maa ümbrus eluõdimalusi pakkus, (kalapüük, aiamaa, jahipidamine) säääl ei olnud ifka koopaid ligidal, neid oli tarwis teha. Otsiti kõlbulik „kottus“ (wanas keeles tähendab üht kohta) ja ehitati „kota“ (koda, kodu). Nõudis elu-olu kindlamat „kodu“, siis tehti kiwidesst kunstlikud koopad, ehk raiuti need kalju sisse, kui kaljusid säääl ligemal oli. Niisuguseid kalju sisse raiutuid, ornamentidega kaunistatud Pa-godasid on Indias ja selle naabrusriikides rohkesti. Need maa-alused kodad (kodud) olid kindlad metsiku waenlase, külma ja wihmase ilma wastu. Säääl ajal korjati toidutagawara (Jaapani keeles „takuwaeru“; Saksakeeles Vorrat = wara-te) sest kes taga-wara ei te ja kodu ei ku (ei koo, ei korja), sel' ei ole midagi kotun, ei ole midagi patta panna.

Wese ja maa.

Esimese elu sigitajad on wese ja maa, need on ese ja ema, uuemas keeles isa ja ema, murdkeeles: Wasser, water = Water ja maa, terra = mater. Neid sünnitas taewa-

eſe taewas = Zevs, Zeus, Deos, Deus, „päij te on“
(welcher zu Häupten iſt, das Haupt iſt).

Wee nimetus on ürgajaſi We — ja on ka nüüdki weel
mitmes keeles ſelleks jäänud. Sõnas „weſi“ tähendab ſilp
„ſi“ = „ſii“, „ſee“. (Wee-ſi, wee-ſe = Waſſer, das, dies).

Eeſti keeles	we-ſi,
Ungari	„ vi-z,
Sakſa	„ Wa-ſſe-r (Waſſer),
Wene	„ wo-da, wa-da, („da“ tähendab ſiin ta ehk ſii, ſee).

Maa (muld) on kivi, õigem kiviſt ſaadud põrm,
mida weſi ſelleks tegi. See ſünnib igapäew weel, waikſelt
ja aegamööda, nii aegamööda, et meie ſeda tähelegi ei pane;
ainult kui tuli ligi töötab, ſiis ſünnib ſee rutemalt, nagu
ürgtuli ja weſi ſeda suurel määdul tegid.

Kivi algupärane nimetus on ki;

Eeſti keeles	ki-wi,
Ungari	„ kő,
Wene	„ ka-menj,
Sakſa	„ Ke-ſtein (Geſtein).

Wanasti, kui tulekindlaid leedunduſid weel ei olnud,
leedeti weel tules palatwaks aetud kiwidega. Sääli pandi
„weeſe ki“ (wee ſiſe ki) ja ſelleſt on ſee lauſe „weſi ki“
(weſi kiwi, weſi kiib). Meie tarwitame ſeda ürglauſet weel
tänapäew, kuigi me kiwidega enam weel ei leeda.

Needſamad ſilbid leiame meie Sakſa keele lauſes:
Waſſer kochen (Wäſſe-ärä-kő-chen). Wenekeele sõnas
kipit, kipetj, on w aſemel p, õigem oleks ki-wet, ki-wiite;
Ungari leedufõna ei lauſu enam kiviſt midagi, waid ſitleb
ainult kő (we), nimetab aga leedupotti „fazek“, ſee oleks
„weſe-ke“ ehk „ke-wäſe“; „ke-wäſe“ on Sakſakeeles Gefäß.

Prantſuſe keeles keetma: cuire (kür), c = k, ui = w,
re = äre; ſee annab lauſe „ki-wi-äre“ (kür = kür).

Jaapani keeles weſi = miſu, õigem oleks wiſu, ſeſt
keetma tähendab waku (wa-kü).

Türgi keeles keetma: piſirmek; ſiin on w ennast p-ks
muutnud, meie kirjutame „piſi“ aſemel wiſi, ſiis ſaame
lauſe „wiſi ärä me ke“, (wiſi ärä keme); olen ſelles kin-
del, et ſiin R täht L aſemele aſtus ja on ſiis põhilauſe
„wiſi läme ke“ ehk „wiſi lä keme“.

Meie sõna „weske“ nimetab ka wett ja kiwi, aga selles sõnas puudab üks silp ja nimelt aa (aab, ajab). Araabia keeles on see lause (sõna) täielikum, seda näeme allpool. Sõna „weski“ tahab meile lausta „wee-si-ki-aa“ ehk „wese-ki-aa“, see tähendab meie kirjakeeles „wesi kiwi ajab“ ehk „wesi ajab kiwi“.

Araabia (Egüptuse) keeles on „faskija“ weewärk. See on Ladina keele tähtedega kirjatwiis, meie wõime f asemel kirjutada v ehk w, ilma et see silbi wäärtust ehk tähendust muudaks. Lõunamaa weewärk ei aa mitte ki(wi), waid aab wett põllule, sellepärast oleks õigem faskēja, f. t. wäse ke aa (wese kes aab, ehk wese ken aab). — Esimest weske ehitamist õpetas inimesele wee-ese (der Wasser-Vater). Tema austamiseks teewad tänapäewani weel Tiibeti Lamad ja teised hä Jumala mäe all (Himalaja = Himmel = Hjummal) ojaeste ääres wäikesti wesiweskeid ja neid nimetatakse palwetamise-weskiks. See hä Jumala mägi on sääl maal, kus estalgu maapäälsete Jumalate sugu (So-Geschlecht, Göttergeschlecht) lord kauges, kauges minewikus elas ja kus hä Jumal loomast „ini“ löi. Inidest arenesid aja jooksul inimesed ja nende mitmesugu pered (Stämme) ja siis — siis nii edasi.

Eesti sõna „allik“ tuletab Inglisekeele wäljarääkimist meelde, siin on aga w täitsa kaduma läinud, ei olegi enam „ua“ kuulda, ei kõlas ei kirjas. Aga mis allik see on, kus „wet“ ei ole, sest kus wee mõte on, sääl peab ka „we“ tähend ehk silp olema. Saksa keele sõna „Quelle“ tõendab, et „allikas“ „wett“ on, aga see Saksa keele sõna peidab ka walast w ära. Meie leiame ta üles, kui hääle (kõla) järele läheme ja lodose (logose) keelt tunneme. Silpide järele hõiskab (hõiskab) Quelle = „ke-wee-elle“, ehk „ke-wee-ille“ (ke=que=gdje) ja tähendab see meie kirjakeeles „kus wesi selge“ (hell, ilus). See sõna tunnistab, et Saksa-esa pere (Saksa-pere) wanal ajal puhast ürg-keelt, f. o. Esete (Eesti) keelt rääkisid.

Nagu mõista, wõib silp „ke“ lause algul wõi lõpul seista, see lause mõtet ei muuda, nii siis on lausetel „wä-ille-ke“ ja „ke-we-ille“ ühine mõte. Paneme „allikule“ „we“ ette, siis saame lause „wallik“, f. o. wa-ille-ke, (wä-ille-ke) teistiti „ke-we-ille“.

Inglise keel jätab silbi „ke“ ära ja lausub lühendades „well“ (uell), f. o. allik, kaew (Quell).

Lause.

(Prants. ja Ingl. l. = c'lause; Saksl. l. R'lausef).

Põhi, ehk ürghäälikute arv on piiratud. Siiski võib nendest omapärase keeleseaduse või reeglite järele lõpmata palju uusi sõnu ja lauseid luua (niisama kui numbrid 1 kuni 9, nulli abil lõpmata summasid kirjutada võimaldav), kui edasiarenemine mingis sibil uusi sõnu ehk nime-tusi tarvitab. Kuidas niisugused sõnad ja laused kokkuvääritud on, näitab analüüs.

Nagu teame, tähendab anagramm sõna ümbermuut-mist uue sõna loomiseks ehk keele ümbermuutmiseks, (mis mitmel põhjusel sündida võib). Ka analüüs tõendab seda ja näitab ühtlasi, et anagramm ise anagramm on. Täielik-um lause oleks „sanagramm“ ehk „sanagrammat“, s. o. sõnaraamat, sõnakiri ehk kirj sõna (kirjasõna). Kiri ehk kirja-sõna on ühtlasi „kirisõna“, s. o. lühentatud kirjause, nagu stenogrammsõna. (Kiir)-kirjasõnad võimaldavad kiiresti kirjutada, niisama kui lühendatud lauseid kiiremast välja-rääkida võib. Näiteks tarvitab lause „taeva esa“ kahelksa tähte, kuna selle lühentatud kirjlauset „Tews“ ehk „Zeus“ ainult neli on. Täislause „inowanem“ (Menschenvater, Alt-vater) tarvitab kahelksa tähe asemel anagrammis kolm tähte, need on Noa, õigem oleks neli ja nimelt Nowa (Noah).

Noa oli oma pererahwa wanem, nii enne mere-reisu Indias, kui ka pärast väljarändamist Ees-Asias, Euphrat-Tigrise maades. Teda nimetatakse inimsõo wanemaks ehk inimsõo isaks. „Inowanem“ on teisiti lugeda „Wanemoine“ õigem wanem-jo-ine ehk Jo-ine-wanem, see tähendab Jowe inimeste wanem, kes Eesti müütuse järele „tawast“ maa pääle tuli ja maad looma hakkas, s. t. uut asumaad harima. Müütuses on öeldud: kus ta „jalaga puudu maha“ sääl kasvavad puud. Seda lauset on lapsed walesti mõist-nud ja walesti põlwest põlwe edasi annud. Õige on: „wanaksa tuli maale (maapääle, saarelt ehk merelt) ja alga puudu maha lastma — sääl kasvab puid“ (ehk: „ja alga puudu maha palutama“ [niederbrennen] s. t. palumaad, põllumaad tegema).

Õige wanemad kirjad said kiwi pääle raiutud ehk kiwi tahvlite pääle kripsitud. Sõnast krips, kripsuta on Ladina keele sõna scribere, scriptio, scriptura. „Sekretär“

on uuem Ladina keele sõna ja tähendab „see fire te ära“, meie kirjakeeles: „see kirje tee ära“ ehk „see kirjutaja“ (Der Schrift macht, ausführt).

Meie võime omale ette kujukutada, et kirjakiilt kivi pääle kiiluda, raiuda ja kripsutada igauks ei osanud ja et see töö omajagu aega, osavust ja kiilude tundmist nõudis (kirjakiil — kiilkirja). Arusaadavalt oli tarvis lauseid lühendada, misläbi omapärane kirjakeel loodi. Seda kirjakeelt oskas lugeda ja kripsutada ainult teatud klass ja walitsew peresugu.

Sõnas kiri, pl. kirja on kaks häälikut. „Ki“ tähendab kivi; „ri“ „rja“ = rips ehk raius (Einschnitt, Sacke); selle järele tähendab ki-ri, ki-rja = kiwikrips ehk kiwiraius (kiwis' kript = Steinschrift, Steinschrift). „Sacke“ on Eesti keeles jagama, s. o. ragoma, räguma (uuemas keeles raiuma, raiduma); „räguma“ andis sõna räägima, sest see on kirjakeel. „Ki-rjä“ anagramm on „rjä-ki“ ehk „rääk“, „raak“ ja sp'raak. „Rääkima“ ja „röökima“ on analüütiliselt üks ja seesama tähendus. Kui ebaivalitsus — Babilonia rahwawalitsus — uut forda looma hakkas, läksid kõik ümbrusmaade rahwaste klassid ja pered segi. Ühed seisid kõrgemal, teised madalamal arenemisastmel ja sellepärast ei saanudki nemad üksteisest aru, osalt keele puudusel, osalt mõistuse puudusel. Et aga igalühel õigus ligi-rääki oli, algas warsti tüli, röökimine ja segiläbi par-lamenteerimine, lõpuks lõõmine ja riigi lagunemine, mis rahwad ja maad hukatusesse wiis.

Maawärisemised, uputused, nälg löid rahwad suutumaks (jõuetuks) maha, siis alles hakkasid inimesed arusaama, et Jumalat ikkagi tarwis ja rööksid Jumala ja endiste esade järele, leides et waim juhib, aga mitte wägitwald ja tapariist ja et igauhele mitte waimu antud (andeid) ei ole, kuigi tal walimise õigused antud on. —

Lause „ki-rjäki“ tähendab „kivi räägib“; kirja-ki'il = „kirja kiwil“. Kiri-ki'il ehk ki'il-kiri = „kiilud kiwil“ = „Keilschrift“. Sõnast „kirjakiil“ on meie uuema õigekirja sõna „kirjakeel“, kus kirjad räägivad, nii kivi kui paberi pääl. Sellepärast tarwitame meie kirjakeeles sõna „räägi“, kuna rahwasuu kõnehäält teeb. —

Kui walged esad sunnitud olid Babiloniast ja ümbrusmaadest lahuma ja uus walitsus oma meelewalla maksma pani, (meelewald = Gewaltherrschaft, unabhängige, selbst-

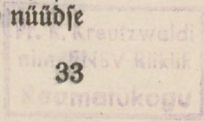
ändige Herrschaft od. Regierung) ei kestnud paradiisi elu enam kuigi kaua. Waremalt oli tööde ja tootlusüsteem niivõrd korraldatud, et keegi häda ega muret ei tunnud. Endised tööd ja teened olid tagavarade eest hoolitsenud, nüüd hakkasid need tagavarad kokkufulama. Igal perekonnal oli oma kivitahvlike, kus kiilud tema eest magasinis rääkisid (assignowka, sheff, leitwakaart). Uga endised „raamatupidajad“, õiglased asjaajajad ja walitsejad, kes neid kiilusid kirjutasid ja tundsid — puudusid. Uued härrad — „oma mehed“ — ei osanud neid lugeda. Rahwas nõudis magasinist osa ja tellisid ähwardawad „leitwasabad“. Igaüks näitab oma kivitirja tahvlikest ette — (swärtufeta waluuta) — uus isand keerutab kivitahvlit oma käes kord nii, kord na, kiil on igapidi kiil, ei räägi kiwi midagi. Wastus: „leiba enam ei ole“ — „see kiri enam ei läi“ meie teeme uued „kirjad“ ja sääme kullawaluuta jalule. Uga rahwas kisendab: „osa anna! osa anna!“ Kiri on püha! kiwi räägib, et meil õigus on osa nõuda!“ Kiwi waitis — aga mitte rahwas. Riisumine — põletamine — tapmine — hukkumine. — Inimese liha keedeti katlas, sadularihmad ja ratsapüksid tehti inimesenahast. —

Waim ei ole surelik — ta nõuab kättemaksmist! —
 ja — 'tempora mutatus.

Õigus küll, „ajotem' pööra mutatus“, aga ajad ei muutu paremaks, kui inimesed end paremaks ei muuda. Maatwariisemised, uputusel ja kõik teised hädaohud ja nuhtlused ähwardawad ja hoiatawad: „mene mene tekel upharstin“, aga keegi ei saa aru, ei mõista, mis „käskiri“ räägib. Ja kuigi aru saaks, kes seda nüüdsel ajal usub. Usk ja moraal on langenud — igaüks ütleb: „pärast mind tulgu mis tuleb, kuid täna elan!“ (Nach mir die Sündflut! = Sündblut.) Uga ehk sa ei? —

Nagu waremalt rääkis, ei olnud lagunemisel, korralagedusel, rahwaste edasi-tagasi tormamisel ja rändamisel pidamist. Langes ka wägewa sõjaka rahwa riik Assüria, mis tolajal Euphrati jõest kuni Bahemere kaldani ulatas.

Assüria (Asiria) rahwas olid Aasiast pärit. Nende wõimu alla sattus palju walgeid peresid, millest „segiti pered“, s. o. „Skyti“ pered, Skyti rahwas wäljalaks (Skyten = segiten). Need löid ennast Asfürlastest lahku ja asutasid oma riigi. Wiimaks olid nad Asfürlastega wihases sõjawainus (waina = sõda). Needsamad Skytid olid nüüdsel

Wenerahwa eeswanemad, sellepärast ka Wene keeles rohkesti Eesti keele sõnu. (Sõnast „Skhthid“ on sõna „kütid“).

Nüüdse Siria-maa (Syrien) nimetus on Türgikeeles Süria, lühendatud nimest „Assüria“ (Assyrien). Skhthid ehk Skitid, tegid Euroopa pinnale astutes — (õigem ratsutades) nimest „Assiria“ = „Rassia“ (Rassija). Asur on anagrammis „rusA“ „Russ“. Asur — Asurpanipal — oli Afsüria kuningas. „Asura“ on ümberpööratud lugeda „arusa“, see tähendab härrasugu ehk ära, härra, Lat. f. [h]erus ja Saksja keeles Herr. Selle sõna anagramm on „Ehre“. (Eesti f. au, auklus).

Huwitavad on pildistused wana Afsürlaste elust. Neid pilte leidub ajaloolistes raamatustes. Seal toorkawad filma Wenelaste hobuste rüüstad oma rikkalikude kaunistustega. Niisama on riided ja riiete kirjad wene laadi. Kirjad tuletavad ka Eesti kirjasid meelde. Isegi alustasfi hoidmine joonise juures on karakteristiline. Nii näitab ka mööblite stiil Wene stiili.

Iseäranis osawalt tarwitasiwad Afsürlased, Skhthid ja Wenelased — kui ka mõned teised — wibu „luuka“ millega noolisiwad lasti. Wenelased nimetawad tänagi weel wibu „luk“. „Strela“, „strelätj“ tähendab: „see-tera-lä“, „see-tera-lät“; teistiti: „lä-see terä“ ja sellest „lase tera“. Nool on laske-teraga, kuna piigitera ja kirwetera käeshoides tarwitati. Nool on wali kui wälk, nagu piisenoolgi, kuna müristamisepaul weel järgneb. Wanasti öeldi: tu enne ära kui lö“ f. t. enne nool — siis paul, wõi lööf. Lause anagramm on ka nii mõista: „lase to enne ära kui lö“ see tähendab: lase to nool enne ära ja siis anna kiwikirwega pähe.

Saksja keeles nimetatakse kiwikirwest, mida meie, kui ka nende eeswanemad tarwitasiwad „Donnerkeil“, õigem oleks küll „Tonnerkeil“ ehk „Tunnerkeil“. See on meie, kui ka nende eeswanemate keeles „tunne ära (kui) ke lö“.

Eesti keele sõna „piffetaltw“ (Donnerkeil) anagrammid seletawad: Eestlaste eeswanemad olid „paradiisist“ wäljatorjutud; põhjapool oli piff talw, mõnigi ohlas: „kui piff see talw“, kusjuures piigi (piff) ja nooli terasid ja kiwikirweid walmistati tulewateks juhtumisteks. Piigi terale anti sõna: „piif-see ta alwa“; noole terale wälgu wõimu sootwides: „piffeda alwa“ ja kiwikirwele: „tunne ära ke lö“ see tähentab: sina kiwikirwes, tunne ära, kes süüdlane on weres — ja seda taba, sest weri nõuab werd, muide ei leia tape-tute hinged rahu.

Murded.

Keelesid on maapääl teadmata palju. Kes wõiks küll tõendada mis murde, mis põhikeel on? Näiteks küsime: kas on Inglise, Hollandi, Rootsi ja Daani keeled Saksakeele murded, wõi on need kõik omapärased keeled? Ja Eesti, Soome, Ungari keeled? Kas on nad murded, wõi on üks nendest põhikeel ja teised ainult murded? Dige wastusega oleks ka rahwaste wahelord enam-wähem äraseletatud.

Sellega on antud küsimine: mis tähendab murre, murde, murra ehk dialekt?

Murre, murde, murra (Bruch, brechen) tähendab kättimurdmist; katti = kätte-ki = Saksa k. in zwei (entzwei on wale), Ingl. k. in two, (see on Wene k. dwa, ehk Saksa k. tswai). Selle järele oleks siis murde ehk dialekt ühe kättimurtud keele osa. Seda tõendab ka sõna „dialekt“ oma põhilausega „di-äle-katte“ (tun Stimme, Sprache gebrochen, resp. in zwei) õigem oleks Gialekt ehk Kialekt, see annab õige lause „ki-äle-katte“, „kiele-katte“ ehk „keele-katte“ ja tähendab Saksa k.: Sprache brechen, Zunge brechen, Rede brechen ehk radebrechen. „Radebrechen“ tähendab: puudulikult ehk murtult rääkima, (gebrochen sprechen); Läti keeles „murdi“ = segadus, konfusion; „murdos runaht“ = arusaamata rääkima, teadmata mis räägib. (Läti-Saksa sõnaraamat, Gotthard Friedrich Stender, Mitau 1789). Inglise keeles tähendab radebrechen „murder words“, see on murd-sõna ehk murdkeel; „murde era sana“. Lausust: „murra maha“, „murra ära“, „murde ära“ on Saksa keeles Mörder, Ingl. k. murder.

Hollandi keeles murdma = breken,
 rääkima = spreken,
 rääkimine = spraak;

Saksa keeles Sprach ehk spra c h.

„Sprach“ ehk „spraa“ tuleb kirjutada „s-p-rääk“, ja see on (anagramm) täislauses: „see pere rääk“, s. t. ühe pere ehk rahwa keel, õigem murdkeel (Stammes oder Volkssprache resp. Volksdialekt).

Selle järele peame otsustama, et ka Saksa keel dialekt ehk murdkeel on, sest ta on ju ainult „pere rääk“ ja tähendab „radebrechen“ = rägebrechen (Rede = räge).

Üks murde (Bruch, Bruchteil, Dialekt) wõib suurem ehk vähem olla, (üks terve kattes, need osad kumbki jälle

Kattes j. n. e.) mida suurem mürdosa, seda rohkem sarnaneb see algwormile, nagu selle suurem osa, mida wähem — seda kaugemal algwormist ja seda wõõram oma kujukuga sel-
 lele (Mundart, Idiom, Dialekt, verwandte Sprache), kuni wiimaks ainult mõni „Brocken“ (brechen, brechen, gebrochen) algwormi waetwalt meeldetuletab ja lõpuks omapärane feel näis olewat. —

Wanal ajal elasid rahwad wäiksemates ehk suurema-
 tes peredes. Igal perel oli oma wanem, päälit ehk pere-
 esa, kes oma pere üle walitses, teda juhtis ja karjatas (pere-ese, obrister, priester, pristaw, pää-ärä, père (prants. f.) ja mõned teised sõnad, on ühe ja seesama põhilause ana-
 grammid). Enne Babilonia mäsä, möllu ja segadust seisid kõi-
 tki pered ja nende wanemad ühe kõrgema walitsuse all, kes kõi-
 lide perede-esa ja wanem oli (Sowe suguperest pärit). Ja kus Tema rahwaid juhtis, sääl oli ikka „Paradiis“,
 niikaua kui rahwad end juhtida lasksid. Esimene Paradiis
 oli Indias, (kuni Noah wäljarändamiseni) teine ees-Asias,
 kolmas Egyptuse maal. Rahwad ise wiisid need Paradiisid
 hukka. —

Pärast lahkumist Babilooniast, pärast ahastuse aas-
 taid, kogusid rahwad jälle peredesse, uut elu algades ja
 kodupaika luues. Tõusis perede wahel tüli ja riid (se risen
 = kriegen, Krieg), siis langes wastalise naisjugu wõitjatele
 saagiks. Kaks dialekti ühendati ja sellega pandi põhi uuele
 dialektile, s. t. endine dialekt segati ära. Juhtus ühe pere
 meeskond wäljaspool kodu, sõjaläigul hukkuma, jäid nende
 naised kodukohas ajutiselt meesteta (Amazonid = Emäso-
 nid), kuni mõne meeskonnaga kokkuheitid. Järelduseks jällegi
 teelemuudatus — uus murde.

Sõnal „Amazone“ (Emäzone) on weel ka teine tä-
 hendus. Lause ütleb: emätesoo-ine, s. t. emäsoost inime.
 Sattusid ühe kõrgemal astmel seiswa pere emätsed alamast
 perest meeste kätte, siis wõtsid need emätsed, oma waimu-
 jõu ja mõistusega, warsti walitsusewõimu ja eesõigused
 oma kätte, (matriarchat — mütterrechliche Stammesordnung)
 ja nende lapsed — igapidi eesõigustatud — olid emätesoo-
 inid, ehk emäte soonid (Mutterföhne), kuna sellesama mehe
 lapsed — sünnitatud oma werest naisega — pärimisõigusest
 ilma jäid. Ümberpöördud lugu — kui kõrgemast soost
 pere-isal kaks naist oli, üks oma werest naine ja teine musta-
 werd ümardaja, siis ei olnud ümardaja lastel isa õnnistuse
 ja päranduse pääle õigust (patriarchat — väterrechliche

Ordnung). Niisugused eesõiguste ajamised tekitasid palju paha ja mõjusid isegi ajaloo pääle, riitude ja sõjakaikudega wendade ja wennastrahwaste wabel (poolwenda on ka wend), nagu hiljuti wennad ja poolwennad ilma sõjas üksteist „mahamurdsid.“ —

Meie rääkisime dialektide tekkimisest. See sündis ka järgmisel wiisil: Oli üks pere liiga suureks kaswanud — nagu mesilaste pere — siis lahutas see end kätte ja lahutjad asutasid enesele kuskil mujal kodupaiga. Pere oli murtud; uus pere puutus „wõdraste“, s. t. uue naaber-rahwaga kokku, mehed wõtsid säält — kas hääga ehk kurjaga — omale naisti; kaks murret ühinesid — ja jällegi uus dialekt walmis. Enne beldi: murdes rääkima, ehk murd-sana, nüüd: murdes runaht, radebrechen (rägebrechen), murder words. Nagu näeme, on lauses kaks keelt koos.

Sellega tegime selgeks, et murdes rääkima, tähendab murtud ehk katkenud keelt tarwitama, mis ühe katkestatud keele osa on. — Ja nii kui iga murtud asi ehk olewus puudulik on — päälegi weel nagu osa ehk murd-tükk (Bruchstück) — nii oli ka murdkeel algusel puudulik ja sõnawaene. Ei jäänud muud nõu üle, kui antud osa suurendada ehk täiendada, see tähendab: sõnadesst, mis saadud osas olemas, uusi sõnu ja lauseid anagrammitamise läbi juurde teha. Sellest siis tuli, waatamata teiste põhjuste pääle, et müütustes ja eel-ajaloolistes lugudes loogika täiesti puudub, nende siju ja mõte ei wasta sugugi tõelule ja tõeelule, sest mis nad meile ütlevad, läib looduseseaduse wastu ja ei tunnista loogikat, ei loomulikku wõimaluspiirist.

Iga sõna — niisama kui iga lause — nõuab loogikat. Kus loogika puudub, sääl ei leidu arusaamist. Kui kaks inimest waidlewad, ja ühine mõte puudub, wõib ainult ühel õigus olla, ehk kumbagil mitte. Mispärast nad waidlewad? Ehk on mõlemil õigus ja wabe seisab selles, et nad üks-teise jutust aru ei sa. Näiteks:

Eestikeeles on wõtmel keel, Saksakeeles [h]abe, (wõtme-keel = Schlüsselbart). Mispärast ei belda Saksakeeles Schlüsselzunge ja eestikeeles wõtmehabe? Mispärast ei wõiks mõlemil habe ehk keel olla?

Wõiks wastata: wõtmekael läib ukseriitwi (lufuriitwi) hammaste wabel, nagu inimese „Zun-keel“ hammaste wabel edasi-tagasi keerutab; habe aga on lõuaptsas, nagu luud ukse ees; luud ei takista „ukse“ awamisest, küll aga keel-

ivõitne hammas-riitv. Keel-ivõitit tarvitab majajsa ise, ehk keegi omadest, kelle kätte tema seda ivõitit usaldab, kes mitte keelatuid üksi pärani lahsti ei jäta, ei ole ju aeg kus luua-keeldu tähele pannakse, kui luud ukse ees.

Nii siis ei ole kohane ivõitmekeelt ivõitmehabemeks nimetada, kuigi „awame“ ja „abeme“ kõlalilist liginewad (awam = Öffner, Schlüssel).

See seletus sisaldab küll omajagu loogikat, kuid seletus iseenesest on mõistuline ja see käib meie põhimõtte vastu, sest meie ülesanne on ju mõistatuste lahendamise, mitte mõistatuste loomine. Mõistukeel võib ehk waielusi tekitada, aga analüütiline loogika üksi wõimaldab wastaste waielus-keelt (riitwi) hammaste wahel kinni suruda. Kes siis wägisi keelt painutab (nagu sõnasepad ja keelemeistrid), murrab keele ära (ei kõlba sõna „murrab habeme ära“), ja „murtud keel“ ei ole awamiseks sugugi kõlbulik, ta on nagu [h]abemesse räägitud.

Katsume nüüd ivõitme loomist kindlaks teha; üksi sel wiisil ivõitme meie tema loojat, loogikat ja etymologiat leida.

Ürgajal, kui juba elurõda loodud oli, kuhu kodanik „üüsel“ warju läks, tegi tema sissekäigu „üüsete“ kinni — ja sellest on lause „ukse tee kinni“. Ei olnud algusel lukku, ei ivõitit waid lihtne tugi kinnituseks. Siis sai loodud pöör. Pöör wõis seespool ehk wäljaspool olla, nagu tarwidus nõudis. Et ka wäljaspoolt sisemist pööra pöörda wõiks, käis läbi uksepiida pöörepulk, millega pöör ühendatud oli. Nüüd wõis igaüks ust awada, sest awam ehk pöörepulk oli ju ikka ukse. See ei olnud aga mõnes tükis mitte soowitaw. Et kutsumata külalisele ukse awamist ja sissekäiku raskendada, tehti pööra asemel sissepoole ust riitv (telg), mille ülemisele äärele hambad sissekõigati. Et seda riitwi wäljastpoolt telgida — ühele ehk teisele poole, kinni ehk lahsti — tehti endise pöörepulga asemel kiilutaolise liikmega hambapulk ehk awampulk, mille liik (anagr. kiil) wabalt liikus. See awam pisteti läbi ukseangu (päälpool riitwi) ja kiil ehk keel wajus riitwi hammaste wahel. Kiil-awamega (mitte abemega) pöördes wõis nüüd wäljastpoolt riitwi ühele ehk teisele poole liikata (telgida), ust awada ehk lukutada. Niisugust awampulka wõis igal ajal ukse eest ärawõtta — ja sellest sai awampulk omale nime „iwõiti“, sest pööra ehk pöörepulka ei saanud ju ligiivõtta, pulk oli pööra külge kinnitatud.

Nagu sõnad „awame“ ja „abeme“ kõlaltelt ühte lähevad, nii on ka wäike wähe sõnades „pöört“ ja „Bart“ Wanasti, kui luff ja wõti loodi, olid need ainult uksle (ussele) määratud. Wõtme kohta räägib ürglause: „see lä ussel“ ehk „she lä ussel“ ja sellest lühendatud „f'lause“ Saksakeeles „Schlussel“; täielikum lause on: „she lä ussel pöörte“; sellest lühendatud: „Schlusselpöört“ ehk „Schlüsselbart“, ja see „Bart“ ongi, ke lä ussel pöörte, s. t. pööra ehk riitwihammaste wähele, kus ta pööre teeb, ehk — äramurtud saab. See oleneb sellest ära, kuidas üks ehk teine wõtit tartwitab, kas wägijõuga wõi mõistusega. (Kui wõtmekeel riitwi ei passi ja üht kui teist koguni ärarikkuda ei taheta, peab keeli Wanaesa wõtmekeelega ühtepassima, et kõik wõtmed ühekeelised oleks, nagu enne Baabeli keelemurdmist.)

Waidlemine, kas wõtmekeel ehk wõtmevähe õigem on, oleks asjata olnud. Meie leidime, et ka Schlüsselbart, ehk — nagu meie nüüd ütleks — „she lä ussel pöörte“, analüütiliselt niisama õige on. Wähe seisab ainult selles, et Saksakeele pere (Saksa pere) järeltulijad oma Wanaesa keelt nüüd walesti wäljaräägitavad ja silpide algtähendusi enam ei tunne.

Kes arwab, et see ainult imelik kokkujuhumine on, sellele toon weel sõna, kus niisama loogika nähtawasti puudub, aga siiski mõtet atwaldab, niipea kui meie keele wõtmevähe mõteriitwi (riimi) pöörame ja õigesti mõtte weerime (mõtiweerime).

Joovastatwate jookide ja sellega seotud lõbude järele on inimene enamasti ifka peatwalus ja moraalselt pahas meeolus. Selle olemuse piltsõna on Saksakeeles „Kakenjammer“. „Jammer“ on pildis, aga mis on siin kasfil tegemist?

„Jammer“ on walesti wäljaräägitud ja wale õigekirjaga Eesti keele sõna „joomar“. Põhilause on „joo-oma-ära“ ja käib inimese kohta, ke joo oma ära (kes ennast ärajoob = wer sich betrinkt).

Uga mis tähendab Kake?

Unagrammidest on pääle silpide ehk tähtede äraspangumist iseäranis tihti vokaalid (wo[tme]keeled) ümbersehtud. Meie leiame „Kake“ õiged häälikud järgmisel wiisil: Kake, keke, kike, koke — ja juba ongi käes. „Koke“ pildistab

ifka joomari jälgi. Uga Eestikeel ei tunne sõna „Rože“, tähendab, see on anagramm, kus silpide ümberpaigutamise läbi sõnast „okse“ (okse) kotse tehti (ok-tse = ko-tse).

Sõna „okse“ põhilause räägib: „ukkas see“, ehk „ukka see“ (verdirbt, geht zugrunde; verdorben, beschmuht), sest inimene, kes jookvastatawaid jookkisi joob, on juba ukkas ehk ukkamise teel. Tema weab ka teisi hukatusese, sellest siis ka palju hukkamist ja tapmist, rõõwimist ja wargust joomise läbi sünnib.

Looduse sunnil kaitses inimese keha oma terwist ja elu, sellepärast oksendab inimene kihwti wälja, kui tema weri weel põhjani ärakihwtitatud ei ole. Were ärakihwtitamisega langeb ka inimese meel, mõistus ja moraal. See mõjub tema järeltulejate, kui ka seltskonna ja rahwa pääle (Kihwt = l'häwete = was tötet, vernichtet.)

Rahenjammer ehk Rahengejammer tähendab põhilauses: „ukka see, kes joob oma ära“, ehk „ukke see, kes joob oma ära“; see on Wanaesa neamise sõna ja tähendab: „mingu hukka see, kes ennast ära joob“.

Kui palju pahandust ja pahameelt joomise läbi sünnib, on küllalt teada, aga õpetust ei wõta keegi. Nii on Wenekesles Rahenjammer „pahmélj“, „pahméljnoi“ — Eestikeeles pahameel, pahameelne — aga kõigest pahameelest hoolimata lähewad need hukkamõistetud ja wõtawad paha meele pääle — „na pahmelj“ jälle endid täis, rikuwad oma werd ja wiitwad oma pere hädaohtu ja hukatusesse.

Teatakse, et wanad Sküütid (Skjuten) suured joomarid olid. Ei ole siis ka mingi ime asi, et nende järeltulejad — Wenelased ja osalt Sakslased, niisama wiimaste suguwerega ärasedatud Eestlased — palju langeid jookkisi tarwitawad. Eestwanemad jõid meelemõistuse ära, lastelapsed jookwad edasi ja ei saagi meelemõistusele ärgata, sest waim on uimastuses ja seda hoitakse ifka järjest uimastuskihwti mõju all, et nad arugi ei saa, mis suguses seisukorras nad on.

„Rahenjammer“, digem „Rožejoomar“ ehk „oksejoomar“ tunnistab — nagu ettetoodud tõendusel näitawad — järjekindlat loogikat. Seda rohkem peaks iga inimene, kes oksejoomar ei ole, arusaama, et igal sõnal kui lausel sügaw mõte on, mis loogika abil analüüsi teel awalikuks saab. Sellejärele peab ka muutustel, mõistusõnadel ja efektuulustel omapärane põhimõte, tähendus ja tähtsus olema,

mitte inimeste kombineeritud, vaid wainust inimese läbi inimestele õpetuseks ja hoiatuseks antud. Teistti ei wõigi see olla, sest loogika ei puudu kusagil, ei saagi puududa loogika põhjal.

Mõni ehk küsib: „Jffa loogika ja loogika — mis see loogika dieti on? Jme küll — temata ei tohi siis sõnagi suust wälja rääkida, waata et ja keelega wiltu ei lähe.“

Loogik (logik) on Kreeka keele sõna. Kreeka keel on murdkeel, Kreeka eel-aja rahwaste käest saadud keel, aga Kreeklaste poolt walesti mõistetud ja ärasegatud, s. t. ära-anagrammitatud. Need Kreeka eelaja rahwad olid Eestlaste, Sakslaste, Wenelaste ja teiste eeswanemate pered — Jowe pered — ja rääkisid ürg-esa keelt, mida juba paradisiis Adami loomisajal räägiti. Loogik tuleb sõnast loogos (logos) ja loogos on Jumalus. See anagramm on Eesti keeles loodos (loodus) ja tähendab põhilauses „loo-do-ese“ ehk „ese-do-loo“, nüüdses kirjakeeles: „see on isa loodud“. Sõna „loogos“ ehk logos“ on — nagu anagramm — aja-jooksul wähe muudetud, õigem oleks „lodjos“ see tähendab: „loo-do-Jo-ese“, s. o. Joesse loodo, Jowe ehk Jahwe loodo (loodud). Sellest on ka sõna „lotos“ ehk „lotus“.

.

Leidub loogikat lausetes, siis leidub seda ka lausete kogus, s. o. müütuses ehk wana-aja jutus. Ja loogika jõul kaob kõik müstika ja saladus kui udu päikese käes.

Moosese ja tema seltsiliste lepid muutusid madudeks, niisama ka Warao tarkade lepid. Moosese omad sõid wastalaste madud ära. Moosese haaras madu sabast kinni ja lepp oli jälle käes. Kuhu Waarao lepid jäid? Kas Moosese madud ära seedisid? Kus on loogika ja kuhu jääb inimese mõistus kes seda usub? Ja tõesti heidetakse Moosese raamatute üle nalja, isegi Moosest pettijeks nimetades.

See on wale. Ei ole Moosese raamatutes pettust, ei olnud ka tema petis. Inimesed ise olid petised ja said selle eest nuheldud. Anagrammitamise tõttu läksid sõnad segi ja sellega ka mõtted. Rahwad ei oska enam Wana-esa keelt — ja selles seisab kõik segadus.

Mis tegelikult Egiptuses sündis, seda seletan järgmise pildiga:

1914 aastal wislas Saksa-maaese (Saksa Mose) oma Staabi (Stab = lepp) Prantsuse ülempreestri jalge-ette

maha. Staab muutis ennast äraootamata vägevaks kulliks. Prantsus wiskas ka oma Staabi maha ja see muutus wiha-
feks kuleks. Algas werine wõitlus. Suled lendasid piive-
dena taewa all. Werilainetas üle poole Euroopa ja patu-
were uputusjes (Sündslut — Sündblut) läks palju rahwast
hukka (nagu were meres, werewe mere = Rotes Meer).
Wiimaks sai kull kulli üle wõitu, aga mõlemad jäid selle-
järele haigeks; nad tahtsid üksteist ära süüa, nagu Moosese
ja Waarao staabid.

Niisama kui Waarao seitse kõhna lehma raswa ei läi-
nud, ei läinud kull ega kull raswa. Kasu ei olnud kummalgi.

Ka Moosese sõjakäik Egiptuse maale ei toonud temale
ega tema peredele (Stämme) mingit õnnistust. Sõjasaak oli
küll suur, aga mis kasu kuld kannidest ja kausidest, kui
kannid-kausid tühjad ja kõrbes midagi süüa ei ole. Mõnigi
wislas oma kuldkausi minema, arusaades, et satwi pott
lihaga kallim on, kui tühi kuldkaus. Kuldlühtrid, lambid ei
walgusta, kui õli ega raswa ei ole. Aga ka jänu all kan-
natasid Israeli rahwad palju. Kõrbes wett ei olnud. Remad
läksid „Mara“ poole (2. Mos. kap. 15. 23.) aga Mara
wesi ei olnud joomiseks kõlbulik, sest mare wesi on teata-
wasti soolane ja mõru (mare, morje, mere, Meer).

Ühel hommikul, kui „Estra elle pojad“ kõrbes üles-
ärkasid, sääl filmasid nad midagi mana (maan), mis neile
tundmata oli. Wõtsid peoga maast ja küsisid üksteiselt:
„mis see man hum?“ Nad wiisid seda uudist ka Moosese-
le näha ja ütlesid: „see hum man“ (2. Moos. 16. 15).
Mooses waatas ja ütles nagu asjatundja: „see man hum
sõõmiseks kõlbulik, korjake ja sööge ja ohwerdage minule ka
üks kausitüki. Mooses seletas rahwale: „see mana hum,
kedä wese te (kedä wese te = was Wasser tut. „Kedä
wese te“, rõhku muutes = te täwe-ese te“ = was Himmels-
vater tut. Täwe-ese = Tews, Zeus, Devs). Kui bösi
„täwa-wese (= Tab-wasser, Tau-wasser; Täwa-ese = him-
mlischer Vater), kuitwa maapinda kastab, siis ärkawad ära-
kuiwanud kõrbetaimed elusse, sest maa joob kastewett ja
wese ja maa (ese ja ema) sigitawad seda, mis „maan hum“
ja mis inimest toidab (see „man hum“ ehk „mana“ hum
andis tuntud nimetuse „manna“).

*

Nagu rahwaste keeled ja rahwaste sugud, nii on ka
rahwaste muinasaja jutud segi aetud. Iga rahwas uhkus-

tab ja kiitleb oma eesivanematega, neid omale ja teistele kangelastena ettekujutades, et sellega oma suguseltsi au ja väärtust tõsta. Muinasaja kangelane võib aga ühe kui teise rahva esivanem olla, sest rahvad on ju segi segatud ja segasem kui mingi segu. Müütused ei ole mitte üksi põlvest põlve üeläinud, vaid ka ühest rahvast teise kätte. Sellest siis tuleb, et müütused tihti kokkulapitud on. Müütustes leidub tihti üks osa siit ja teine säält võetud, nagu sasiläinud ja kokkufõlmitud rahvad ja rahvaste keeledki. Ka müütusi, nende salmikuid ja sõlmikuid (Poesie, Verknöpfung, Wortverbindung, Satzverbindung) saab lahtiharutada, aga mitte Aleksandri ega Siegfriedi mõõgaga, vaid aruga, see tähendab, mitte rauaga, vaid rahu ja mõistusega. Mõõgalööggiga (sõjaga) saavad sidemed veel rohkem katkestatud. Täna raiutakse, homme sõlmitakse ja ülehomme raiutakse jälle — ja sõlmekimp läheb ikka suuremaks.

Kes varemalt Siegfriedi lugu ei tunnud, see tutvunes sellega kinos Nibelungide filmil. Siegfried võitleb waenlasega, teda nõiduslik päakate nägematuks teeb. Siegfried vehkleb mõõgaga tühja tuulde, kuni viimaks vastase „Tarnkappe“ pääst maha lööb. Vastane tuleb nüüd nähtavale ja peab ennast allaandma.

Kas see ei ole hull nõidus? Ja seda lugu peetakse nii suures aus, et isegi koolilastele õpetatakse. Mikspärast? Muidu olla kõik elu niiväga „prosaisch“ ja „nüchtern“ (= laine). Mis siis muud, kui pane waim purju, et mitte äratatud ei saaks ja waimu „Tarnkappe“ mitte pääst ära ei läheks.

Mis asi see Tarnkappe õige oli?

See oli wana-efete kübar, küwar ehk küwer, s. o. nõo-
katttega raudkübar (kape, kapi, müts). „Tarnkappe“ tähendab õiges lauses: „ta ra'ane, ke pää“, see on uues Eesti keeles: ta (on) ravnane, ehk raudne, mis pään (ehk pääs).

Müütuste sarnaduste ettekandmise ja äraseletamisega ei tahta aega viita. Osalt võib neid igauks ise kergesti leida, kui ühe rahva müütusi teiste rahvaste omadega võrdleb, niisõrd kui need sarnadused pääliskaudselt leida on.

*

Niisama kui müütustel, on ka ettekuulutustel põhjendatud sügaw mõte ja tähtsus.

Uga mispärast on nad nii saladuslised?

Seda võib mõne sõnaga ära seletada: lapsed ei tohi kõigil teada, mis isa teeb. Ei ole häa. Lapsed teeks oma elu veel raskemaks kui ta on, sest haigele ei tohi mitte alati tõtt rääkida — mitte rohkem kui isa hääks arvab — ja arst valib rohu. Küllalt sellest, kui noomitud ja hoiutatud saavad. Kui mingi rohi ega mits enam ei aita, siis ütleb isa: kui sa sõna ei kuule — siis sure.

Palsu ettekuulutusi on täide läinud, ilma et inimesed seda tähelegi oleks pannud või sellest õpetust oleks võtnud.

Nõnda tuli mõne aasta eest ka Cestimaal üks niisugune sündmus ette. See äratas küll laialt tähelepanekut, nii oma rahva juures, kui ka üldse ilma pääl, aga ettekuulutus ise ei torganud nähtavasti ühelegi silma ega meelde...

„Kas sa tunned Kalevipoja eepost?“

„Kellel seda aega lugeda“.

„Ma loen siis lõpusalmi ette, ehk leiad niipalju aega seda kuulata:

Aga ükskord algab aega,

Kus kõigil piirud kahelotsal

Lausa lõõwad lõkendama;

Lausa tuleleegi lõikab

Katte kaljukammitsad.

Küll siis Kalew jõuab kodu

Doma lastel õnne tooma,

Cesti põlve uueks looma.

Ka selles salmis puudub loogika. Ta on müstiline. Mis on pirro tuli? (pyro = tuli; pirr, wirr, fir, Feuer).

Mis kasu küll sellest oleks, kui piirud kahelotsal lõkendavad, ei saa seda kões hoida, ei koldeksivi wabele pista. Ja piirutuli küll ahelaid läbi ei põleta, ei lõika katte, s. t. katki.

Sõnas „piirud“ on wäike muutus, muidu ta ei oleks müütus, ei mystisch ehk mõistatus.

Meil tuleb lugeda:

Aga ükskord algab aeg,

Kus kõigil piirid kahelotsal

Lausa lõõwad lõkendama jne.

Ja see sündis nii.

1914. aastal — o' tempora mutatus — (see on Ladina keele sõna ja tähendab „ajad on muutlikud“). Dige küll, aga

velles Ladina keele lauses on rõhk wale ja lause ka lühen-
datud. Täislause, õige rõhuga, oleks: „ajotem pöra mütat-
tus“; Saksa keeles: von Zeit zu Zeit kehrt Veränderung, ehf
in Zeiten kehrt Aenderung, resp. Umwälzung).

1914. aastal — ajoteme pöra mütatus — Iõid
Eesti piirid lausa lõkendama, ühelotsal Wene tuli, teiselotsal
Saksa tuli. Leef Iõi üle Euroopa laiali — Iõif lõhkendatud
piirid lõkendasid sõjatules, ja „lausa tuleleekgi Iõikas katki
Kaljo kammitfad“.

Ei olnud Saksa okupatsiooni, ei Enamlaste wõe wõi-
muses seda ettekuulutust ümberlõkata. Iõegi sel juhtumisel,
kui Eestlased mitte „Wenede“ wastu wäljaastunud ei oleks,
oleks ettekuulutus täide läinud. Mil teel? seda teab see suur
waim ja wõim, kes ettekuulutust andis ja kes lord Eesti
rahwast orja kammitfasse Iõi.

Mis süü eest?

Eestlaste eeswanemad, Kalewide rahwas (Arab. k.:
Chalifah ehf Kaliba), wanaaja kuningate sugu (Kuninge ella
rahwas, Kungla rahwas), wägetwad maade ja merede wa-
litsejad, pidid ka ise tundma õppima, kuidas orjaleib mait-
seb. Wanaeja Iõi Kalewidel mõõgaga jalad alt ära (lõõdi
lahingus waenlaste wägedest) ja sidus neid maa külge ikkesse,
nuhtluseks üleemeelsete tegude eest.

Nii süis langesid ka ürgaja pooljumalad aegade kestel
astmelt astmele alla. Mida rõhkem nende weri ärasegati,
seda rõhkem said ka nemad loomastatud (inimestatud). Wõit-
luses Jumalate ja Titanide wahel wõitsid Titanid (tütän-
inid, tüüinimesed, teutse, Deutsche). Kuningate sugu langes
orjapõlwe ja nende endised teutsed ja nende segatud sugu-
pered said isandateks (teotse, teutse = Arbeiter).

Nii nõuab loogose seadus. Igaüks, kes isik ehf rah-
was, saab oma teo ja eluwiisi järele õiglase tasu. Inimene
ei tohi isegi loomale liiga teha, weel wähem tohib üks ini-
mene teist orjastada. Aga inimesed, kui rahwad, otsiwad
ise hukatuseteesid, igaüks tungib kõrgemale, et teist oma alla
suruda, kes surkweall härrat toitma peab. Miisuguse teo
wiik on: streigid, mäsjud, rewolutsioonid ja sõjad. Need
on waled ja kõrwalised walurikkad teed. Need on loogose
sunniteed, sest rahwad ei taha õiget teed minna, mis
etteääratud on. Üks kui teine wiib sibile, aga rahwad ise
walliwad raskema tee. Sibit on wennastamine; ükski ei

tohi parem olla kui teine. Sellepärast siis ka see igavene muudatus ja klasside vahetus. Üks langeb, teine tõuseb, kuni see omakord langeb ja esimene tõuseb, olgu see isik, pere, rahvas ehk riik.

Kohane wanaõna leidub M. Kampmanni muinasjuttude raamatus:

Drjast saab osajagaja,
Bereposast palgaline.

(Aus dem Sklawen wird der Herr erstehn,
Und der Herrensohn muß in die Knechtschaft gehn).

Mispärast peame meie oma eestwanemate — pealegi weel ürgwanemate — süüde (süünde, Sünde) eest kannatama? Kas see ei ole ülekohtus kurja waimu poolt? (Kuri sel mõttel, et iga patu eest karistab, nagu seda loogose seadus nõuab). Ürgwanaesa löi orja mõni tuhat aastat tagasi kuski Wahemeremaades wõi mujal ja selle teo ees sai tema wereest (perest) järeltuleja Eestimaa orjapiitsa. Kas see on loogose loogika? Mispärast ei karistanud Tema ürgwanaesat, et wanaesa Eestimaa ei oleks kannatama pidanud, kui see ehk ilmsüüta oli?

Waat' sellepärast:

Inimese hingeelu on pikk, lõpmata pikk. Inimene ei sure lõpulikult, waid wahetab ainult leha. See wahetamine wõib kaua, kaua kesta. Ta wõib lehawahetuses langeda ja tõusta, nii kuidas tema seda oma eluwiiisiga ärateeninud on.

Sinu wäike poeg oli üleantetu ja sina karistasid teda. Keda? Poega? Kust ja seda tead, kes ta on? Tema wõib ka sinu isa, wana-isa ehk onu-onu olla, kes jälle oma peresse tagasi tuli.

Sina löid jalaga oma koera.

Koera? Kust ja seda tead, kes see on? Ehk oli tema oma endises elus suur ja wägetw isik, kes oma alamaid jalgealla tallas?

Ja see nälginud hulkuja koer, kes sääl prügihunnikust haisewaid konte ja hallitanuid leitwakoerikuid oma nälja-waigistamisels nuusib, elas kord inimesena külluses, prasides, kusjuures rohked jätiised kõigeparematest toitudest polli wifati, kuna tuhanded inimesed raske töö eest haganaleiba said. Nüüd otsib see koer neid jätiiseid prügihunnikust.

Näe — purjus töö-woorimees fibutab õhtul hilja kodupoole ja peksab armetult wemblaga oma wäsiind, ära-
waewatud „hobbu“.

Hobbu? Kust ja seda tead? Ehk oli ta kunagi austatud mõisahärra ehk üliiõores orjade fubjas ja see purjus woorimees tolleaja ori, kes nüüdses elus oma piinajale malgaga kättemaksab.

Keegi ei saa tõeksteha, et see mitte nii ei ole, niisama kui mina seda notaariuse allkirjaga tõendada ei saa, kui minu allkiri küllalt seda ei tunnista.

Kas see siis usutatavam on, et inimene pärast surma põrgu ehk taewa läheb? Taewast wõime meie omale ette-
kujutada, sest hing on liire, kui päikesel liir — ja elaw kui „Na-di-Go“, ja päikesel on niisuguseid lapsi palju, nagu meie emale maa; aga põrgut on juba rassem ettekujutada, et küll anagrammid ka põrgu kohta üht ja teist räägivad.

Sellekohta wõiks paljugi kirjutada, kardan aga, et lugejate juures wähe usku leian.

Sellepääle waatamata, et aeg pööre teeb, tuleb weel suurem pööre hingele leha wahetamisega. Mingi kindla looduse seaduse järele leiab iga hing ümberlõkkamata ära-
teenitud leha. Siis algab uus elu, inimesena ehk loomana ja mõnigi loom langeb „põrgu“ patta, kus tema leha-liha keedetakse, tulise raswa sees praetakse ja kolmeharulise teraga torgitakse.

Wäga huvitawat põrgupilti pakub „Bilder-Tafeln zur Länder und Völkferkunde mit besonderer Berücksichtigung der englischen Missionsarbeit. Verlag der Vereinsbuch-
handlung Calb & Stuttgart, Stuttgart 1883“, lehekülj 97, pilt 9. Pildi all on lugeda: „Das Totengericht nach chinesischer Vorstellung“.

See on wiimsepäewa kohtupilt, kus surnutele seaduse-
raamatu järele kohut mõistetakse. Ka Taewaisa ja poeg ei puudu pildil, nagu kristlikult usk nõuab. Säär on ka näha kuidas — ja millest — inimene loodud sai, niisama ka näha, kuidas surnute hingesid, ühed loomariiki, teised taewariiki, saadetakse. Põrgu katla asemel on pildil mingit lambitaolist, millest hinged läbilähevad. Karu ja ahw pildil ütlevad, et nemad inimesoo weres mitte wõõrad ei ole.

Rimetud pildi mõte (motiw) on Hiina rahwaste juures muinasajast müütuste järele alalhoitud ja mäletawad

Jotve-jugufeltsi walitusajaga Aasias, millal rahwastele hingeraändamisesest õpetati. Ühtlasi näitab see pilt, kui wähe usk ja usutunnistused, Aasiast Euroopani, lahku lähewad.

Eespool seletasin, et Jumal ja taewas üht ja sedasama tähendab, sellest siis ka tuleb, et Hiinlased end taewapoe-gadeks nimetawad, kuna Israeli rahwas Jumala pojad on.

Sellest järeldame, et Israeli ja Aasia rahwaste wahel sidemed on ja et ka Israeli rahwa esivanemad Aasiast wäljaläksid. Sellejärele oleks Israeli suguharu Aasia mustade ja Aasia walgete segitworest, ja oleks Israliitid n. n. „Indo-Germaanlaste“ poolwend-rahwas — Jumala lapsed — isa ehk ema poolt walget werd. — Isegi joovastawate jookide feeluseadus, püha kirja põhjal, Indiarahwaste, kui ka Israliitide juures, tunnistab põhimõtteliselt ühist seadust.

Mispärast on joovastawad joogid püha kirja järele feelatud?

Noore-aa (aea, aja) inimesed, alles arenemisteel, tulid arwamisele, et juba küllalt jumalataolised olewat, ei wõtnud oma jumalikkude isade käskusi enam kuulda ja hakkasid wastu isade tahtmist omil jalgel elama. Oma waimu ja wõimu tarwitades, hakkasid joovastawaid jookisid walmistama. Loomatwerelised juba algusest pääle, mõjus wiin niitwõrd loomastawalt, et mõistuse ja meele kaotasid. Joovastuse mõju all tungisid nemad oma endiste armastatud ja austatud isade elu kallale ja sundisid neid Aasiast wäljarändama. Kannatajad pühad isad sajatafid (neasid) joovastawad joogid ära ja täna-päewani kannatawad kõil rahwad äraneatud wiina läbi.

Negade jooksul õppisid inimesed püha isade waimu-jõudu tundma; isade sajatamisesõnad, kui ka õnnistamisesõnad läksid ümberlükkamata täide. Õnnetus õnnetuse järele tabas rahwaid, kes aga isade were eest süüdi olid. Mis aitas enam abastus ja pattudekahetsimine, ei olnud wõimalik pattu langemist sündimatuks teha. Minu ke abi: ära joo joovastawaid jookisid, et wähemalt sellestki sajatusest ennast kõrtwalehoida.

Ei kestnud kaua. (Mis on kaua?) Noah purjutas (?) Tema alamkuningas Ham, Hamiitide wanem — Kanaani-maa isa — (1. Mos. 9. 22.) püüdis Jahwetide ja Semitiitide wanemaid Noah wastu ülesässitada. Jahwet ja Sem olid seekord Noah'le truud ja katsid Ülem-wanema „palsatatud frondi“ kinni, s. t. sõdisid Hami wäe wastu.

Truuduse murdmise läbi asutas Ham iseseiswa riigi, aga tema rahwas ja maa langesid „Inowanema“ (Noa) wande alla (Wanne = „Bann“-fluch).

Ei kestnud kaua — Semiitide rahwas langes Jowe-
esast ära ja hakas „omas“ riigis „oma“ Jumalaid kummar-
dama. Nüüd algasid märsud ja sõjad rahwastes ja rah-
waste wahel. Tuli aeg — langes Kanaan, langes Babi-
loonia, langes wana Egiptus. Jahwetite, s. o. Jahwe eht
Jowe pered läksid osalt teiste peredega segi, osalt asusid
Euroopa piiridesse elama.

Nendest endistest riikidest on ainult waremed ja ware-
mete asemel menhiridena (menhirs-hirmens) s. t. mälestus-
märkidenä hirmutuselks ja hoiatuselks järgnevalele sugudele
järele jäänud.

Rahwad rändasid üle maailma laiali. Nad leidsid siin
ja saäl Jotwerahwa peresid ees. Nendega segisugutades ja
sugusegitades — kas mõitute mõi sõpruslikul teel — puhas-
tasid nad ilka weel oma werd. Ja Jo-eso weri päästis
rahwaid, kuid ainult niimõrd, kuipalju selleks puhast werd
ulatas. Nüüd on wered ja rahwad ammu segi ja rahwad
ise peaks oma eluwiiisiga werd puhastama, kui inimsugu
mitte hukka minna ei taha.

Nii on ka Eestlased segitwerd rahwas, kuigi nende
endised pered werepoolest enam-wähem sugulased olid. Kel-
lel tundmust — ja õige pill selleks on — leiab Eestlaste
seas ifegi Japaanlaste tüüpe. Wered ja pered on segi.
Sellepärast mõib walgetwerd inimene (enam vähem blond)
walge esa waimust waene olla, kuna mustatwerd inimene
(enam-wähem tume juuks) walgusewaimuga rikkalikult õnnis-
tatud olla mõib. Gest mustad ja walged on üksteisele lige-
mad eht kaugemad poolwennad.

.

Muti elasid rahwad wanal ajal ka õnnerikkast, kuldset
aega üle. Siis pööras raudajaga muudatus ajate-ajates ja
sellega uued rahwaste liikumised ja rändamised. Raudajaga
algas kivi- ja pronksaja rahwaste orjastamine Euroopa
pinnal. Ees-Asiast sissetunginud sõjalad rahwad sundisid
Wahemeremaade rahwad oma alla ja piitsutasid neid kuni
suure Rooma riigi tõusuni orjaillesse. Rooma kultuuri loo-
sid orjastatud rahwad. Wägitwallaga walitseja klass ei tun-
nud esmalt rahwa keelt ega kirja, seda õppisid nad Helleen-

laste ja Zoonlaste ja nende järeltulejate käest. Need, tolle-
 aja orjastatud teadlased, kunstnikud, keele- ja kirjamehed
 kannatasid palju võimude tagakiusamise all (Seda maksid
 nad selsamal viisil lähte, nagu Wanaisa Babelis, s. t. ajasid
 kirjakiilud segi, omapäraste reeglite järele).

Tolleaja võimude ja walitsejate moraalsel väärtust
 võib sellejärele hinnata, et waewalt mõni üksik nendest loo-
 muliku surma suri — ka see on weel küsimine — kihwt ja
 puusnuga (Hüftmesser, Dolch) kõrwaldas ühe teise järele,
 et järgmisele ka võimalust anda mõni kuu ehk aasta walit-
 seda, kuni järgmine jälle selsamal teel eelmise asemel astus.
 (Sellepärast kandis riik nime „republiik“!!!) Härrad ela-
 sid prassides ja lõbustades. Inimesel oli vähem väärtust
 kui loomal. Neid põletati elusalt kõrwalontide asemel ja
 aeti hulgana kiskjatele metsloomadele roaks. Härrad ise ei
 liigutanud sõrmegi mingi kasuliku töö tarwis. Nende ainuke
 tegevus ja elusihk oli igasugune sport. Sport ja sõjaläigud
 — töõwaimu ja töõsuhuse häwitajad — wiisid neid wiit-
 maks hukka. Ei kestnud kaua — algasid orjade mäsjud.
 Rooma alla heidetud rahwad algasid wõitlust wabaduse
 eest ja Rooma riik langes selsamal wiisil, nagu ta ellu
 ärganud oli — werewalamisega, jättes waremeid maades
 ja linnades mälestuseks ja hoiatuses järgnewatele rahwastele.

Leiwata ja koduta sõjawäe päälituid ja wägede salku
 juhtis „saatus“ sihiga põhjapool Euroopasse, kus nad
 wäheettevalmistatud maade ja linnade rahwaid oma alla
 heitsid. Ka nende wõitjate langemisest räägitwad waremed
 laialt üle Euroopa, iseäranis rohkesti Saksamaal ja Balti-
 mere maades.

Sjörikäik — ringkäik.

(Kreislauf.)

Nagu öeldud, ei ole ühe ehk teise rahwa kõnehääl-
 awaldaja õigefiri weel sugugi ümberlülkamaata ja lõpulik
 õige, niisama kui keelte murdedgi mitte täielikku algwormi
 ei näita. Kuski on nad algu wõtnud ja liiguwad ajaga
 tiiru, kuni oma „skripsujoonega“ sinna jõuawad, kust nad
 algu said, nagu tsirkli koitw oma joonega sinna jõuab, kust ta
 wälja läks. Puudub aga tsirkliil pääkruti, ehk on see
 lahtne, siis logeleb ja latweerib tema joon nagu rahwaste
 eluteed. Kord õigelt teelt kõrwale sattunud, on ka rahwad

oma kultuura ja eluviisiga eksiteel ning hukatusse ees, kui nad ruttu ümber ei pööra.

Ja niikaua, kui rahvad looduse keelt ei tunne, ei saa diget keelt ega diget kirja olema; ei saa rahvad üksteisest aru, ei saa rahu maapääl olema, sest nemad ei oska looduse raamatust lugeda. Suur vägev jumalik loodus räägib ainult oma keelt ja avaldab kõik, aga ainult omas keeles.

Kõnes nimetasin sõna „tsirkel“. Iga rahvas kirjutab seda sõna oma digekirja järele: tsirkel, Zirkel, cirkulj, cirkle, cercle, cirkel j. n. e. aga tsirkel jääb ikka selleks mis ta on. See nimetus olewat Ladinakeele sõna, aga mis selle Ladinakeelse sõna etymologia on, ei ole veel kindlaks tehtud. Küsimine jälle „...logia“ käest, kes esimese tsirkli loos ja asjale nimetuse andis.

Rahwakeeles on meil tuntud sõna „tsör“; sellest sõnad: tsöril, tsörile, tsörimäng, tsörilaul, tsöri kätma, tsöri lööma. Needsamad sõnad teistiti: tiir ehk tsüir; tiirutama ehk tsirutama; tiirulööma, tiirlema ehk tsüiru lööma, tsüirlema (kui soovitaw digekirja muuta, võib ka kirjutada: zör, zir, dzir ehk nagu Ingl. f. gyre [loe dzair], see tähendab Ingl.f. tsör ehk ring, ringikäik, ringi keerutama, ka tsirkel). Diged tsöri saab ainult tsörkli ehk tsirkli abil luua ehk lüüa ja sellepärast on tsirkli nimetus: „tsire ke lö“ ehk „tsöre ke lö“, kui tema keereisise lä (Kreise, Kreisen).

Wanasti, kui tsirkleid weel ei olnud, wõeti wäikesed tsöörilöömiseks lambapügamise rawwa, sellest siis ka Leedulaste keeles zirkles — käärid. Weel warem, kui kõik abinõud puudusid, siis õeruti (õdruti) tarkwillikul korral üht asja ümarituks, kivi kivi wastu, ehk puud wõi luud kiviaga. Sõna „tsöör“ „tsööril“ on lausest; „tee see ööril“; ööril tähendab, nagu teame, „ümmaril“; „öörita“, „ööreti“ andis sõna „ohert“, „oort“; sakf. f. Bohrer, bohren, bohrt, f. o. „b'ohrt“, „b'ohert“.

Kui tsirkel tsöri lö, siis seisab temal üks jalg kohal, kuna teine jalg ümbertsöri „wiirt wislab“, tsööri wiirt ehk joont äratähendates („tsirutwiruline“ = tsöritweereline, Sakf. f. Kreisförmig).

Nii siis lausus tsirkel: „tsire ke lö“, „tsüru ke lä“ ja see on tsirkli etymologia, f. t. selle sõna põhimötteline ürglause (Urklausel) ja „Ursprung“.

Kui tsõri keerata, siis keera ta, ja lause anagramm on „ratta“ (Rad). Ratas peab aga ikkes olema, (ratta ise = ratta telg) muidu lufub ta ümber ehk jookseb luhu ise tahab, ja on lause „ratta ikkes“ anagramm: Radare (Saksa f.). Et ratas mitte ei wiskaks, peab ratta rumm sentrumis olema, ja ratta „kesentruum“ on jãäl „ke sentrum“, ja kesentruum on rumm. Kui rattal on hãä ruum ja hãä rumm, siis jookseb ta hãsti „herum“. Ratta illet nimetatakse ka „telg“ ja telega ratta — Wenefeeles telega f. t. „teele ka aa“, sest wee pãäl „telégaga“ aada ei saa. Eesti keele sõna „wankre“ oleks õigem „mankre“, sest ta ju „maan keere“, mitte waan; waan keere wesiiratas. „Keeru ke om“ = wenefeeles „krugom“; „keeru ke aa“ = krug, kruga; Sakf. f. Kreis, Kreise, kreisen = keerei see. Ladina-keeles: cyraticus, cyratio, cyro, cyrus, rotation; Ingl. f. tähendab keerutama = to gyrate, gyration (üttele dzairieschn); gyre = Kreis, tsõr, tsõrfel. Katalania keeles: roda = ratas, tsõr; gyr (üttele zir) = keer, keerund (Saksa f. Runde); sedasama tähendab ka gyrate (üttele zirade); gyrar (üttele zira) = keerutama, ümberpõõrama, ümberkãänna, ümberkãitma, ümberkeerutama. Muidugi mõista, kãitwad Skandinaawia keeled ja Hollandi keel sedasama teed ja keerutawad nende rattad ja rõngad niisama „ringi“; mõte weerib — tahes ehk tahtmata — salgamata Wanaeja keele-ikkes, nagu teatud „Gordiose ratta ikkes“. Tuleb aeg, kus wiimased wabalt liikuma hakkawad. Kõsimine oleks, kas kraawi jooksetwad ja kodaraid murratwad wõi hãäl ja õigel teel weeretwad.

Uks ärenes (äusserst) ehk erãnes (besonders) wali keerleja on hurri-ratas, tuntud laste mänguasi, Saksa f. Kreisel, silpides: „keerei se lã“ ehk „keere ise lã“ („ãranis“ = ära-nis on wale). „Keerei se lã“ oli ennemuiste — juba kiviajal — ainuke ketramise ehk keerutamise abinõu. Uga ka meie ajal ei ole see ketramise wiis tundmata. Wirteliga fedratatakse weel tänapãew, näitels Bologda ja Nowgorodi kubermangudes, kus jalagasõlutaw wokiratas weel tarwitusel ei ole.

Lõnga otsas rippuwa wirtelipulgale (wirtelipuu ehk wirtelipuul) pisteti alumise otsa pãäle puust, kivist ehk sawist tsõõrikke, mida sõrmega wiirlema pandi (ring of a spindle, to whirl, whirligeg = Eesti f. wirtlew, weerlew, wieretes kãi, „to wiirle“). Selle abil sai lõng keerutatud ja iga hoo jãrele wieretespuulgale, f. t. „wieretespuule“

(Saksa f. Wirtelspule) üleskeritud. Oli keere ehk kerä juba küllalt suur, mõeti keereratas „wieretelespinnust“ (pind—pulk) ära ja nüüd sai juba kera abil keerutamisehoogu anda, ja lõng keeru keeratada ehk ketrada.

Pinn ehk pind on — nagu teame — puupulgale. Lauselt „wieretelespinn“ on mõtetud Saksa keele sõnad spinnen, Spinnwirtel. Spinnwirtel tähendab: „see pinn wieretele“, s. t. wiereteliratta pinn, ehk wurriratta pulk. See wieretelespulk, wieretelespuul on Saksa f. „Wirtelspule“.

Nii käib ja weerleb ema kera õrna niidi otsas, nagu emake maakera päikese kiire otsas; keralle annab ema hoogu ja maakeralle — isa, kes selle suure wurri tegi. Aga kuidas Tema seda hoogu annab? Kuidagitiiski ikka annab — eks Tema tea — muidu jääks ju maakera seisima, nagu ema lõngakera, kui enam sõrmega ei juhi (sellest jutustan ehk teine kord).

Wirtelwurrirattast arenes käegaäetaw ja sellest jalaga sõlutaw wõkiratas wälja. Sellega läheb ketramine palju „wirksam“ Saksa f. wirksam, Eesti keeles wirt, wirgem, wirksam.

*

Geespool toodud sõnade ja lausete analüüs ehk lahutus tõendab, et kirjawõis ega wäljarääkimine weel omapärast keelt ei atvalda; mõte weerib ikka ja ikka — kuid umbkaudu — inimsõo Wanaesa keelwaimus. Meie ütlemel: hobu, hobene; teised — hippo, hobby, hors jne. Meie nimetame noort, elawatwaimuga hobust „warss“ ehk „wars“; wars on ka luuawars, üldse üks toff, hors, ors, horf. Wars ja hors (ors) lähewad kõlaliliselt ühte, sellest siis ka Eesti keeles „toff“ ja „täff“ kolkulõlawad, (täff-hobu, toff-hobu, Steckenpferd) ja sellest siis ka Inglisekeeles horse = hobune; horsefly = hobusefärbes; horsenail = hobusenael jne.

Kui lapsed hobust mängiwad ja tofi pääl (täku pääl) ratsutawad, siis hirmutawad nad kui täfud kunagi. Selleks on iga toff hää, kas luuawars ehk mingi teine hors. Nii-sugune toff-hobu ehk hors-hobu on Saksa keeles Steckenpferd (Steckenfahrt, Steckenfährt) ja Inglisekeeles hobby-horse, s. t. „hobbu horres“ ehk „hors-hobby“.

Sellest näeme, et Inglisekeel ja Eesti keel kunagi üks-teisele ligemal seisid ja et nende rahwaste eeswanemate lap-

sed muinasajal üheskoos mängides isa toki pääl ratsutasid ehk selleks horse tartutasid, kuni suureks lastvasid ja — tülli minnes — lahku läksid.

*

Eestikeeles kork; Ingliskeeles cork; Saksakeeles Kork; Rootsikeeles kork, ja niisama veel mõneski keeles. Täendatakse, et Eestlased forgi, s. t. selle sõna laenanud olewat. Ja seda usutvad kõik, isegi Eestlased, nagu nad ka seda usutvad, mis nende minevikust kirjutatakse ja mis neile kord kaela riputati, kui nad enam vastupanna ja end kaitseda ei jõudnud. Nemad ei tea, nagu teisedki mõista ei taha, et wanasti ajalugu see tegi, kelle käes võim oli. Ei oluud toll ajal „neutraalkriikide“ sõjakorrespondentid tunnistajatena pääältvaatamas. Sellegi pärast võltsitakse ka nüüd, ajalugu, kui wähegi võimalik. Olen ise seda oma filmaga näinud ja lugenud.

Nüüd veel paar rida forgi kohta. Meie küsime: kust on kork pärit ja kust see nimetus tuleb? Vastus: kork on puukoorikust pärit, s. t. tehtud — ja „koorik“, „kooreke“ on puhas Eestikeele sõna, mida teised keeled sel mõtel ei tunne, ei tartwita. See tähendab, „kork“ on läbi ja läbi Eestikeele sõna, wõetud ja tehtud koorik'ust. Kirjawiis ei ole tähtis, meie wõime ka kirjutada ühe o-ga, s. o. kórik, ehk kor'k (kórik = die Rinde). Loogiliselt peab tunnistama, et „kork“ on laenatud Eestlaste käest, tol ajal, kui neil korke küllalt oli; nüüd nad tartwitawad ise, kõlbuliku kóriku puudusel, „punne“, s. o. puune, tähendab teewad puust selle asja.

*

Hiljuti tõi „Waba Maa“ nr. 104 wäikese artikli rõõwli Nonce Romanetti elust Korsika saarel. Muuseas oli lugeda: „Sest ajast peale elas Romanetti 18 aastat maquis, tähendab Korsika mägedes, olles ümbritsetud rahwa üldisest lugupidamisest.“

Ka siin näeme, et „maquis“ ja „mägis“ lahku ei lähe, kui meie ennast wõõra sigelkirjaga „exitada“ (elstitada) ei lase. Ka mägi on maa, kus maa kõrge ehk kõrge, sellest siis Wenekesles mägi = gorla.

Eestikeeles naaber, Saksakeeles Nachbar. Kõlab nagu oleks esimene teisest wõetud. Sõna põhilause on: liginapere, s. t. pere mis ligina on. Lausjest „ligina“, „liginähe“ on

ivõetud Saksa keele sõna „nah“, „nabe“, „Näbe“. Sõnas „nachbar“ puudub „ligi“, paneme „ligi“ kirja, siis saame liginachbar; „bar“ on muudetud „pere“, sellejärele õige lause „liginahpere“ ehk liginapere, s. o. ligi-naaber. Teised pered, mis liginabe ei ole, on kaugemal; mida kaugemal, seda ivõõramad. Ja süski on sõnas veel wiga. Meie ütleme: ligemal ja kaugemal, s. t. lige-maal ja kauge-maal, sellejärele oleks õigem: ligi-maa-pere ja kauge-maa-pere, s. t. üks maa on ligemal ja teine kaugemal, niisama ka nende maade pered, ja „naapere“ asemel oleks õigem maapere. Selle järele oleks Saksa keeles õigem „Nachbar“. Need kaugemal, ei ole enam o m a maa pered, kuigi nad kunagi ligemal olid; nad on ivõõraks jäänud.

Uga keel awaldab, kuiwõrd ligi rahwad üksteisele seisid ja seisawad. Nii leidub ka Japaanlaste keeles sugulust Eesti keelega ja mitte sugugi nii wähe, kui arwatakse, mis tunnistab, et see rahwas kunagi „ligemal pere“ oli. Et Korsika palju ligemal on kui Jaapan, peaks Korsika rahwakeeles rohkesti Eesti keele sõnu olema, kui „kiri-l“. . . rahwakeelt lõpulikult ärarahwitanud ei ole.

Ja Hiina keel?

Keeleteadlased on, keelesid kruppeerides, Hiina keele eraldi jätnud, nagu silpide keele, mis teiste keeltega sarnadust ei näita.

Meie leidsume eespool, et ka teised keeled niisama silpide keeled on. Wähe seisab selles, et Hiinlased lausete silpisiid lahutawad, kuna teistes keeltes silbid sõnadeks ühendatud on.

Wanaaja kirjades ei lahutatud lausetes sõnu, waid kirjutati pilt pildi järele, s. t. täht tähe järele ühte ritta, ja rida rida järele. Kes seda kirjakeelt hästi ei tunnud, ei teadnud, kus sõna algab ehk lõpeb. Nii siis juhtus, kui lause sõnu lahutama hakati, et ühest sõnast täht ehk paar järgmise sõna külge sattus, kuna eesminetu sõna kattendatud, s. t. murtud sai.

Ja veel — wanaaja kirjas puudusid wokaalid, niisama ka rõhumärgid. Wokaalid pidi kirjalugeja mõttes juurde lisama. Wahetas aga tema need häälikud ära, sai lause korruga täitsa teise mõtte, niisama kui silpide rõh lause ehk sõna mõtet muudab. Selles seisib see raskus, mispärast kirjatargad, keele saladust uurides, asjata waid-

lešid ja pead mürdsid. Lauseid walesti labutades, leidfid, f. t. loosid murded ja waled kirjakeeled. Rahwastele anti kirjakeele järele õpetust ja rahwad hakkasid sanagrammide (šonaraamatu) järele rääkima. Muutlikud „õigekirjad“ — igaal rahwal oma — ajasid keeled ifka enam ja enam lahku ja segasid keeled weel rohkem ära, kui nad Baabelis ära segati ja kui perede segamise läbi sündis.

Nii siis meie mõistame, kuidas lausest „ajotem pööra muutatus“ „tempora mutatus“ tulla wõis. Sõna „aeg“ jäi eraldi ja on ka Ladinakeeles „aeg“, kirjutatakse aga aeq . . . ja aetas.

Hiina keel on aga oma teed läinud. Hiinlaste „a-bi-dse“ raamat sisaldab 50 kuni 100.000 kirjatahte (2—3000 olla tähtsamad, mille abil juba iga kirja raskuseta lugeda wõitwat). Need kirjatahed on wäljaarenenud eel-aja kirjapiltidest ja pildistawad nüüdki weel mõtteid, f. o. silpe wõisõnu; iga pilt ehk täht kirjutatakse eraldi ja saab nii ka wäljaräägitud. Sellepärast siis — silpide keel.

Nagu analüüs näitab, sisaldawad ka Eurooplaste keeled omapärase tähendustega silpifid, on ju ka nende keelte tähed niisama piltidest wäljaarenenud. Lausete lühendamise läbi on aga ütiskute silpide wäärtus kaduma läinud ja uinuwad „unestuses“, kust neid analüüsi teel (a-na-l-ütsi = ütsi-l-na-a = einzeln treiben, trennen) ilmsile äratada saab. Sõnadel on ainult päälistaudne tähendus, nad tuletawad küll midagi meelde, ei anna aga asja kohta mingit seletust. Näiteks Eesti f. toff; Saksa f. Stocf. Toffifid on mitmesuguseid ja tarwitatakse mitmel mõttel. Mis toff? kelle toff? mistarwis? kellestarwis? Sõna ise peab wastust andma.

Wäike poeg wõtab isa toki jalge wabele ja ratsutab nagu mees kunagi täku seljas, ei ole karta et „esa toff“ meest mahawiskab. Ja see „ese toff“ on lühendatud lauses „Stoff“.

Aga mis tähendab toff? — See on muudetud lausest „tuge“, f. t. tuge ehk tugi, mis kusti toeks tarwitatakse, kus toffi toeks tarwis. Tarwilikul korral wõib ka tofiga togida (togima — prügeln, togi = Stocf, Prügel) ja tofiga „palka“ anda.

Nii leidstme lause „esa tuge“ ehk „ese tuft“. Toff on walitseja tundemärk. Majaisa toff, Kapellmeisteri toff, Bis-howi toff; isegi keisrite piltidel ei puundu toff; ühes käes

dun pailastele, teises käes walitsuse kepp, nimetusega „skep-
ter“, scepter.

„Skepter“ nagu anagramm tähendab: see ärrate kepp
(Herrenstoa, Herrscherstoa, Herrscherstab).

Uga mis tähendab Krüdstoa?

See on „keeruga isa toff“, mitte teeäärest wõetud
malka-palka, waid koolutatud walitsuse kepp (waata
Tutankhameni pilti, awatud püha-särgis, s. t. särkophagis
ehk Sarg'is ??? (Sarg, Saksakeeles puusärl).

Silpideviisi weerides, leidšime, et ka „Stoa“ silpide-
keele sõna on, nagu Hiinakeelgi.

Hiinlaste silbid sisaldawad niisama sõnu. Nende keel
on wäga sõnawaene. Siiski weeriwad nemad antud sõna-
dega umbkaudu (umschreibend) kõik mõtted kokku, tarwita-
wad aga — sõnade puudusel — iseäranis rohkesti silpide
rõhku, s. o. hääle toonitamist, (modulation) misläbi silbid
(sõnad) teise tähenduse saawad ja mõtteid muudawad. Niis-
sama tarwitab ka saksakeel rõhku ja aitab ka „õigekirjaga“
järele, näiteks: laden = laduma; Laden = kauplus; La-
den = ukse ehk akna luugid; Fest = pidu, fest = kinni jne.

Hiinlaste „raske keel“ talistab niisõrd wäljarääki-
mist, et sarnadust leida mõne teise keelega kerge ei ole.

Langenscheidt'i Metoula sõnastikus seletab autor Theo-
dor Bröring: „Hiinas ei ole harilikludes wõdrastemajades
kütteahju. Soendamiseks wõib saada tulepott hõõguwate
süttega wõi palatwa tuhaga. Kui teener sootwab õlgedest
soendamise tuld teha, siis seda mitte lubada, sellest oleks
tuba warsti paksu suitsu täis“.

Meie kirjakeeles „suits“ on Tartumaa rahwakeeles
„tsuits“. Hiinakeeles tähendab lause „tshu tshu wül“ = wäl-
jalaske lõhna (Bröringi järele: hinausgehenlassen Geruch).
Lauseid „tshu tshu wül“ ja „tsuitsu wäl“ (suitsu wälja)
lähewad niisõrd wähe lahku, et siin murretki ei leia; „wäl“
ehk „wül“ teeb wähe wahet. Wälja minnakse ja lastakse,
läwest; wanal ajal ei saanud ka „tsuits“ mujalt wällä, kui
läwest, kust inimehed (inimesed) ja „inimehed“ siise ja
wällä „läawä“; „lä-wä“, „wä-lä“ on ühise põhimõtte ana-
grammid; silbid „lä-wä-lä“ annawad: „läwe“, „wälä“ ja
„lää wäl“. Wenekeele sõna „wola“ tähendab niisama wällä.

„Hinausgehenlassen Geruch“ ütleb niisama: „lä wäl' suits“. Ge'ruch on „Rauch“. Wanalajal ei olnud ka „saks-tel“ koopas ehk onnis kütteahju. Lahtine tuli keset ruumi andis laialt suitsu, iseäranis rohkesti toores ehk märg põletismaterjal; „ruheline“ (roheline) puu ajas kõige rohkem „ruch“ ja „Rauch“. Geruch ja Rauch tuleb sõnast ruhe, ruheline (rohi, roheline).

Nees suitsetab rohtu (tubakat) ja mõtleb: Ruch on hää, naine aga ütleb: „sina suitsetad minu kardinad ära“. Ta teeb läve walla ja laheb „tshutshu wül“. Need on weikesed lahtuminekid ja murded. Kui niisugused lahtuminekid kirjast ja keeles puudulsid, ei oleks ka murdeid olemas ja kõik rahwad räägiks ühist keelt.

Nähtawasti tõlgib Bröring walesti. Nii on lugeda: „ist etwas fertig?“ = „ju sö mo jü bei hau liau di ma“. Wõrdlemisi lühikese küsimisega Saksakeeles, on seesama lause Hiinakeeles liiga pikk, kuigi Hiinakeeles silpide wäärtus lauses ehk ärawahetatud on. Küsimisega on mõeldud: kas on midagi walmis söömiseks? „hau“ tähendab hää ja puudub küsimises Saksakeeles, puudub niisama ka sõna, mis sööki nimetaks. Kes Eesti keelt oskab, see võib seda Hiinakeelset lauset tõlkimata otsekohe Eesti keeles lugeda, silpidsid Eesti kirjawiisi kokkuvõttes: „ju söömo jubei häu ljadi om“, ehk „ju söömo jubei hä laudima“. Et silpide wäärtus ehk teifiti korraldatud on, leiab arusaamist. Ürgajal ei õpitud keelt mitte raamatust, waid suusõnalt lausetewiisi. Kui silpide tähendusel lauses õppija poolt ärawahetatud said, jäi lause mõte siiski endiseks, ehk lausest sai mõistutähendus. Näiteks: Kas laud on kaetud? võib ka mõista: „kas sööf on laual?“ ehk „mina tahan süüa.“ Niisama küsib ka Hiinlane: „ju söömo jubei hau laudi om“ mõttega: „kas midagi hääd süüa laudil walmis on.“ Silbid „liau-di-ma“ kokkuvõttes saame lause: „laudima“, s. o. Saksakeeles tischen, tafeln; Wenekeeles stalawatj (= söö-ta-lawate).

Hiinas liigub rahwa elu suurelt osalt wee pääl. Paljudel ei olegi teist kodu kui paatmaja. Nendest kubisewad kõik järwed ja jõed.

Wese on inimese ese ja ma — ema. Ja ka Hiinlane peab wahetewahel paadist maha (maale) astuma ja ema rinnanajale ennast toetama, kui mitte rohkem, siis läheb (Hiinakeeles lä) maale jalutama („jalute aa maa“, ehk

„jalu té aa maa“), ei ole ju paadis võimalik jalutada, ei ole ka sääl jalgteed. Toon mõned sõnad Hiinakeelest:

sadamakai = ma thou (maa to ehk maa tu = Land dies);

sadam = „hä khou ma thou“ (gut vereinigen [zusammen] Land dies).

f. t. hä koondamise-maa, ehk hää koht, kus maaga ühendada saab. Sõna „sadam“, „sadama“ paremalt poolt pahemale poole lugeda = madas, maada see; „maada see“ ehk „ma thu“ on üks. Sõna „kai“ tuleb väljarääki „kee“; „sadama kee“ on teistiti „maada saa kee“ = an's Land können (kommen) wo.

Kliima = sui thu (Sommer dies); hää kliima = hau sui thu (gut Sommer dies). „Kliima“ on anagramm, võdetud lausest „ilma ke“... (das Wetter wo...). Ke ilma soe, sääl on sui, sest „sui“ ja „soe“ on ühisest juurest; „hä ilma-ke“ ja „soe sui“ ei saa lahus mõelda. Sellest siis ka Hiina keeles „sui thu“ = Kliima. Kas „sui thu“ hää ehk halb on, seda peab sellemõtteline silp ütleva.

Sellest näeme meie, et Hiina keeles „sui“ dieti mitte kliimat (ilma-ke) ei tähenda, vaid „sui“ (suiwe) ehk „soe“ (sooja ilma).

Ujuma tähendab nimetud keeles „hui fu sui“; see oleks meie keeles ja uues kirjas: „uju vees sui“ (schwimmen [im] Wasser [im] Sommer); „hui fu sui“ ehk „hui fe sui“ võib ka kirjutada: „huij wu sui“ ehk „huij we sui“, nagu keegi grammatiker kirjavõisi waltib, see ei muuda silpide väärtust. Lause „fu sui“ ehk „fe sui“ sisaldab neidsamu silpe nagu Eesti keeles „sui-we“ ehk „suiwe“ (Sommer), niisama ka „soe we“ ehk „we soe“ (warmes Wasser). Veel tähendab „sui“ (Hiina l.) „weisi“ (we-si).

Nagu veldud, õppis ürgaja Hiinlane keelt lausete võisi; kuuldes lauset „hui fu sui“ (ehk „uju woosui“, „uju woos sui“) määras ta silpide tähendusel oma arusaamise järele. Sõnade puudusel sai „sui“ viimaks rohkem tähendusi.

Suu (Mund) = „dssui“ ja sööma = „dssüo“ ehk „ssüo“. Muidugi mõista, kirjutab grammatiker kuulujärele. Teine ehk kolmas kuuleks ja kirjutaks ehk vähe teistiti, kas „tsüüo“, „dsüjo“ ehk „süüa“. Päälegi olla Hiinas õige palju murdeid, ja niivõrd omapärased, et ühed teiste keelest arugi ei saa. Ei ole selle suure maa kohta sugugi ime, kui meil juba Tallinna ja Wõru vahel keeled lahku lähevad.

Hiinlased nimetavad endid taewapogadeks. Ja tõepoolest — keel tunnistab seda. Jowe-sugu elas ürg-ajal Aasias, sääl õppisid Hiinlaste esivanemad Jowe keelt. Dpeaeg oli aga niivõrd lühike, et keel puudulikults jäi. Nende ürg-„inalastele“ sai mõnigi walge „Ewa“ osaks, aga tõrdlemisi wähe ja see ei mõjunud küllalt kohlesti keele, kui ka tüübi peale. Pered jäid ühes kui teises algastmele peatama, sest Noah oli sunnitud oma perega wäljarändama, sihiga Euroopa poole, kus jääaeg juba põhja (Norden) wajus ja lõunapoolsetes maades ifka roblem ja roblem „sui“ tuli ja kus soene (Somme), külma üle wõitu saades, maad soente (sonnte).

Kuidas saab tõendada, et Hiinlased „ta-wa“ ehk „ta-wa-ese“ (Wasservater) pojad on? — Naise ema (Schwiegermutter) Hiinakeeles „Joo-mu“, s. o. Jo-ema, ja naise isa (Schwigerwäter) — „Joo-fu“, see tähendab „Joo-wu“ ehk Joo-we. Jo-we on lühendatud lausest Jowes ehk Jowe-ese (Jo-wäter); teisiti: „we-jo-ese“ = Wasservater. Wasservater = „ta we ese“ (Tevs) oli maapäälne Jumal. Et „ta we ese“ ja „taewas“ kõlalifelt ühte läheb, tegi see Hiinlaste juures segadust ja neid — taewapogadeks.

Sellega oleks kindlakstehtud, et Hiinlased Eurooplastega kaugelt sugulased on; teisiti beldud: Hiinlaste esivanemaid „loosid“ walgetiwerd Eurooplaste ürgaja esivanemad.

Kultus, kultuur ja weresüü.

Rahthemata seftis inimsöö häll Lõuna-Aasias, kust kõif rahwaste suguharud tõrd wähemate ehk suuremate peredena ehk salladena laia maailma wäljawoolasid. Neid jälgi ja kultuurradasid on uurijad ja teadusmehed mitmest küljest rohkesti juba walgustanud. Meie tegime weel kindlaks, et ifegi Hiina keel Eurooplastele wõõras ei ole ja ei wõi ka siis Hiina rahwas koguni wõõras olla.

Uga mis-sugune sugulusline wahetõrd on Eurooplaste ja ürg-Ameerikaanlaste wabel?

Ka siin wõime meie ainult keele alal wahekorra enam-wähem kindlaks teha.

Enne meie ajaarvustust, s. t. enne Kristuse sündimist, ja enne Ameerika ülesleidmist, oli Kesk-Ameerikas omapärane kõrge kultuur, mida Hispaanlased kulla ahnuses ärabävitasiid. Mis sääl endistest linnadest ja ehitustest järele on jäänud, tuletavad wana Egiptuse ja Aasia arhitektuuri meelde. Isegi pildistusi, mis Kristust ristil ettekujutavad, on Ameerika arhæoloogid waremete risu alt ilmile toonud.

Ka ürg-ameerikaanlastel oli — ja on — oma jumala-teenistus. Mex. Konb. Lex. 5. wäljaanne, on lugeda.

„Steindienst (Steinkultus) s. t. Kitiwiteenistus ehk Kitiwikummardamine (Kitiwikultus)
Dakota-Indianlased, Põhja-Ameerikas wõtawad ümmarkuse Kitiwiese (Kieselstein) ja wärwitwad selle ära, siis nimetawad nemad seda kivi „Wanaesaks“, kummardawad tema ees ja paluwad temalt abi. Seda sama leidub ka Lõuna-Ameerikas, Lõunameres (Wailsemere saartel), mitmes kohas Ahwrikas, Lapimaal, Indias ja mujal“

Mõnigi lugeja ütleb sellekohata: küll on rumalad paganad, paluwad kitiwi käest abi — ja see olla nende Wanaija!

Mis sõnaga Dakota oma „Wanaijat“ nimetab ja kuidas „kitiwi“ nende keeles kõlab, seda mina ei tea; ei olegi tarwis, sest meie teame, et lause mõte algupäraseks jääb, kuigi lause silbid ümberpaigutatud on, niisama teame meie, et üht asja mitmeti kirjeldada võib. Oletame, nad räägiks puhast ürgkeelt ja nimetaks kivi „kitiwise“ ehk „kitiwose“; rõhku muutes, saaks meie lause: „ki wii ese“ ehk „ki woo ese“ (der Wasserbater). Oletame Dakota nimetaks seda wees leiduvat jämedat kruusakivi „tawake“ siis saaks meie lause „ta waa ke (ta wee kitiwi) ja rõhku muutes — lause: „taawa ke“ s. t. taewas kes . . . Igatahes peab Dakotakeeles „kitiwi“ ja „Wanaesa“ ehk „Taewaesa“ nimetus kõlaliliselt ehk mõistuse sõnaga umbkaudset ühte minema.

Mispärast?

Wanalajal tarwitati rohkesti mõistuse ehk piltõnu, et lauseid ja lausetähendusi kergemalt meeles pidada. Piltõnadest arenesidki piltkirjad (kitiwikirjad) ja nendest ajajooksul meie kirjatähed. Nii on ka „kitiwise“ piltõna, mis Dakotakeeles Wanaesa ehk Taewaesa neile meelde tuletab. Piltõnaks ei pruugi mitte ilka kitiwi olla; nii on näiteks selleks Tiibeti Laamade juures „wesle“ (palkwetamise

pilguga neada (höfser Blick) (neeida = nõida) ja kurjategu, mille all nende estivanemad kannatanud olid, kättemaksta, kuigi need „nõiad“ nüüd walitsuskepi asemel sandikeppi kääs kandsid (Nende mälestusüks on pühitsetud Isonamaa Derwisch-ordud, kuid ainult mälestusüks — mitte rohlem).

Need suured põõreaja sündmused on palju wanemad, kui meie ajaarwustus; nad elasid rahwaste suus müütus-tena, s. t. muinasaja juttudena edasi, kuni nendest Roma wägitwalitsuse ajal — kus rahwad orjapõlwe ja ülekohtu all palju kannatasid ja Romlased mõnegi rahwaisa ja kuninga äratapsid — meie kristlik usk loodi. Sellepärast siis ka Ameerikas leitud Kristuse ristipilt palju wanem on kui 2000 aastat.

Kuidas on seda mõista?

Dakota suguharude eestivanemad elasid wanasti (kiwi-aja lõpul — pronksaja algul) Egiptuses ja Indias, kus nad ajuti ka walitsesid. Just nende ajal sündis see suur põõre, millest üleweel jutustasin.

Sa'atuse eest üle mere põgenedes (sa'atus, saatus = Fluch; saatus = Schicksal), arwasid nemad, et Jumala nuhtleja käsi nii kaugele ei ulata, aga saatus tabas neid siiski ka säääl. Ja siis alles jõudsid nad arusaamisele, et wägewa Wanaisa waim igal pool — ja igawesti inimese üle walitseb. Nende wanem wõi priester walis teatud põhjusel wäikese oja kiwikese (Saksa keeles Kiesel, õigem Kwisel ehk Quizel. . .), mille nimetus nende keeles Wanaesa nimetusega ühekõlaline ehk ligi ühekõlaline oli, „Tawaesa“ ehk „Wii-esa elle“ piltõnas. Ja sellega sai kiwi see elle „le Wii-ese elle“ kujutusüks (Der weise Wasserbater, resp. der Stein des Weisen — Waters), sest „ta wa'esa“ ehk „ta Wanaesa“ on üks ja seesama. Et tänased Dokotad selle piltõna tähendust ehk enam ei tunne, on arusaadaw, sest ka teiste uskude tunnistajad ei tunne enam oma Jumalate piltõnade tähendusi, iseäranis kus Jumalate pildid ja kujutused wäga mitmetaolised ja mitmenõolised on, nagu näiteks Indias, kus usklik Brahmane lehmašaba kääs hoiab, kui ta surres looduse rüppe tagasi läheb (w. Bilder-Tafeln zur Völker und Länderkunde, mit besonderer Berücksichtigung der evangelischen Missionsarbeit. Calwer Verlagsverein Stuttgart. Taf. 54, 57).

Ragu teada, on lojos, lojus lehm ja kannab ka meie juures veel tihti, nagu püha loom, nime „pühil“ (saks. t. die Heilige, heilig welche ist). Lojus tuleb sõnast: „loo Jo ese“, s. t. „Joese loom“, ehk „Joese loodud“; niisama tähendab logos, lods: „loo Jo ese“ ehk „loo do ese“. Sellejärele on lojos ehk lehm jumalik püha loom, kuid mitte logos ehk Jo-ese.

Teatavasti oli ka Ameerika Indianlaste juures piinamaise tulp harilik asi, kus wangisid piinati. Ei olnud tulpa kääpärast, siis said ohvrid lihtsalt „puuda“ puudud (poodud). Mõnigi rahwa-isa (tuningas) ehk isa poeg sai enese rahwa ehk waenuliku naaberrahwa poolt tulp-puun ehk rohelise puu all (am Pfahlholz oder am grünen Baum) „õndsaks“ tehtud, iseäranis kui waled isad ja ebajumalad enese kasuks neid ohvreid nõudsid. Säält siis ka pärit Buddha naelahaakwad peopesades ja jalataldes, nagu meie Õnnistegijalgi. Kõik salgamised, ja nende sündmuste ümberluuletamised, ei kaitsevad süüdlasi ja nende järeltulejaid karistuse eest. Kui palju neid „teisi ilma“ põgenenud „Indianlased“ Ameerikas wana weresüü eest kannatama pidid, sellest kirjutab wäiksel osal ajalugu; kui palju Indias rahwad karistusewitsa tunda said, sellest räägib ajalugu küll wähem, aga „lodsese“ lõõgid ei ole ka neile mitte tundmata; (stormid, uputusjed, maawärtsimised, epideemiad ja m.) nemad kannatawad waiikides, lootes, et kannatuseaeg ikkagi kord lõppema saab. Nähtawasti ei ole selleks veel aeg; nagu kuuleme, kaitsewad Muhammedi usulised ja Hindud kumbki oma usku ja Jumalaid Indias werewalamisega, sellepääle waatamata, et neil ühine Jumal on, kes neid wanade pattude eest nuhtleb. Nii pekkawad rahwad end enese witsaga; üks on teise timukas. Üks teotab teise usku ja ei mõista, et sellega enese usku ja Jumalat teotab. Ühed nimetawad oma Jumalat ja pühaisasid omal keelel, teised omal, nad ei tea, et need keeled murded on, mis põhilausest üht ja sedasama Jumalat awaldawad. Ühed pildistawad püha kujusid oma piltsõna järele, teised jällegi oma; nad ei tea, et piltsõnad umbkaudsed laused on (Umsehreibungen) ja ühe asja kohta mitmei kõlada wõitwad, nagu keegi sõnu walib; nad ei tea, et keelesegaduse läbi alglausete mõtted mitte kaduma ei läinud, waid murrete läbi arasegati ja sellepärast piltsõnade kujutusjed ühesugused ei saa olla. Kuid igauks peab oma usulunnistust ja oma pühakujusid ainudigeks ja teiste usuliste kujusid ja pilte ebajumalateks ja nende aus-

tajaid paganateks, sest ühed kui teised rahwad ei „röögi“ ühisel Wanaesa keelel Jumala järel, waid murdes umbkaudu (umschreibend), murtud piltfönadega. Sellest siis ka igal rahwal oma piltfönade kujud ja sellejärel ka Jumalateenistuse korned.

Rahwaste eestwanemad „murdsid“ (mordeten) püha Isa ära ja püha Isa waim nuhtles rahwaid keelemurdmisesega (keelesegadusega). Patuseid eest on rahwad üksteisele nuhtlejateks ja nuhtlewad üksteist eneste eestwanemate weresüü eest. Kes weres „süüne“ on, peab süüohwrit kandma (süüne = Sühne = Sühnopfer), kuni werekarikas (Blutkelch) tühi ja werekarikas (Blutkreis) täis on. Aga iga werewalamisega walatakse ikka werd juurde, werekarikas ei saa tühjaks ja werekarikas ei saa täis. Iga uus werewalamine nõuab armuta järjesti uusi ohwreid, kuni werewõlg tasa saab ja tasakaal (Gleichheit) walitseb.

Nii oli ka Indianlaste häwitamine ja rõhumine Ameerikas ainult werewõlakohustuste täitmine. Kui nende nuhtlejad oma ülemeelsuses ja ahnuses liiga kaugele läksid (harilikult on see nii), siis nõuab see tulewikus walgete Ameeriklaste hulgast ohwreid. See algab wististi shahimänguga, kus Mustad ja Walged wastastikku ülesäetakse, on ju looduse sääduse järel ka Mustadel õigus mängust osawõtta ja orjaaja läbilannatamise eest revanche-partiid nõuda. Ka Ameerika ürgelanikud, iseäranis Siour-Indianlased, saawad oma eest siis wist ligimängima (Siour loe siu ehk süü).

Siug, siuu, siwoo, ka madu, ussj on Saksakeeles Schlange. Madu kannab Eestikeeles kolm nimetust ja kõik kolm lähewad kõlalisel koguni lahku, s. t. need ei ole murdfönad, waid omapäraseid laused. Wanaesa keeles on need nimetused teisiti mõista, kui nad meil praegu tarwitatakse. Üksid wõitwad mitmesugused olla, näiteks wihmaus, kassaus j. t. Siug, siwoo, tähendab ürgkeeles „sii-woo-ke“ (im Wasser welche) ja siwoo-ussj ehk siwoo-ussj = „si wee-ussj“, Saksal k. die Wasserschlange, die Seeschlange. Ürgajal, kui meie suguharud weel Indias elasid, oli „sii woo-uussj“ neile tuntud, meie nüüdne rahwas mere- ehk weeusse ei tunne ja nime tähendus jäi unustusse. Indiameres olla niisuguseid usse rohkesti. „Madu-ussj“ tähendab maadu-uss, Saksal k. Erdschlange, Landschlange. Madu-uss oli Ameerika Indianlastel (Schlangenindianer), s. t. Dakota-Siour peredel ja teistel, niisama ka Indias ja Egiptuses omapärase tähendusega piltföna, mida maduga pildistati.

Siljuti ilmsile tulnud Warao (nimi?) kannab madu-
kujulist krooni. See madu-kroon ütleb, et tema „maadu-esa“
(Landesvater) on.

Nagu waremalt seletasin, on müütused ajaloo-
lifest sündmustest alguse saanud, nad on lood rah-
waste eesajast, kuid ajajooksul ärasegatud ja arusa-
matuks muudetud. Nii tunneb ka meie rahvamüütus
seda madukrooniga kuningat, millest aeg „krooniga
madudekuninga“ tegi ja kelle krooni mõnigi ihaldas,
et „linnukeele“ omaseks saada. Selleall on mõista:
orjusest waba olla ja kui „linnuke elä“ ja „linne ke elä“
kus lerge ja lõbus elu on. See tähendab: kes
maadu-ese keelt oskas, oli waba kui lind ja wõis
elada linnas ehk maal, kuhu tiitwad kandsid, kas wõi
sile mere. Mõnigi Kalewipoeg „ke aa üle wiide“,
wõitis omale sõna tõsisest mõttes maadu-ese krooni,
siin ehk säääl rahwast oma alla heites.

Oma rahwale ja sugujeltsile oli „maadu ese“ püha,
sellepärast siis ka madu kuhu, nagu maadu esa kroonikuhu,
austati ja isegi elawat madu pühaks peeti, sest ta oli
maadu-esa piltsona kandsja, s. t. „madu see“ andis kõlaltiselt
lause „maadu esa“ (Landesvater). Madu oli siin nõnda-
nimetatud Totem ehk Gettisch. Mitte Totem ehk Gettisch —
olgu kas loom ehk mingi kuhu — ei ole enesest see kaitseja
Zumal, waid üksi tema nimetamisega, s. t. kaitsewaimu
piltsonaga pöörati selle sõna pildi ees palkwega mõttes kaitse-
waimu poole, abi paludes ja lootes, nagu Dramaane surma-
sängis püha lojose sabalt troosti ja toetust otsib. Nii on
ka kristlaste harilik rist ehk ristimärk ainult piltsona kujutus
— nagu Totem ehk Gettisch — Kristuse meeldetuletuspilt.
Rist iseenesest ei saa palkwet täita, ei hädas abi anda, nii-
sama kui Dakota kiiwile Indiaanlasele Bisoni härge due-
pääle ei aja. Uga Wanaisa waim wõib seda teha, kui Ta
palkwet kuulda wõtab. Ja niisama oli ka madukultusega.

Eurooplastele kujutab madu paha waimu (Symbol
des Bösen), mis sellega seletada tuleb, et ürgaja inimloo-
mad Paradiisi päewil Wanaisa keeludest ja käskeudest hooli-
mata Tema perest ja werest naisjugu ärawägistastid ja
wiimaks wainuliku ülesastumisega walged pered Aasiast
wäljarändama sundisid. Uga waled rahwad ja nende
madude pead (päälik, Baalid, Häupter) ja ebajumalad jäid
wiimaks ise jalgealla sõkutud ja puruks tallatud (1. Moos. 3, 15).

Jsegi nende maad ja linnad langesid sajatuse ja hullkamise alla (Babiloonia, Kanaan, Sodom-Gomorra, Egiptus ja teised). Ei taitsenud neid nende werine wägivõim, ei waled piltšõnad ja nende piltšõnade järele kujutatud waled jumalad.

Nimetud maade worejänulised kuningad ja wägivalla wanemad (Könige und Heerführer) ning waled preestrid tegid madu-ussi „maade esa“ ja siwwo-ussi „wee esa“ piltšõnadeks; siwwo- ehk madufuju oli nende jumalik kujutus wõi Totem, s. t. „to temä“ (das ist er), kuid ebajumalate ja ebawalitsejate siwwo ja madu murdkeelelised piltšõnad ja nende kujutused on waled; „madu sel“ puudub jumalik keelewaim. Müütuse järele wõttis Wanaesa madult keele ja tegi teda keeletuks (see käib niisama Babeli keelesegamise kohta) ja keeletu ei wõi maade esa ehk Wee-esa olla, niisama kui tumm kala mitte weejumal ei ole, kuigi nimetus kolalifelt sellele ligineb (näiteks Lätikeeles kala siws = „sii wiis“ ehk „sii wees“; Saksa keeles Fisch = wiis-sche ehk wiis see). Nii tekkisid rahwaste ebawalitsejatega ühtlasi ka nende ebajumalad.

Taewa esa, ei anna wale isadele oma õnnistust. Ta neas need waled, worejänulised „maaduesad“ ära; saatis merewood üle maade, saatis epideemiaid, saatis wainu (õõda) rahwaste wabele, et need üksteist oma eeswanemate ja eneste weresüüde eest nuhtleks. Karistus tabab (tapab) alataha ohwreid, aga rahwad — kuldwaatika järele jookstes — ei taha sellest arusaada. „Täna elame, pärast meid tulgu uputus“ on nende troost. Aga aeg ei tunne mingit täna, homme ehk pärast meid; aeg ei sünni, aeg ei sure, sest aeg on Jumalus, aeg on igawene ja inimese hing elab igaweses ajas, ta leiab ajas (ajon) seda, mis ta ärateenib (aeg — Kreeka keeles aion).

Et meil madust lugu oli, siis tuletan mõne sõnaga meelde „Germanlaste“ müütust „die Götterdämmerung“. Müütus räägib maailma hullumisest, mille järele Jumalate ärklamine, s. t. Jumalate uus hommik algab. Müütuses tuleb ka ette ilmatu suur mereusj, kes oma kerega ümber maa ulatab ja hullumises tegev on, maad merewooga üleujutades. Veel tuleb selles loos ette maailmapõlemine. (Weltbrand). Seda juhtumist nimetatakse wanas Germanlaste keeles muspell. Mereusj kannab nime Midgards-schlange.

See müütus kuulutab küll tulewikku ette, sisaldab aga dieti minewiku; kuid — ajotem pööra mutatus — niisugused

sündmused korduvad ja need võivad warem ehk hiljem — täna ehk homme — jälle sündida. Nii siis käib ta ka tulewiku kohta.

Saksa keel, nagu kõrgem kultuura keel, on mitmekordse muutmise ja parandamise tõttu niisõrd müütuste pääle mõjunud, et raske neid lahendada; teistiti öeldud: Saksa kirjandus on oma müütuseid niisõrd rohkesti lahendanud ja „parandanud“ — üks „verbesserte“ Auflage teise järele — et müütused lõpuks koguni ära segati. (Nagu teame, on iga silp tähtis). Olles arwamisel, et müütus müstiline olema peab, ei otsinud nemad loogilad, waid ajasid fantaasiad taga. Ja see oli wale lahendamise wiis. Sellepärast siis Saksa keelse müütuste lahendamine minule iseäranis raske ülesanne ja mõnigi seletus ehk ekslik on. (Müütuseid saab lahendada, ainult müütuste sündimise aja keele waimus. Seda keelt nüüdsed Sakslased ei oska ja tegid wanaaja lood weel segasemaks).

Rimetud mere ussj oleks ehk siin mere madu ja tähendaks „mere-maadu“, s. o. merealust ja mereäärset maad. Kerkib merealune maa maawärisemise jõul ülesse, siis ajab ta meretwee üle maade ja sünnitab weeuputust rannamaades ehk laugemal, mis sellest äraoleneb, kui laialt, ja kui kõrgele, „meremaadu“ kerkib ja kui suuri laineid see „meremaadu“ sünnitab. Selle madu müstiline (mõistuline) nimi „Midgardschlange“ on wististi õigem Midgardschlange, on ju siin mõte weega seotud. (~~~~~ = M, W). Niisugused juhtumised sünnitawad ühel pool uputusi, teisel pool wee puudust ja kõrbeid, nagu Sahara, Gobi ja Ees-Asia kõrbed suurte maawärisemise tagajärjed on.

„Schlange“ tähendab üldse alla ehk maha langemist, kui ka alatumat ehk salalikku langenut olewust; nii siis ka patu langemist, kuid ka wee lange-mist. Adama ja Ewa langemises Paradiisis oli süüdi ussj, kes „kõhu pääl“ roomab ja sellega siis oli Adamas eneses see patu ussj; s. t. Ewa wõrgutaja ei olnud mitte maadA ussj (madu), waid Adama ussj ehk phallos wõdi penis.

Müütust meremadust wõib weel teisiti mõista: Ürg-ajal, kui esimesed merelaetwad (Drachenschiffe, Drache=madu) (Euroopa) randa tulid maid alla heitma ja eesolewaid rah-waid orjadena ära wiima ehk koha pääl orjastama, algasid hirmsad wõitlused elu ja surma pääle (Euroopa) Jowelaste

ja Aasia inimeste vahel. Euroopa langes Aasiaatlaste võimu alla ja sellega algas Euroopas rahwaste ja keelte segamine.

Weltbrand. Welt tähendab siin maakera ehk üldse maad (maa = Erde, Land). Seda maapõlemist nimetab Saksja müütus „muspel“. Kaske keel murdis õ ära ja pani e afemele, ja tegi sellega lausest „mua see põle“ = muspel. „Mua see põle“ tähendab: mägi (ehk maa) põleb.

.

Nüüd mõni sõna Dakota-rahwaste keele kohta.

Mis keelesse puutub, on mõned Ameerika maalased, iseäranis Dakota suguharu „Indogermanlaste“ peredega kaugelt sugulased ja nimelt tollest ajast, kus „Indogermannid“ (do Ingermannid!!!) ja teised Euroopa ja Ees-Aasia rahwad „Esete“ keelt rääkisid. Sugupoolest liginewad üks-teisele kõik konksninased (Ablernased) nagu Dakotad ja mõned Euroopa rahwad, sellepääle waatamata, et nüüd lahus elawad ja oma murret räägivad (konksninaste inimeste alg-aja mälestusmärgiks on Semnopithecus nasica).

Minu ees on Herrmann Dengleri raamat Indiaanlaste elust (Die Indianerstämme des Ostens und der Prärien Nordamerikas, von Herrmann Dengler. Francksche Verlagshandlung Stuttgart). Lehekülj 48 näitab ühe Indiaanlase pildi. Pildi all on lugeda tema nimi: „ISCHTA HANGMBLE = TRAUMAUGE. Dakota-Indianer (Sioux).“ Selles nimes on meie antud lause Dakota keeles ja tõlge Saksja keeles. Kõlaliselt lähetwad nad lahku, peaksid aga ühist mõtet sisaldama. Kui tõlge täpselt õige on ja laused ühes kui teises keeles enam-wähem algwormi näitawad, siis oleks siin minu teooria tõenduseks wõimalus antud. Seda saame kindlaks teha analüüsi teel, mis ühtlasi ka minu annlöösi süsteemi tõendaks.

Saksakeel on — nagu meie nüüd teame — ürgkeele, s. o. Eesti keele ligem dialekt, kus laused täielikult ehk tükati Eesti keele waimus räägivad; niisama peaks ka Dakota keel suurem ehk vähem murdtükk (murre), s. o. ligem ehk kaugem Eesti keele dialekt olema, tõendab ju seda „Wana-isa“ nende keeles.

„Traumauge“ tähendab meie keeles „unifilm“, s. o. unistaja, kes päewatvalgel lahtiste filmadega und näeb.

Mõeldud on lausega „unistajad filmad“, ja tõepoolest, kui pilti kritiseerivalt vaadata, on nimi hästi valitud.

Silm (Saksa k. Auge) on nägemise organ, mis näos ehk nägemises on. Sõnas „auge“ puudub täht „n“, täisõna kõlab „näuge“, seisab koos silpidest näu-ge ehk näo-ge, see tähendab „mis näus“ ehk „näos“, kelle abil inimene kui ka loom näge (näeb).

Sõna „uni“ tähendab üüni, üüne, õõni, õõne; une-nägu on „üüne nägu“ ehk „õõne nägu“, mis üüseti pääle tuleb.

Kui uni „pääle aab“ ja inimene magada tahab, siis algavad une viirastused ja loovad (kujutavad) need viirastused unes nägemisi, kas nüüdselt ajast ehk endiselt elust, sest waim ei ole, nagu öeldud, surelik, ta ei maga, ei inimese eluajal, ei hauas. Sellepärast wõib waim, isearanis isade waim, „üü, kui walka“ (uflu walk) üüsete koju ilmuda ja enmast oma perega wainus ühendada. — Aga see ei puutu siia, „unifilm“ on meil kõne all.

„Nägeme“ tähendab meie keeles filmad, niisama ka nägu (Gesicht, Angezicht), kui ka mingit nägemist, kas unes ehk ilmsi, magades ehk silmsi (ilm, si-ilm = film; ilm-si = ilmsi; film-si = silmsi).

Nüüd armas Ischta Hangmble, ära pane pahaks, et nimetamisega sinu püha rahu segan. Sinu unistaja film on küll ammu kinni, aga wainus räägib ta ikka weel — ja tänagi siin.

Mitmed rahwad tarwitawad — nii kõnes kui kirjas — „ü“ asemel „i“; niisama on „S“ asemel tihti „sch“, „sh“. Nagu öeldud, ei tarwitatud wanasti wokaalid kirjas. Wana Egiptuse ja Babiloonia ajal — kui juba piltkirjad tuntud olid — hakkasid mõned rahwad piltkirja järele rääkima, jelleläbi lauseid lühendades. Mõned rahwad (wana Slawi kirjakeelest rääkimata) tarwitawad nüüdgi weel osalt nüüfususeid sõnu. Näiteks räägitakse ja kirjutatakse Serbias SRB (Serbe); SCHMRK (ninatubak); SRZE (jüda); KRW (weri). Nüüfusune lugu on ka nimega „ISCHTA HANGMBLE“. Ischta tuleb kirjutada ja lugeda täislausese „üseta“ ehk „ööseta“ „öösete“. Kirjutame nüüd „Hangmble“ korralikult wokaalidega, siis saame lause „ha-nä-ge-me-bä-le“ ja see on „ha nägeme bääle“. Meie „õigekirja“ järele on siin ainult üks wiga, meie kirjutame „pääle“, rahwakeeles jaab aga ka meil pehmelt „bääle“

wäljaräägitud, nii et siin dieiti mingit wähet ei ole. Kõlkuwõttes saame lause: „üfeta ha nägeme bäle“. Kes Eesti-keelt oskab, ja wähegi mõtteleja waim on, sellele ei oleks rohkem seletusi tarwis; süski nõuab lause weel mõtteweerimist.

Nägeme, (nägu, nägemine, unepilt, unemoonutus) Saks. f. Augen, Sehkraft, Gesicht, Antlitz, Erscheinung, Vision. Meil ei ole aga antud nimes mitte unenäoga tege- mist, waid inimesega, kellel unistaja filmad on (Träumer- augen, Traumaugen), kes ilmsi nägemis lahtiste filmadega unistab (wachend, im Gesicht mit offenen Augen, träumt; wachend, sehend mit offenen Augen, träumt). Seletus oleks küll õige, aga nime lause: „üfeta ha nägeme bäle“ (nächt- lich kommt [Traum] Gesicht [Augen] drauf) ei räägi täp- selt asjakohhta — puudub loogika. Kus on wigad?

Unenägemist nimetatavad sõnad olid tingimata ware- malt tuntud, näeb ju isegi loom und (näiteks koer), kuna inimene unisilm ehk unipea (Traumauge, Träumer, Phantasi) alles hiljem unistusi tagaajama hakkas. Wiimase mõtte avaldamiseks wõeti ennem tuntud lause Dakota eestwane- matelt muutmata tarwitusele.

Oleks waja olnud ainult üht silpi ümberpaigutada — ja lauses ei puuduks tarwilik loogika. Mina panen selle silbi omale kohale ja kirjutan „ISCHTA NGMHABLE“, siis saame lause: üfeta-nägeme ha bäle (rõhk esimese silbi peal), see tähendab üline nägu ehk unenägeme ha bäle, (nächtliches Gesicht, Traumgesicht, Traumaugen haben) ja niisugune silmanägu wõib inimesel ka ilmsi olla, s. i. kellel unistajad filmad on; Saks. f. träumerische Augen, Traum- augen. —

Järgmine, laialt tuntud sõna on „Kalumet“.

Indianlaste keeles: tubaka piip — kalumet; ürgkeeles tähendab see täislauses: „tu wälka piip, ke aa loo mette“, ehk „ke älu mette“; Saks. keeles: „die ruhige (stille, ton- lose) Pfeife, welche nicht ertönt, resp. nicht spielt“. (Rahwa- keeles tuwak, kirjakeeles tubak).

Kalumet on „rahupiip“; Saks. f. Friedenspfeife, õigem oleks „Ruhepipe“, sest Rauch, Ruhe, Ruch (Geruch) on anagrammid ühisest põhilausest ja põhimõttest. Sellejärele „Friedenspfeife“ ehk „Rauchpipe“ asemel weel õigem otse- koke seda „rahupiipe“ nimetada. Ürgajal julgesid pered wõi ordud (Horden) ainult rahuajal tuld teha ja suitsu aada

(ajada) wainupäewil wõis suits äraandjaks saada; sellepärast rahu = Ruhe, Rauch, Ruch (Geruch). Isegi hais ehk lõhn (Geruch) juhtis wainlased, tolleaja orjade jäägrid, jälgile.

„Friede“ tähendab küll ka rahu (lucus a non lucendo) kuid kahes mõttes; see sõna oleks õigem „priede“, s. t. pea riide; jätte riidu (halten Streit; lassen Streit). Mõte seisab ligemal sõnadele „Freude“, „Freunde“, „frei tun“ (sein). Täna „Frieder“ (Brüder) homme „Fain-de“ (wain-d), jääl ei aita ükski rahu-pipe (Friedensflöte), isegi „rauchpipe collegium“ mitte. Wana Friedrich oli Rauchpipe collegiumi esimees (Tabakcollegium), kus „koo-lä-ke“ rahun piipute = zusammengehen wo friedlich (in Ruhe) pfeifen tun. (College = zusammen [wo] welche...; collegium = „koolle-gi-um“ = zusammen [wo] welche sind). „Colleg“ olla Ladinakeele sõna. „Ex“ olgu! Ladinakeel on aga Eestikeele murdekene, jääl ei aita mingi „mutatus“.

Friedrich aimas midagi piip-mysterium'ist (mysterium = ministerium) ja katsus isegi piip-wilega (Flöte) Gordiose ilke-sõlme lahtipäästa. Kõik asjata — ta ei tunnud „tuwakapi-puhu“, ei „wile pi-puhu“ saladuslikke noote, mis ti ke (mystifet) ja mis te riumi . . . (misteriumi . . .)

.

Kui sõbrad —

„Sõbrad“ on niitõrd tähtis sõna, et selle juures weidide peatame. Sõna „sõbrad“ tähendab seda sama, mis Wene keeles „sobrat“ (собратъ). Wenekeele mõttes on see: kaaswend, kaaslane, seltsimees; Saksakeeles: Mitbruder, Gefährte; Inglisekeeles: fellow (loe fello), õigem wello ehk wello; sõnast „sõbrad“ on wõetud Wenekeele „brat“ (братъ) s. t. wend ehk wello, welle. Sellest samast juurest on Saksa k. Bruder ja Ingl. k. brother ([sõ]brud[er], [sõ]broth[er]).

Kui sõbrad rahun ringi istuwad ja „rahupiip“ wingu, siis on rahu ringi (Rauchringe); aga kui wiinaklaas ringi käib ja wingu annab, siis algab wiinawingus tüli ja tapmine, kuna Indiaanlased rahupiibu pääle sõjakirwe mahamatawad.

Mispärast?

Wanaisa neas w i i n a ära, aga mitte piipe, „ke älu mette“ (ke aa luu mette), see on „kalumet“; ka

mitte piipe „te älu té“ (te ää loo té), need on puhkpillid, nagu wiled ja flöted ja weel teised „pi-pi“ pillid ja mänguriistad.

See kõlab nii, nagu teeks mina sõnadega nalja, ehk tahaks teisi keelesid pilgata. Oleks lugeja poolt eksharvamine. Laused sisaldawad sõnade analüüsi ja etymologiat; tarwis neid tähele panna, järelnõelda ja mõista. Sõnaraamatu näol ütsikuid anagrammisiid ettekanda ei wõi, see raskendaks arusaamist ja tüütaks lugeja weel enam ära.

Roopill — pilliroog; to roo pill = toro-pill; Trompete — Trommete = toro om metä, toro metä. Sõna „toro“, ainult Gestikeeles tuntud, tunnistab, et „Trommete“ (sellest Trompete) Gestikeelne sõna on ja selle loogiline järeldus — et Gestlaste ees-esad toropilli loosid ja asjale nime andsid, olgu see toro, ehk roog, pilliroost, puust, sarwest ehk mõni kard-toru (kard = Blech). Wenekelles rog, roshek = pasun, sarwest ehk karrast. Sõnast „rogne“ (to roogne) on anagramm „corne“ (cor-ne = roc-ne) ja tähendab mitmes keeles puhkpilli (= Blaspipe, Blasinstrument). Kui roogu ei ole, wõib ka puukoorest pilli ehk pasunat teha koor = roog).

Nii on siis kahesugu piipe olemas; ühega tõmmatakse suitsu, seda piipu nimetatakse Saksa keeles Pfeife; teisega — „te äle te“ — puhutakse mängulugu, see on meie wile, wile-te; ka selle nimetus on Saksa keeles Pfeife. Sõnast „wile-te“ on wõetud „Flöte“ (vlete). Teistes ligemates murdkeeltes läbewad need sõnad oma õigekirjaga ja wäljaraakimisega õige wähe lahku. Hollandi k. pijp = piip; wilistama = pijpen; Rootsi k. pipa = piip; wilistama = pipa. Dani k. pipe = piip, wilistama = pibe. Ingl. k. pipe = piip ja pipe = wile. Prants. k. pipe = piip ja wile = sifflet, f. t. „si-file-té“ ehk „si-wile-te“, teistti: wile-si-te ehk wilistä.

Sellest näeme, et kaks piipu on ühe nime all; üks piip „te älu te“ (si-wile-te), Flöte, wile-si-te) ja teine — „te älu mette“. Kes arwab, et „mette“ Gestikeeles tundmata on, küsigu „Soarlase“ käest järele, see ütleb, et „mette“ mette wale ei ole. Analüütiliselt on selles sõnas süski üks wäikene wiga; põhilause kõlab: metä-te-ei, ehk me-te-ei (was tun nicht, wir tun nicht, resp. was tun nein); selle järele õigem „mettei“ ehk „mettej“. Kirjakeeles tarwitatakse „mitte“ f. o. „mitä-te-ei“.

Sellega tahtsin näidata, kui vähe tarvis on, sõna tähenduse muutmiseks. Üks piip teeb hääle: „piip“ see on wilepill; teine — „piip“ ei tee, see on pipe (piip ej), „to wacka-piip“ ehk „Ra[su]chu-piip“, te älu mette, ehk Kalumet.

Ürgaja kirjased hakkasid tuld tegema. Tule süütamiseks „tu kuu wana lehe“ = tu ku wa' lehe = tu kujwa lehe; „tu ku wa'lehe“ anagramm on „tu wa ku lehe“ = tuwaku lehe = tubaku lehe.

Roheline (rubeline) põletismaterjaal annab palju suitsu ja wingu, s. t. halba lõhna, see rikub õhku eluruumis. Sõnast „rubeline“ on anagrammid: Geruch, Ruch, Rauch; sõna „suits“ on lause osa ja nimelt „soete see“, „süüta see“ (süütus, süütuse = anzünden, etwas was zum Anzünden dient).

Pillirohu wilega hõõgutatakse tule süütajad sõetolmu abil tuld palama (palama = flamma, plamjä); tu kujwa lehe suits läks kuru — ja tu-wa-ku (tuwaku) piip pühitsetes esimest sünnipäewa (sündimispäewa).

Kes minu analüüsi ja etymologiat õigeks tunnistada ei taha ja — kõigist seletustest hoolimata — siiski wastab: „das ist mir alles ein' pipe“ (see on mul üks piip kõik) ehk: „ich pfeife darauf“ (mina wilistan selle pääl), siis ei ole see mitte jonn, waid rumalus, sest ka jonn peab loogikat tunnistama. Niisugustega oleks asjata waielda, wõimata üheskoos „rauchupiipe“ suitsetada ja wõimata wilepilli puhuda. Tema wõtab piibu ja ütleb: „das ist mir pipe, ich pfeife darauf“; ehk wõtab wile, topib tubakat täis, süütab põlema, rikub wile ära, ja asi mofan (moffan = verdorben; moffen = an den Lippen). Uhte kui teist piipe tarwitatakse moffen, siiski ei wõi neid ärawahetada, sest üht ei sa teise asemel tarwitada, piibuga ei sa wilepilli puhuda ja wilepilliga ei sa piibutada.

Inglise keeles suitsetama: smoke, tuleb sõnast „see moffe“ = das (ist) an Lippen; Gestikeeles: „piip suitse“ tähendab siin „suitse“ = „suute se“ = am Munde dies; tuleb lausest: „suu ette se“ ehk „suu ütte se“ = am Munde, mit dem Munde. Kas piip „see moffen“ (smoke), ehk „suu ette se“, „suute see“, ei tee mingit wahet. Seldakse: „piip on suus“ = die Pfeife im Munde; „suus“ wõib tähentada: „suu ees“, kui ka „suu sees“, kuna „im Munde“ teistiti mõista ei saa, kui „suu sees“; oleks õigem „am Munde“.

1881 Cestikeelne lause „asi on mokas“ on moka lobi, ei tunne ta, loo ke teda (kes teda loos), s. t. ei tunne loogikat. Kui pastlad abju juu ees ärapälesid, siis öeldakse, nad olla mokas. Kelle mokas? See sõna on wälja kujunenud lausest: „asi om ukas“ = „asi mokas“. Kui piip rikes ehk ukas on, siis ei kõlba „see mokke“, olgu see wile-piip ehk tuwaka-piip.

Arwatawasti ei lähe ka Indianlaste keeles piibu ja wile piltõnad üksteisest palju lahku (nagu tobacco-pipe ja whistle-pipe; „whistle“ on Ingl. keele anagramm sõnast „wileste“), on ju Indianlaste Kalumeti warre pääl ka wile sõrmitsemise augud pääliskaudu filmakirjaks äramärgitud (waata Indianer von Herrmann Dengler lehek. 36).

Rõnb. Lexikon seletab: „Friedenspfeife (franz. Calumet, Nebenform von chalumeau lat. calamellus, Schilfrohr), aus einer amerikanischen Rohrrart hergestellte Tabakspfeife der Indianer“.

Indianlased puhusid wilepilli, s. t. wilepiipu, kui ka tubakapiipu juba ammu enne kui praegused Prantsuse ja Ladina keeled wälja arenenud olid, peaks siis „Kalumet“ nende oma keele sõna olema.

Prants. — Saksl. k. sõnaraamatu järele (W. Otto ja J. E. Wessely) tähendab chalumeau Halm, Rohrpfeife, Schalmei, Lötrohr. Siia wõiks julgesti weel juurdelisada: saloma Stroh, Unterstreu, Viehtreiber, Viehüter, Hirt ja kui Ladinakeelt ka tarwitada, siis weel pastor (karjus).

Rõigepealt pean tähendama: calamellus, calmus — meie keeles kalmus — ei ole mitte pilliroog (pillirooghi). Kalmusel ei ole roogu (Rohr), ei saa wilepilli teha, ke „pipi“ ille te (was „pi-pi“ schön tut), weel wähem saab kalmusest piibuwart (Pfeifenrohr) teha, ehk tinutamiseks wõi jootmiseks tarwitada; selleks on tarwis toru, mis tules jootmise lambi pääl mitte põlema ei hakka. Ürgajal tarwitati küll pilliroogu, mitte kalmust, tule hõõgutamiseks, aga seda „Blasrohr“ ei wõi kuidagi Lötrohriks nimetada.

Chalumeau tähendab sedasama mis Wenekeeles saloma — Saksa k. Stroh, Halm; Cesti k. õlg — mida põlluharijad (arija = Arier) kariloomade tarwis kolku koristawad. „Saloma“ saa loomadele alla laotatud; „saloma“ saa looma toiduks hädakorral, kui heinasaal loomade ülespidamiseks ületalwe ei ulata. Ühe sõnaga: „saloma“ saa looma — ja inimene saa wiljatera; teistiti öeldud: looma saa üloma — inimene saa päälise.

Olgede puudusel tarvitatakse loomade põhiks ka kõr-
jaid, niisama ka kalmuse lehti. Wiimaseid laotati ka elu-
hoone pörandale, mis kirpude vastu hää rohi on.

Esimised põlluharijad ja karjakasvatajad olid Eestla-
sed, s. t. nende ürgaja isad. Põllutööd ja karjapidamist
õppisid nende käest ka nende ligemad pered (Stämme) --
Wenelaste, Sakslaste ja teiste eeswanemad -- olgu kas
tolleaja töölistena ja wäimeestena ehk ürgeesti pereist röö-
witud naiste ja orjade käest. Iseäranis rohkesti sündis see
wiimasel moel Wene ja Ungarlaste algajal, kus ürgeesti naisti
terwe külade wiisi nende kätte langes. Olgede kolkupanemise
juures õpetati: „see saa looma“. Sellest on Wenekeele sõna
„saloma“ ja Ungarikeele „szalma“, Läti k. „salm“ ja Saksa k.
„halm“. „Saloma“, õigem „saa looma“ tähendab Saksa
keeles: „das bekommt das Vieh“ ja see on „saloma“ etymologie.

Nii siis ei ole sõna del „chalumeau“ ja „calamellus“
piibuga ja wilega õieti midagi tegemist, ainult et karjus
piibutab ja wilet puhub, kui kari rahulikult sõbb ehk mä-
letseb ja mitte just parmude eest „kiini“ ei jookse.

Esimised wilepuhujad olid karjased. Waim ja elu-
wiisi õpetasid kõiksuguseid näputöösid nagu punumist, kudumist
j. m. tegema. Kari, tolleaja kallim wara, nõudis
kaitseabinõusid wäljamõtlemata, nõudis wiimaks ka kindlat
kodupaika. Karjakasvatajad olid esimese kultuuri loojad.
Sellepärast peame küsima: mis tähendab sõna „karjus“?

Ürglause on: karja-loo-Joese, ehk karjaelajo-ese; sellest
lühendatud laused karaljos, karjos, kralj, karolj.

Ürgajal, kui inimesed weel wäikestes peredes looma-
wiisi elasid, korjas, wõi koondas, Joese, kellel korralik
majapidamine oli, inimesi oma hoole alla. Tema oli nende
kunil, ehk koonil, see tähendab: „kui ini ke“ ehk „koo ini ke“ =
sammelt, vereinigt Menschen welcher. Tema karjatas, kait-
ses ja juhtis neid inimloomi (ini mes loom, inime se loom;
loom tähendab midagi noort, mis weel arenemas, ehk loo-
mas on, näit. karpaloom, s. t. taim), nagu meie ajal karjus
loomakarja juhib ja nende üle walitseb.

Inid õppisid warsti Jorwe-esa kaitset hindama, igas
hädas leidsid nad abi. Kui tihti päästis Tema oma kadu-
nuid „lambaid“ surmahukatusest. Saksa murdsõna „Seele“
tähendab „se elä“ = das Leben; „pastor“ ehk paster
tähendab: „päste ära“ ehk „päästa ära“ = erretten;
sellejärel Seelenhirt, Seelenpaster: „See elu päästa ära“ =
Lebensretter, Seelenretter.

Znimloomad arenesid — ahwitaolistest said inimesed ja need jooksid oma ülemeelsuses karjaste walitsuse alt laiali, omapääd elades, arwates, et ilma karjusest kaugemale jõuawad ja wabamat elu ja paremat toitu leiawad (näiteks, jätsid Egyptuse lihapotid maha ja nälgisid kõrbes). Wiimaks sattusid walekarjaste kätte (waled Jumalad, waled preestrid), kelle wõimu all nad nälgisid ja kes neil ohwite nõudmis-tega elusalt naha maha nälgisid. Sellest jutustasin juba eespool. Ujad muutuwad — kuid see muutmine on kordamine, nagu kuu muudatused kordamised on; nagu aastaajad muutuwad ja siis korduwad, nii sünnib see ka ajate-ajates.

Nagu öeldud, olid esimesed wilepiibu puhujad ja mänguloo lööjad karjased. Igal karjasel oli oma pill, olgu see kas puust pasun, pilliroost wile ehk mingi „Schalmei“ ehk toru. Saksa l. Hirtenflöte; Daani l. Hyrdefløjite; Hollandi l. herdersfluit; Rootsi l. herdeflöjt. Prans.-Saksakeele sõnaraamatus ei leidu „Hirtenflöte“t, nagu oleks sõna „pastors-pipe“ ehk „fistula pastoria“ (pastoritia fistula) häbitaw, wõi inetu kõlaga. Sellega eksisid oma-aja kirjakeeletegijad wäga, sest sõnal on Jahwekeeles püha tähendus (Eh nad ei uskunud, wõi ei tunnistanud seda pühadust?). Ungariskeel üksi wõtab julgust ja ütleb ette- waatlikult pastors-ip, tähte „p“ wäljajättes (pastorspip).

Ungari keel, muidu üks waimurikkamatest keeltest, rää-gib ka siis küllalt puudulikult. Tihti poolitab ta sõnu, nagu ei teaks, kas nii, wõi teisiti õige on. Nii ei tea ta, kumb piip wilistab, kumb põleb. Wilistama, wilepühkaja (Pfeifer) tähendab selles keeles sipol, sipolo ja see ei ole õige, sest wile, ei sii polo, ei sii põle, sii om sii tõine wile, ke älo mette, sii polo. Aga kui ta tahab selle sõnaga lausuda „sii puhu loo“ (lugo, loo), siis ei wõi nii walesti kirjutada; „sipolo“ asemel wõiks ehk kirjutada „sipuhlo“ ehk „silopuhlo“ (lugu, lu, lugo, lo = Geschichte, Erzählung, Musikstück, Vortrag; puhu = blasen; puhu lugo = etwas vorblasen a. e. Blasinstrument).

Niisama ei tee ka Wene keel mängutoru ja piibutoru wahel wahet. Selles keeles tähendab:

- truba (toru-ba. . .): toru, pasun, korsten ja teised torud;
- trubka: toru, pasun ja piip;
- trubotschist: korstinapuhastaja — loogiliselt siis ka piibu, pasuna ja üldse torude puhastaja;
- trubotschnil: piibutegija (a pipe maker) — loogiliselt siis ka pasunategija, korstnategija ja üldse torude tegija.

* * *

Eesti keel.

Mis Eesti keelesse puutub, teevad mõned uue-aja kirjanihitud ja keele parandajad kõigest jõust katset Eesti keele waimu wägisi risti puua, olgugi, et nemad omas ilm-süüduuses (ilm-süütauses) — ehk auahnuses, midagi uut luua — ei aimagi, kui wale nende ettewõtte on. Kuid waim ei lase ennast siduda, ega puua.

Ainuke reeglipärane keel, mis Paabeli keelesegamisest puutumata jäi, on Wanaisa keel. See on esimene keel — Eesti keel. Selle keele omased lahtused enne „Paradiisi“ lõpulikku lagunemist ja Paabeli hukkumist Aasiast ja leidsid Lõuna-Euroopas peidupaiga, kust nad aegade (aejade) jooksul ikka enam ja enam põhjapoolle rändasid. Sest Eestikeel, Wanaisa oma keel, antud Tema esimesele rahwale, seisis — ja seisab ikka weel — wägetwa logose kaitse all. Ja rahwas kui keel pidid olewal põhjusel teadmata-tundmata peidus olema, kuni suure pööreasani, mis algamas on.

See keel on keeledes keel, kõikide keeledes wõti. Tema häwinemisega sünniks tulewaste rahwaste sugudele lõpmata kahju jäädawa keele waimu uinutuse läbi, sest saladusline keele waim jääks rahwastele tundmatuks. Mis see tähendab, saab kaugelem tulewik õpetama.

Eesti keele kallal ei tohi wägitalda tarwitada. Ta on — nagu üld-inimsoo Wanaisa oma keel — püha ja sellega üld-inimsoo waimline wara, kuigi rahwad tema wäärust weel ei tunne. Eesti keelel ei ole tarwis sõnu laenata; ta on, nagu põhi ehk eestkeel, puhast wõste, s. t. Wee-efete keel (sellest lühendatud lause: Efete ehk Eesti keel), Wanaisa waimust antud, looduslik ehk „logoslik“, s. t. logilik keel (natürliche oder göttliche, bezw. logische Sprache), ta wõib iga sõna tollest segust, mida Wanaisa oma pa'ast rahwastele wälja jagas, täie õigusega tarwitada, sest segu osad on

Wanaisa keelest pärit. Kui aga segasõnad ehk murded wähe-
ajal äramuudetud on, peab neid enne tarwitusele wõtmist
puhta weega (w-ga) puhastama, korralikul wiisil paran-
dama ja siis Esete keele waimus tarwitama (näiteks analüse
ehk analüüsi asemel analüüsi), kuid ainult sel juhtumisel,
kui Eesti keel neid wajateb (waja teeb), on ju mõnedki
sõnad orja-ajal unustusesse jäänud.

Koguni wale on arwamine, et kõrgemate kultuur-
rahwaste keeled täielikumad oleks, kui Eesti keel. Päälis-
laudselft waadates näitawad kõrgemad kultuurkeeled küll sõna-
riffamad olewat, kuid analüüsiliselt wõttes on nendes suur
sõnawaeusus, õigem waimuwaesus. Nende sõnariffus on ainult
anagrammide loomise läbi põhikeele osadest tekinud, täieliku
põhikeele tundmise puudusel. Niisugustes anagramm-sõnades
peitub küll keele waim, mida keel-wõtme abil, „analüüsi“
teel, s. t. silpisi ütsilna aades, leida wõib, nagu eespool
küllalt näitasin, kuid üleliia anagrammitamise järele, sõnade
arwu rohkendamiseks on keele waim paljudest sõnadest koguni
lahkunud. Niisugused on „omatehtud“ sõnad. Suur osa kul-
tuursõnu on nagu nõndanimetatud Code-sõnad, koode ehk
kõrkuräägitud märksõnad, nagu sõrmede keel, mida tummad
tarwitawad, ehk nagu mingi teine märkide keelgi; nendes
puuduwad keele säädused, jumalik keele waim. Sest ka ana-
grammid peawad asja kohta rääkima, näiteks: sadama (der
Hafen) anagramm: maada saa (an's Land können, resp.
landen). Nii siis on nende sõnariffus ainult päälislaudne,
kuid mitte põhimõtteline. Ja selles seisabki wähe kunstkeelte
(surnud keelte) ja Wanaisa elawa keele wähe.

Kriise — crisis.

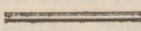
(Keerei sees = in der Wende).

Es pool õppisime meie lühidalt eelajalooliste riikide ja rahwaste kriisid ja nende järeldufi tundma. Miisuguste kordutwate kriiside walus on rahwad ka käesolewal ajal. Rahwuswahelised, majanduslised, tööstuslised ja usulised pööreaja kriisid on ähwardawamad, kui rahwad ise seda aimakski tormijooksu palawikus lõbusa elu järele, iga kuldwasika preestri ees kumardades ja Jumalast antud, Mooseseft purustatud („So om ki puru“) sääduse tahwite tükkide pääl trampides ja tantfides. Waluwaigistawad tropid — enesepettus ja tühi lootus — ei too parandust. Minu ke abi — operatsioon.

Kõil wiimaseaja konverentsid ja wäljapääsu otsimised wanadel kultuurradadel on asjata. Meie elame pööre ajas, uus aeg nõuab uusi teesid uue aja kultuura sihis. Kui nende eest wabatahtlikult ei hoolitseta, siis teeb seda aeg ise, sunniteel, walufate löökidega. Selle all saawad siis kõil kultuurrahwad raskesti kannatama, iseäranis raskesti rahwaste juhid, wõimufandjad ja suurte linnade elanikud. . .

.

Siin pean oma 'loo katkestama. Kõige parema tahtmisega ei ole wõimalik selle pääle rohkem aega kulutada. Elu nõuab oma.

2-40806

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Z-198480